

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 9

FÖRSTA KAMMAREN

1969

4—7 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 4 mars

Sid.

Interpellationer:

av herr Nilsson, Ferdinand, (cp) ang. viss avtalsrätt för jordbrukets organisationer	4
av herr Kaijser (m) om rätt i vissa fall för läkare att uppbära näringsbidrag	5

Torsdagen den 6 mars

Svar på enkel fråga av herr Richardson (fp) ang. medlemsvärvning till SECO m. fl. skolföreningar bland elever på grundskolans låg- och mellanstadier	7
Allmänna handlingars offentlighet	10
Offentlighet för personundersökning i brottmål	11
Politiska opinionsundersökningar	12
Om ett värdefast statligt obligationslån	13
Om upphävande av vigselplikten för präst, m. m.	18
Om ersättning av statsmedel vid skada genom brott	27
Om kortvarigt frihetsberövande som påföljd för brott	31
Straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.	33
Telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m. ..	53

Interpellationer:

av herr Ernulf (fp) ang. den planerade motorvägen mellan Göteborg och Borås	68
av herr Jacobsson, Gösta, (m) ang. åtgärder för att säkerställa mötesrätten och mötesfriheten	69

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 6 mars	Sid.
Konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, ang. allmänna handlingars offentlighet	10
— nr 9, ang. offentlighet för personundersökning i brottmål	11
Statsutskottets utlåtande nr 3, ang. utgifterna inom utrikesdepar- tementets verksamhetsområde	12
— nr 7, ang. utgifterna inom finansdepartementets verksamhets- område	12
— nr 31, ang. utgifter på tilläggsstat II: statistiska centralbyrån	13
— memorial nr 32, ang. överlämnande till lagutskott av två till statsutskottet hänvisade motioner	13
Bevillningsutskottets betänkande nr 1, ang. det promilletal, var- med skogsvårdsavgiften skall utgå för år 1969	13
Bankoutskottets utlåtande nr 5, om ett värdefast statligt obliga- tionslån	13
— nr 6, om en exportpromotionsfond	18
Första lagutskottets utlåtande nr 7, om vidgad behörighet för vigselförrättare, m. m.	18
— nr 8, ang. ändring i lagen om införande av brottsbalken	27
— nr 9, om ersättning av statsmedel vid skada genom brott, m. m.	27
— nr 10, om kortvarigt frihetsberövande som påföljd för brott, m. m.	31
Andra lagutskottets utlåtande nr 7, ang. ändring i narkotikastraff- lagen, m. m.	33
Första lagutskottets utlåtande nr 16, ang. telefonavlyssning vid för- undersökning rörande grovt narkotikabrott m. m.	53

Tisdagen den 4 mars

Kammaren sammanträdde kl. 15.00; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollet för den 21 nästlidne februari.

Ledighet från riksdagsarbetet från och med den 10 mars till och med den 14 mars beviljades fru *Myrdal* för att i Genève deltaga i förberedelsearbetet för nedrustningskonferensens återupp-tagande.

Vidare upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare

Under hänvisning till bifogade läkarintyg får jag härmed värdsamt anmäla, att jag på grund av sjukdom är förhindrad att tills vidare deltaga i riksdagsarbetet.

Hörby den 28 februari 1969

Nils Persson

Härmed intygas att *Nils Persson*, 01 03 22, tills vidare på grund av sjukdom är förhindrad att deltaga i riksdagsarbete.

Infektionskliniken, Lasarettet, Lund, den 28/2 1969

Kerstin Kaij

leg. läkare

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, varunder herr Persson, Nils, på grund av sjukdom vore oförmögen till arbete.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 8, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 78, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i civilförsvarslagen den 22 april 1960 (nr 74).

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet riksdagens revisorers berättelser

dels över den av dem verkställda granskningen av riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1968,

dels ock över den av dem verkställda granskningen av riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning under budgetåret 1967/68.

Föredrogos och bordlades ånyo konstitutionsutskottets utlåtanden nr 8 och 9, statsutskottets utlåtanden nr 3, 7 och 31 samt memorial nr 32, bevillningsutskottets betänkande nr 1, bankoutskottets utlåtanden nr 5 och 6, första lagutskottets utlåtanden nr 7—10 och 16, andra lagutskottets utlåtanden nr 7—11, tredje lagutskottets utlåtanden nr 6—10, jordbruksutskottets utlåtanden nr 4 och 5 ävensom allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 6.

Interpellation ang. viss avtalsrätt för jordbrukets organisationer

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att andra lagutskottets utlåtande nr 7 skulle uppföras närmast före första lagutskottets utlåtande nr 16 på föredragningslistan för kammarens nästa sammanträde.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 17, angående vissa anslag ur kyrkofonden;

nr 21, angående anslag för budgetåret 1969/70 till ibero-amerikanska institutet i Stockholm; och

nr 26, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Interpellation ang. viss avtalsrätt för jordbrukets organisationer

Herr NILSSON, FERDINAND, (cp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Genom press och massmedia har tid efter annan uppgifter lämnats om segslitna förhandlingar mellan arbetsmarknadens parter om lönesättningar och arbetsvillkor. I vissa sammanhang är det allmänna — stat, landsting eller primärkommuner — direkt engagerat. Statsmakternas intresse av att avtal kommer till stånd och samförstånd om tvistefrågor nås är emellertid genomgående. Det anses som en demokratisk vinst för hela folket att så sker. Arbetsmarknadens fria avtalsrätt har också ofta nog och på goda grunder angivits vara en betydelsefull faktor inom ramen för folklig självstyrelse. Här går också en skiljelinje mot de totalitära stater av olika kulör, där staten dikterar villkoren.

Mot denna bakgrund synes vissa jämförelser motiverade beträffande huru jordbruksbefolkningen och dess förhandlare behandlas. På detta avsnitt liksom i övrigt i samhället är det naturligt att meningar och skälighetsbedömningar kan vara olika när frågorna upp-

tagas vid förhandlingsbordet. Jordbrukarna har som andra fått lära att ingenting går av sig självt. I föreliggande sammanhang avses ingen sakprövning av parternas bud och synpunkter. Det är någonting annat som just nu faller i ögonen.

När jordbrukarorganisationernas representanter avlog regeringsförhandlingarnas förslag och begärde nya förhandlingar medgavs visserligen att nya förhandlingar skulle få komma till stånd. Regeringssidans förslag angavs dock som ett s. k. slutbud, i fråga om vilket några väsentliga ändringar icke vore möjliga. Förhandlingsdelegationens ordförande sade sig visserligen ha erfarenhet att jordbrukarsidan avsåg att komma med ett förslag »som vi givetvis skall titta på» — och det låter ju vänligt. Han tillade emellertid att »vid sidan om detta fortsätter vi att arbeta på det bud vi skall lägga fram för jordbruksministern».

Tankegången synes vara att om inte jordbrukarna i all väsentlighet accepterar motsidans förslag avser denna sida att utan hänsyn till andra parten ensidigt lägga fram sitt förslag för regeringen. Detta skulle sedan kunna läggas till grund för en proposition som regeringen med sin starka riksdagsmajoritet skulle genomdriva utan hänsyn till jordbrukarorganisationerna.

Man förvänas knappast om tidningar med visst sinne för stora rubriker redan börjat tala om »prisdiktat» och diktatoriskt ensidiga beslut. Jämförelsen göres lätt med de mjuka ordalag varmed man från regeringsidan emellanåt framfört vänliga förmaningar till somliga arbetsmarknadsparter. Att redan börja hota att stryka ett streck över jordbrukarnas rätt att förhandla är dock lindrigt sagt att bruka mer våld än nöden kräver — vilket som bekant brukar straffa sig.

Men — säger möjligen någon — det är dock en helt annan sak när det gäller jordbrukarna än beträffande vad man kallar arbetsmarknadens parter.

Interpellation om rätt i vissa fall för läkare att uppbära näringsbidrag

Här skall inte särskilt dröjas vid att det dock beträffande jordbrukarna, deras och deras organisationers anställda, är fråga om utpräglade låglönegrupper, som för sin utkomst blir beroende av jordbruksnäringens utkomstmöjligheter. Mera bör kanske uppmärksammas den ofta till leda framförda synpunkten att jordbruket är en »skyddad» näring och därför inte kan göra anspråk på samma självständighet som andra näringar. Jordbruket har ju av staten tillförsäkrats gränsskydd mot pristryckande import, ramar med »botten» och »tak», inom vilka prissättningen har att röra sig, liksom skördeskadeskydd och annat stöd med statliga medel.

Detta låter kanske säga sig, men man glömmer lätt att inom det moderna välfärdssamhället så gott som alla åtnjuter stöd och hjälp och just ingen är vidare självständig. Och om jämförelsen göres med de stora löntagargrupperna så är deras ställning ganska snarlik jordbrukarnas — bortsett från att det statliga stödet åt dessa grupper på vissa punkter är åtskilligt bättre ordnat. Arbetsmarknaden åtnjuter också ett gränsskydd som reglerar konkurrensen utifrån. Prisnivån på arbetet är skyddad genom skyldighet för invandrare att i fråga om lön m. m. följa gällande avtal. Om restriktionerna således förhindrar att importen pressar ned arbetslönerna så kan den dock i vissa lägen försvåra lönestegringar genom att tillföra mera arbetskraft. Beroendet är sålunda påtagligt. Arbetslöshetsförsäkringen och andra för löntagare väl anpassade sociala förmåner innebär också ett direkt stöd, liksom hela den statliga arbetsmarknadsorganisationen, reservarbeten osv. I jämförelse härmed är det stöd jordbruket åtnjuter givetvis också värdefullt, men ingalunda bättre. Att jordbrukarna därför skulle som förhandlande part ställas sämre, förefaller icke rimligt och skäligt.

De offentliga uttalanden som från regeringssidans företrädare gjorts gör knappast något riktigt förhandlingsvän-

ligt intryck. Hot om beslut över partens huvud har inte i andra sammanhang avhörts, och borde redan därför knappast kunna vara allvarligt menat. Så orättvist bör inte människor behandlas i ett demokratiskt samhälle. Fri förhandlingsrätt när det gäller för en folkgrupp viktiga frågor är dock något som på likvärdigt sätt och under rimlig hänsyn till hela samhällets intresse bör komma alla medborgare i ett fritt land till del.

Under hänvisande till anförd motive-ring utbeder jag mig härmed kammarens medgivande att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få rikta följande frågor:

Delar statsrådet den i interpellationen framförda uppfattningen om värdet och betydelsen av att olika folkgrupper bör ha möjlighet att genom förhandlingar medverka till lösande av för gruppen viktiga frågor?

Vill statsrådet i överensstämmelse härmed främja att även jordbrukets organisationer på med andra motsvarande grupper likvärdigt sätt tillförsäkras motsvarande avtalsrätt?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Interpellation om rätt i vissa fall för läkare att uppbära näringsbidrag

Ordet lämnades härefter till herr **KALJSER** (m), som yttrade:

Herr talman! Läkare måste enligt lag underkasta sig utbildning och övning i civil krigssjukvård. Hittills har ifrågavarande utbildning begränsats till att gälla kurser om endast en vecka. Enligt krigssjukvårdslagens 9 § (SFS 66:52) kan emellertid denna obligatoriska utbildning utsträckas till att omfatta en tid av sammanlagt 60 dagar. Om ytterligare anslag skulle beviljas torde kompletteringskurser samt förlängning av nuvarande kurser därför vara att vänta.

Interpellation om rätt i vissa fall för läkare att uppbära näringsbidrag

De ekonomiska förmåner som utgår till kursdeltagarna varierar alltefter ålder. Till värnpliktiga läkare under 48 år utgår dagersättning med 21 kronor, utbildningspremie med 15 kronor jämte resekostnad och traktamente enligt allmänna resereglementet. Därtill kommer portionsersättning, ersättning för underhåll av familjemedlemmar, bostadsbidrag samt näringsbidrag med 40 kronor. Frånsett näringsbidraget är samtliga förmåner skattefria. Till läkare över 47 år, som ej är värnpliktiga men väl tjänstepliktiga utgår ersättning enligt de principer som gäller för övrig tjänstgöring inom civilförsvaret, dvs. dagersättning med 78 kronor, reseersättning samt utbildningspremie.

Tjänstepliktiga läkare över 47 år fränkänns således rätten att uppbära näringsbidrag, vilket medför stora svårigheter för i synnerhet de privatpraktiserande läkarna, som själva måste svara för läkarmottagningens fasta kostnader. Dessa kostnader, som bl. a. innefattar avlöning för biträdespersonal, kan uppgå till högst betydande belopp. Att få en vikarie, som tillfälligt uppehåller praktiken är så gott som omöjligt. Vid inkallelse tvingas läkarna ofta att stänga sin praktik. Icke inkallade kolleger får samtidigt ta hand om de mera akuta fallen samt de därmed förknippade inkomsterna. En kursvecka kan därför för den privatpraktiserande läkarens vidkommande medföra en avsevärd ekonomisk förlust som icke träffar den i statlig eller kommunal tjänst anställde läkaren. Vid eventuell förlängning av nuvarande utbildning förvärras detta problem ytterligare.

Militära förbandsläkare, som jämsides med sin statliga anställning även upprätthåller privatpraktik, uppbär ett näringsbidrag med 180 kronor per dag om deras militära tjänstgöring över-

skrider en viss avtalad tid och de därigenom förhindras utöva sin privatpraktik. Naturligt vore, om en liknande regel även gällde den grupp av läkare, som till följd av den obligatoriska utbildningen i civil krigssjukvård åsamkas svåra ekonomiska förluster.

Åberopande det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Vill herr statsrådet medverka till att även privatpraktiserande läkare efter fyllda 48 år kan tillerkännas rätten att uppbära näringsbidrag i samband med civil krigssjukvårdstjänst?

Även denna anhållan bifölles.

Anmäldes och bordlades följande motioner:

nr 915, av herr *Nilsson, Ferdinand*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 18, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdesskatt;

nr 916, av herrar *Stefanson* och *Tistad*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 18, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdesskatt; samt

nr 917, av herr *Åkerlund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 18, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 6 juni 1968 (nr 430) om mervärdesskatt.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 15.06.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert

Torsdagen den 6 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollen för den 25 och den 26 nästlidne februari.

Ang. medlemsvärkning till SECO m. fl. skolföreningar bland elever på grundskolans låg- och mellanstadier

Herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet PALME erhöll ordet för att besvara herr *Richardsons* (fp) fråga angående medlemsvärkning till SECO m. fl. skolföreningar bland elever på grundskolans låg- och mellanstadier, vilken fråga intagits i kammarens protokoll för den 20 februari, och yttrade:

Herr talman! Herr Richardson har frågat om jag, med anledning av uppgifter om att elever på grundskolans låg- och mellanstadium kan upptagas som medlemmar i SECO, har för avsikt att pröva huruvida särskilda garantier kan behövas för att förhindra obehöriga förfaranden i samband med medlemsvärkning bland dessa elever eller i föreningsverksamheten i övrigt i de fall sådana minderåriga elever är medlemmar.

Jag utgår från att elevorganisationerna bedriver sin medlemsvärkning på ett sätt som är allmänt accepterat inom övriga organisationer, som har enskilt anslutna minderåriga medlemmar.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Palme för svaret på min fråga.

Den som sett utvecklingen mot förstärkt elevinflytande i skolan som nå-

got positivt och värdefullt måste inför den senaste tidens tendenser känna sig både förbryllad och bekymrad. Det vore i hög grad olyckligt om all den goodwill, förståelse och uppmuntran från olika myndigheters sida som utgör ett resultat av många års framgångsrikt arbete skulle komma att raseras och elevrörelsen därmed riskera att inte längre bli tagen riktigt på allvar. Risken för en sådan utveckling är tyvärr, som jag bedömer situationen, ganska stor. Genom beslutet att ge elever på grundskolans låg- och mellanstadium rätt till individuellt medlemskap och genom övergången från ett representativt beslutssystem till ett direkt med s. k. stormöten har man byggt in permanenta frestelser att begå oönskade handlingar och därigenom diskreditera själva grundvalen för en väl fungerande elevdemokrati.

Statsrådet Palme säger i sitt svar att han »utgår från att elevorganisationerna bedriver sin medlemsvärkning på ett sätt som är allmänt accepterat inom övriga organisationer, som har enskilt anslutna minderåriga medlemmar.» Frågan är emellertid om det inte är litet väl lättsinnigt att utgå från det. Jag menar att det finns vissa skäl att ställa sig en smula tveksam i det fallet. I många organisationer med minderåriga medlemmar finns det vuxna ledare. Om det skulle gå på tok kan detta få allvarliga konsekvenser på lång sikt.

Man måste då fråga sig vilken sorts erfarenheter av facklig verksamhet och föreningsdemokrati över huvud taget som eleverna kommer att ta med sig från skolan, oavsett om de går vidare till universitet, högskolor och andra utbildningsanstalter eller går direkt ut i arbetslivet. Det kan vara värt att beakta att den skolning i och till demo-

Ang. medlemsvärvning till SECO m. fl. skolföreningar bland elever på grundskolans låg- och mellanstadier

krati som de svenska folkrörelserna givit de senaste två/tre generationerna med all sannolikhet kommer att bli av mindre betydelse genom att en allt större del av ungdomen lever en större del av sin ungdomstid i en relativt slutten krets av skol- och studiekamrater. Detta är, herr talman, ingen oväsentlig fråga, och det är inte heller en fråga som är likgiltig för samhället i stort.

Den aktuella frågan gäller emellertid närmast på vilket sätt man skall förhindra att elevkårsdemokratien spårar ur och därmed komprometteras utan att man genom sitt ingripande styr elevkårsdemokratien i så hög grad att självstyrelsen på den vägen äventyras.

Man kan dessutom se problemet ur en helt annan synvinkel, nämligen som en fråga om rättssäkerhet, som en fråga om hur de minderåriga elevernas integritet skall skyddas och garantier skapas mot att de utnyttjas på ett obehörigt sätt. Man kan fråga sig om det är rimligt att barn som varken kan läsa eller skriva skall engageras i en riksorganisation av denna omfattning. Det kan måhända bli en organisation som blir landets största med över en miljon medlemmar. Det är, som jag ser saken, helt orimligt att tänka sig att de skall kunna förstå vad det hela egentligen rör sig om. Vill det sig riktigt illa kan dessa småtingar bli värnlösa offer i händerna på intrigerande elevpolitiker, bricker i ett internt maktspel eller måltavlor för en ensidig indoktrinering från en minoritet.

Det har sagts att även lågstadieelevernas intressen skall tas till vara. Det förefaller mig obetingat riktigtast att om det är någon intressent vid sidan av skolledning och lärare som skall göra det så är det föräldrarna.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag konstaterar för det första att herr Richardson inte hade något eget förslag att lägga fram be-

träffande en kontrollverksamhet. Det kan jag i och för sig väl förstå, ty jag skulle tro att det med hänsyn till lagen om föreningsfrihet blir svårt att utforma sådana kontrollbestämmelser.

För det andra vill jag påpeka att det finns en hel del organisationer som har minderåriga medlemmar: scouterna, Unga Örnar, de kristna samfundet, osv. Väl kan man säga att de har vuxna ledare centralt, men dessa är oftast i samma ålder som eleverna i gymnasiets avslutningsklasser.

Herr Richardson tecknade ett verkligt hiskligt perspektiv av vad som här skulle kunna inträffa. Jag har i grunden en optimistisk syn på ungdomen, på dess förmåga att ta vara på sig själv och på dess självläkande förmåga. Om det skulle förekomma obehörig påtryckning — jag påstår inte att det gör det — är jag övertygad om att eleverna själva snabbt och effektivt kommer att rätta till det. Och deras sätt att göra det blir nog mycket slagkraftigare än eventuella lagbestämmelser och dylikt från samhällets sida.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Jag vill gärna understryka att jag helt delar herr Palmes uppfattning och att även jag har en positiv syn på ungdomen. Min fråga gällde inte om vi skulle försvåra en medlemsvärvning, utan snarare att vi skulle dels skapa garantier för obehörigt förfarande, dels hjälpa föreningarna att undvika att begå dumheter som kan kompromettera deras ställning. Ett sådant stöd av samhället skulle utgöra ett skydd för verksamheten.

Herr Palme frågade om jag hade några förslag. Några direkt utarbetade sådana har jag inte. Man skulle kunna tänka sig att ta modellen från Eiraskolan och att sålunda ha en elevverksamhet inom den egna klassen under de första åren. Denna verksamhet kunde sedan trappas upp, så att man på mel-

Ang. medlemsvärvning till SECO m. fl. skolföreningar bland elever på grundskolans låg- och mellanstadier

lanstadiet hade föreningsverksamhet tillsammans med parallellklassen eller inom den egna skolan — en närdemokrati. Först på de högre stadierna kunde man sedan bygga upp verksamheten avsedd att ingå i en riksorganisation. Om tecken skulle visa sig på att småtingar värvades på ett obehörigt sätt kunde man begära att få uppgifter om medlemsantal på de olika stadierna. På det sättet kunde man få en viss kontroll av verksamheten.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Jag tror att herr Richardson blandar ihop helt olika saker. Den första är den verksamhet som förekommer vid Eiraskolan och som bl. a. innefattar att elever i första och andra klasserna på lågstadiet får vara med om att fatta beslut som rör deras egen miljö och deras skolgång. Det är en utmärkt verksamhet.

Den andra frågan berör elevernas rätt att bilda föreningar. SECO bygger numera på individuell anslutning. Den som vill får alltså ansluta sig; det kan vi svårigen förhindra.

Naturligtvis kan man säga som herr Richardson — som fortfarande inte har något konkret förslag — att man skall hjälpa elevorganisationen och se till att den inte bär sig illa åt, men en sådan hjälp kan mycket lätt bli en stimulans just till att bära sig illa åt. Jag upprepar att om det skulle ske någonting som är olämpligt, t. ex. att ledningen sköter organisationen fel, är jag övertygad om att det kommer att växa upp en stark reaktion bland den stora mängden elever i landet och att de kommer att ordna så att det blir andra ungdomar som får sköta elevverksamheten i framtiden. Det är så att säga demokratins självläkemetod. Den litar vi på när det gäller samhället i stort; den får vi försöka lita på även när det gäller eleverna.

Herr RICHARDSON (fp):

Herr talman! Jag vill bara i korthet påpeka att jag inte alls blandar ihop dessa två former av elevverksamhet. Mitt yttrande innebar enbart att jag tror att den form av elevrådsverksamhet som tillämpas vid Eiraskolan är den riktiga. Den bedrivs ju inom skolan med stöd av denna, och den bör uppmuntras på allt sätt. Det behövs en inskolning i demokrati av dessa små analfabeter under lärares ledning, icke under ledning av kamrater — som kanske är 15—16 år gamla — i en elevrådsstyrelse på högstadiet.

Jag skulle som avslutning på denna debatt vilja vidga perspektivet en aning genom att erinra om att det är över 200 år sedan Rousseau öppnade ögonen på förstockade pedagoger, informatorer och föräldrar i Europa genom att påpeka att barn är barn och bör behandlas som barn och inte som vuxna i miniatyr. Aftonbladet gjorde en enkät för någon vecka sedan, varvid man frågade sjuåringar vad SECO är för någonting. En av dem svarade att det var någon »grej» som man har att fotografera med, alltså någon sorts kamera, en annan att det var en skridskobana, en tredje att det var en fabrik. Detta är, herr talman, helt förtju-sande. Jag tycker att vi gott kan låta våra barn i fortsättningen leva i villfarelsen att SECO är en kamera, en skridskobana, en fabrik eller varför inte — som någon trodde — en syfö-ening som håller till i kyrkan eller ett cykellås.

Herr statsrådet PALME:

Herr talman! Om jag har läst min »Emile» rätt var en av Rousseaus principer att man skulle låta barnen bränna fingrarna på spisen — ty sedan skulle de inte göra om det — i stället för att med hugg och slag hindra dem att komma i spisens närhet. Det är kanske en litet gammalmodig uppfo-

Ang. allmänna handlingars offentlighet

ringsprincip, men det är ändå något av kärnan i den debatt vi har fört. Det gäller här inte bara enskilda individer, det gäller också kollektiv som riskerar att bära sig illa åt.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 17, angående vissa anslag ur kyrkofonden.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 21, angående anslag för budgetåret 1969/70 till iberio-amerikanska institutet i Stockholm.

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 26, med förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet motionerna nr 915—917.

Ang. allmänna handlingars offentlighet

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 8, i anledning av motion angående allmänna handlingars offentlighet.

I motionen I: 415, av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Tistad*, hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala som sin mening, att lagstiftningen om allmänna handlingars offentlighet borde reformeras så, att offentlighetsprincipen bleve mera följdriktigt genomförd än i nuvarande lagstiftning.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionen I: 415.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av fru *Segerstedt Wiberg* (fp) med instämmande av herr *Carls-hamre* (m).

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp):

Herr talman! Jag har som motionär i detta ärende nöjt mig med att foga ett särskilt yttrande till utskottets utlåtande. Jag skall bara tillåta mig att säga några få ord.

Det ligger naturligtvis ett betydande värde i att utskottet givit sin enhälliga anslutning till offentlighetsprincipen och även uttryckt förväntan om att det utredningsarbete, som snart skall sättas i gång, kommer att resultera i att principen hävdas och stärks. Vad som föranlett mig att motionera och att avge ett särskilt yttrande är att det gjorts många liknande principdeklarationer utan att dessa påverkat utvecklingen. Denna har tvärtom gått därhän att vi fått en rad undantagsbestämmelser på på olika områden.

Vad jag önskat uppnå är något mer än en ny principdeklaration. Jag hade önskat att riksdagen, innan den nya utredningen får sina direktiv, klart hade sagt ifrån att arbetet skall inriktas på att avveckla en rad undantagsbestämmelser, som införts under årens lopp. I motionen har jag nämnt att sekretesslagen ändrats inte mindre än 31 gånger sedan tillkomsten 1937 och nästan varje gång på så sätt att offentligheten inskränkts. Vad jag velat uppnå är alltså praktiska handlingsdirektiv och inte bara allmänna och vackra ord.

Ju mer den offentliga sektorn expanderar desto angelägnare är det att åstadkomma ökad insyn i myndigheternas handlande. Det är oroande om människorna får en känsla av att vara föremål för myndigheternas godtycke och av att samhällets styrning sker över deras huvud eller bakom deras rygg.

Det har tyvärr inte, herr talman, nu varit möjligt att få med utskottet på

Ang. offentlighet för personundersökning i brottmål

något mer än ett uttalande i allmänna ordalag. För att inte ge intrycket att åsiktsskillnaderna är större än de faktiskt är, har jag avstått från att reservera mig och nöjt mig med ett särskilt yttrande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. offentlighet för personundersökning i brottmål

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner angående offentlighet för personundersökning i brottmål.

I de likalydande motionerna I: 95, av fru *Lundblad, Grethe*, och herr *Mårtensson*, samt II: 246, av fru *Holmqvist m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen måtte hemställa till Kungl. Maj:t att föranstalta om en översyn av bestämmelserna om offentlighet för personundersökning i brottmål i rättegångsbalken och sekretesslagen.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 95 och II: 246.

Fru LUNDBLAD, GRETHE, (s):

Herr talman! Det kan synas paradoxalt att två motioner, den ena om vidgad offentlighet i förvaltningen och den andra om inskränkningar i offentlighetsprincipen, behandlas nästan jämsides i både utskott och kamrar samt avslås med hänvisning till samma väntade utredning. Motionerna I: 95 och II: 246 syftar dock till ett säkerställande av att individens rätt till privatlivets helgd inte kränkes inför domstol. Jag tror att detta är ett önskemål som de flesta accepterar.

När den åtalade lämnar uppgifter om barndomsförhållanden, om hur det varit inom hemmets väggar och om sina

förhållanden till kamrater, arbetsplats och skola gör den åtalade det i den tron att de icke skall delges en större grupp av människor. Men för närvarande riskerar man att uppgifterna genom uppläsning i rättssalen blir tillgängliga för en mycket större allmänhet.

De flesta åtalade känner inte till sin rätt att begära att få en del av rättegången handlagd inom lyckta dörrar. Som åhörare i en rättssal har jag själv upplevt detta flera gånger. Jag har också från andra orter hört att man där på samma sätt läser upp utredningar om personliga förhållanden.

I motionen har vi nämnt en hel del av de negativa verkningar detta kan få. Speciellt vid de s. k. mammuträttegångarna med många åtalade finns ofta släkt och kamrater till de åtalade närvarande samtidigt, och då kommer utredningens material att få stor spridning.

Det är inte den grundläggande regeln om offentlig bevisföring vid rättegång som vi ifrågasätter, utan vad vi vänder oss mot är den olika praxis som råder när personundersökningar och sociala utredningar skall delgivas rättens ledamöter. Domare och nämde män skall vid utdömande av påföljd också ta individuella hänsyn för att man skall förebygga att den åtalade begår nya brott, och därför har de behov av att bilda sig en uppfattning om den åtalades personlighet. Men för åhörarna synes sådana upplysningar inte ha betydelse ur rent saklig synpunkt.

Motionärerna är mycket tacksamma om frågan kan bli föremål för utredning, och därför vill jag inte ställa något yrkande mot utskottets förslag. Konstitutionsutskottet har emellertid begränsat sig till att uttala att frågan torde komma under övervägande i samband med en ny utredning om offentlighetsprincipen. Som motionär vill jag gärna uttrycka en förhoppning att utskottets förmodan blir uppfylld.

Utskottet citerar motionen, men man

Ang. politiska opinionsundersökningar

kommer inte med någon egen viljeyttring om de olägenheter för den enskilda individen som de problem vi har påpekat för med sig. Jag tror att ett positivt uttalande från utskottets sida bättre hade medverkat till positiva effekter på detta område.

Den förra utredningen om offentlighet och sekretess tog över fem år. Även om en ny utredning kanske kan bygga på tidigare skapat material, får man tydligen ändå med visst tålamod invänta en lösning på de problem vi har påpekat.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Punkterna 1—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 5***Ang. politiska opinionsundersökningar**

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att till Statistiska centralbyrån: Särskilda undersökningar för budget-

året 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 5 100 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 634, av herr *Andersson, Sten, m. fl.*, och II: 743, av herr *Hugosson m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 652, av herr *Olsson, Johan, m. fl.*, samt II: 753 av fru *Nilsson* och herr *Larsson* i Borrby,

dels ock de likalydande motionerna I: 655, av herr *Palm m. fl.*, och II: 744, av herr *Hugosson m. fl.*

I motionerna I: 634 och II: 743 hade anhållits, att riksdagen, därest det i statsverkspropositionen föreslagna anslaget till politiska opinionsundersökningar beviljades statistiska centralbyrån, måtte besluta, att en kommitté med representanter för statistiska centralbyrån och de i riksdagen representerade politiska partierna skulle tillsättas för att ansvara för ledningen av politiska opinionsundersökningar samt tillse att medverkan av vederbörlig vetenskaplig expertis garanterades i metodutvecklingsarbetet.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten av angivna orsaker hemställt,

1. att riksdagen måtte till Statistiska centralbyrån: Särskilda undersökningar för budgetåret 1969/70 anvisa ett reservationsanslag av 5 100 000 kronor,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 634 och II: 743,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 652 och II: 753,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 655 och II: 744.

Herr ANDERSSON, STEN, (s):

Herr talman! Ett enigt statsutskott avstyrker det förslag som framförs i motionerna I: 634 och II: 743 av ett antal socialdemokrater och centerpartister om bättre utförda och bättre presenterade politiska opinionsundersökningar. Utskottet har behandlat försla-

get såsom i första hand en budget- och avtalsteknisk fråga. Detta är sannolikt — och dess värre — motionärernas fel men inte deras avsikt. Den har tvärtom varit att söka finna en metod att förhindra en upprepning av det som skedde i den senaste valrörelsen, nämligen att ett fördomsfritt och vetenskapligt mindre nogräknat opinionsundersökningsinstitut låter sig utnyttjas som ett instrument i partiernas kamp om regeringsmakten. Felaktigt utförda och vårdslöst och tendentiöst presenterade politiska opinionsundersökningar kan få en styrande effekt på väljaropinionen och i politiska jämviktslägen kanske avgöra regeringsfrågan. Detta är — som professor Wahlund framhöll i medkammaren i går — ett orimligt förhållande, och det var detta som motionärerna ville undanröja.

Statsutskottet lämnar problemet olöst. Jag lovar därför, herr talman, även om jag inte nu har något yrkande, att denna fråga skall återkomma till riksdagen på ett lämpligt sätt och kanske i lämpligare form.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt.

Punkterna 6—21

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69 i vad avser statistiska centralbyrån; och

nr 32, angående överlämnande till lagutskott av två till statsutskottet hänvisade motioner,

varvid utlåtandet nr 31 företogs punktvis till avgörande.

Om ett värdefast statligt obligationslån

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 1, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 1, såvitt propositionen angår det promilletal, varmed skogsvårdsavgiften skall utgå för år 1969, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Om ett värdefast statligt obligationslån

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 5, i anledning av motioner om ett värdefast statligt obligationslån.

I de likalydande motionerna I: 386, av herr *Stefanson m. fl.*, och II: 445, av herr *Ohlin m. fl.*, hade anhållits, att riksdagen måtte uppdraga åt riksgäldsfullmäktige att emittera ett värdesäkert lån i små valörer för att därigenom erfarenhet skulle vinnas om denna låneform.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 386 och II: 445.

Reservation hade avgivits av herrar *Åkerlund (m)*, *Nils Theodor Larsson (cp)*, *Strandberg (m)*, *Österdahl (fp)*, *Regnéll (m)*, *Börjesson i Glömminge (cp)*, *Fälldin (cp)* och *Löfgren (fp)*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 386 och II: 445 uppdraga åt riksgäldsfullmäktige att emittera ett värdesäkert lån i små valörer.

Herr **ÖSTERDAHL (fp)**:

Herr talman! Första kammaren har nu att behandla motioner av herr *Stefanson* och herr *Ohlin m. fl.* om ett värdefast statligt obligationslån. Bankoutskottet har tyvärr avstyrkt motioner-

Om ett värdefast statligt obligationslån

na, men en reservation med tillstyrkan har lämnats av centerpartiets, folkpartiets och det moderata samlingspartiets representanter i utskottet.

Man är ganska förvånad över att majoriteten i utskottet inte velat tillstyrka motionerna. Avsikten med dem framgår ju tydligt. Man vill nämligen göra ett försök för att få erfarenhet av en värdefast låneform när det gäller obligationer. Motionärerna har också betonat att lånet skulle emitteras i låga valörer, avsedda att bereda småsparare möjligheter att kunna välja en värdefast placering av sina sparslantar.

I motionerna tas också upp värdesäkringskommitténs förslag till ett försök med indexlån i mindre omfattning. Kommittén ansåg att det syntes föreligga ett behov av ökade möjligheter för spararna att värdesäkra sitt långfristiga sparande. Det förslaget lämnades redan år 1964, men ännu har Kungl. Maj:t inte tagit ställning till kommitténs förslag.

Jag vill också erinra om att försäkringsinspektionen, Kooperativa förbundet, Landsorganisationen och Svenska försäkringsbolags riksförbund ställt sig helt positiva till förslaget i sina remissyttranden.

Motionärerna anser att det just är småspararna som har behov av ett värdesäkert obligationslån och att statsmakterna bör göra ett försök med detta. Det är just småspararna som förlorar på inflationen. När penningvärdet minskar, så minskar också sparslantarnas reella värde i den mån de är insatta på bank eller i obligationer eller andra lånebevis. Däremot är det oftast annorlunda med sparmedel som är placerade i egna fastigheter eller i aktier. Deras värde i kronor räknat ökar som regel i takt med inflationen, och ibland också snabbare än inflationen, beroende på i vilka objekt man satsat pengarna. Att man inte kan få värdefasta lån är en orättvisa mot alla de småsparare som inte vill eller kan

ta de risker som är förenade med fastighetsköp eller aktieinnehav. Den som har större kapitaltillgångar och som vill ta dessa risker har alltså större möjligheter att värdesäkra sitt kapital. Jag vill gärna påpeka detta, då socialdemokraterna ofta utger sig för att vara de smås speciella beskyddare. Men här vill man inte vara med och hjälpa dem.

Det har ofta sagts att målet för den ekonomiska politiken är att förena full sysselsättning med ett fast penningvärde. Man måste väl också säga att detta är en mycket svår uppgift och en uppgift som i varje fall regeringen inte lyckats med. En sak är dock klar, och det är att sparandet kan öka möjligheterna att få inflationen att minska och kanske rent av upphöra. Om konsumtionen minskar kan man öka investeringarna på annat håll, och det blir på så sätt lättare att upprätthålla full sysselsättning. Ett ökat sparande är därför också ett led i kampen mot inflationen. Under år 1967 beräknas hushållssparandet ha uppgått till nära sex miljarder kronor. Det är ingen liten post. Utan tvivel skulle sparandet kunna öka ytterligare om det fanns möjligheter till ett värdesäkert sparande. Tidigare har det inte varit ovanligt att inflationen ökat med lika många procent per år som procentsatsen för räntan på kapitalet, om detta varit insatt på bank. På räntan skall man sedan i många fall betala inkomstskatt. Ett sådant förhållande kan inte verka stimulerande på sparviljan. Mot den bakgrunden är det angeläget att försök görs att värdesäkra de sparslantar som småsparare har. Detta bör, som motionärerna föreslår, kunna ske genom utgivandet av ett värdefast obligationslån i låga valörer, så att småspararna har möjlighet att köpa en eller flera obligationer allt efter vars och ens förmåga och önskan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Jag skall be att få säga några ord med anledning av dessa folkpartimotioner, utskottets utlåtande och det förhållandet att vårt partis representanter anslutit sig till den reservation som är fogad till utlåtandet.

Jag tror att det är angeläget att placera in den här frågan i ett rimligt storlekssammanhang. Förslaget avser utgivande av ett s. k. värdefast lån. Herr Österdahl har redan understrukt att det gäller en försöksverksamhet, och jag vill då särskilt vända mig mot ett uttalande som görs i utskottets utlåtande, där det heter å propos Finland att man i det landet avskaffat alla former av indexbindning. Uttalandet måste tolkas så att de finska statsmakterna funnit sådana bindningar svåra att förena med en effektiv stabiliseringspolitik. Att använda det argumentet i detta sammanhang tycker jag är att skjuta mygg med kanoner. Vi har i vårt land en lång rad indexbindningar. Det är fallet med ATP-pensionerna och med våra egna riksdagsmannapensioner. Att dessa pensionssystem från denna synpunkt skulle vara fria från all kritik, samtidigt som ett försök med ett värdefast lån på ett relativt rimligt belopp skulle föranleda att det svenska samhället skakade i sina grundvalar har jag svårt att förstå. Svenska staten lånar för närvarande upp 250 å 300 miljoner kronor i månaden; ett lån av den här typen, som vi talar för, kan röra sig om något eller ett par hundratal miljoner kronor.

För att skingra de vanföreställningar som kan råda skall jag försöka klargöra denna lånetyps konstruktion, och jag skall anföra ett par exempel. Det finns redan en typ av indexlån som utges av riksgäldskontoret. Det senaste lånet har benämningen Spar 68. Vidare har Kooperativa förbundet ett indexlån från år 1952. Spar 68 är konstruerat som ett sexårigt lån. Det gavs ut i december i fjol och skall återbetalas i december 1974. Det inlöses med 150

Om ett värdefast statligt obligationslån procent, dvs. med 150 kronor för insatta 100 kronor. Räntan är 6 procent per år och räknas som ränta på ränta plus en bonus på 8 kronor. Det resulterar alltså i att man efter sex år får ut räntan i form av detta 50-kronorsbelopp som ligger över de insatta 100 kronorna.

Under år 1968 var räntan på statslånen 6 procent. Spar 68 har alltså lagts upp helt i överensstämmelse med det ränteläge som rådde i fjol. Bonusen på 8 kronor utgör kompensation för den eventuella penningvärdeförlusten under dessa sex år. Eftersom löptiden är relativt kort och penningvärdefallet därigenom kan beräknas till 1 1/2 procent om året, kan det göras gällande att detta är en typ av värdefast lån. Man kan naturligtvis också säga att bonusen ger en något högre ränta än 6 procent. Räntan blir i själva verket i genomsnitt 7 procent per år, och då är det den högre räntan som utgör kompensation för penningvärdefallet. Det är en smaksak vilken terminologi man här vill använda.

Jag har ingen invändning att göra mot konstruktionen av Spar 68. Ett lån med en sådan konstruktion kan mycket väl ingå som ett led i riksgäldskontorets upplåningspolitik för att i största möjliga utsträckning hålla kontakten med landets småsparare. Spar 68 fick 93 000 tecknare, som tecknade 326 miljoner kronor. Detta belopp motsvarar således svenska statens upplåningsbehov under ungefär fem veckor. Inom parentes vill jag dock säga, herr talman, att beskattningen av Spar 68 enligt min mening är osnygg — men den saken skall vi ju inte diskutera i dag.

Vad som nu begärs i reservationen är att riksgäldskontoret skall ta ytterligare ett steg för att söka sälja ett lån av likartad konstruktion som Spar 68 men med längre löptid än sex år, årliga ränteutbetalningar och en med hänsyn till penningvärdets faktiska hitillsvarande fall skäligare bonus, dvs. en — såvitt vi i dag kan bedöma —

Om ett värdefast statligt obligationslån

större bonus. Riksgäldskontoret skall med andra ord bredda sitt register av lånekonstruktioner. I detta sammanhang måste jag betona, att jag inte kan förstå motviljan häremot från majoritetens sida. Vad det här gäller är ju ingenting annat än ett försök på denna konstruktionsbasis.

Nu har vi, som jag sade, på vår marknad ett lån av denna typ, nämligen Kooperativa förbundets förlagslån av år 1952. Om detta lån är i huvudsak följande att säga. Det är ett 3-procentigt förlagslån på 68 miljoner kronor. Lånet skall slutbetalas senast den 31 januari 1972, således efter 20 år. Det finns en speciell klausul i lånet som anger att låntagaren förbinder sig att om penningvärdet år 1971 skulle ha undergått en försämring i jämförelse med år 1951 så betalas kompensation härför till långivaren på så sätt att denne erhåller ett belopp utöver det nominella, motsvarande penningvärdets fall. Denna speciella kompensation är dock maximerad till 50 procent av det nominella beloppet. För närvarande står konsumtionsprisindex med år 1951 som basår i 186, och det betyder att Kooperativa förbundet måste lösa in detta lån genom att betala en bonus av 50 procent. Vill man på ett enkelt sätt slå ut denna bonus som en ränta över löptiden av 20 år, kan man säga att lånet ger en förräntning av i runt tal 5 å 5 1/2 procent. För min del tycker jag att det hedrar Kooperativa förbundet att förbundet år 1951 tog detta steg. Det hedrar dem att de, i ett läge när lågräntedoktrinen drevs in absurdum i detta land, vågade stiga fram och erbjuda en ränta som, vilket människor relativt lätt kunde räkna ut, var rätt mycket högre än vad som då annars tillämpades. Men med det ränteläge vi har i dag måste vi ändå karakterisera den räntan som mycket måttlig. Konstruktionen av ett värdefast lån nu skulle alltså kunna vara någonting i denna stil — ett lån på 15 å 20 år med ränta och med bonus som skulle

kunna kompensera för det penningvärdefall som man i dag bedömer som troligt. Vi har utomordentligt svårt att fatta varför det skulle vara så orimligt att riksgäldskontoret inlemmade denna typ av lån i sin arsenal av olika lånekonstruktioner.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Frågan om värdesäkring av fordringar har blivit föremål för omfattande undersökningar, bl. a. av värdesäkringskommittén, och den har också under senare år vid flera tillfällen behandlats här i riksdagen. De tre senaste åren har riksdagen avslagit motionsyrkanden som rört frågan om utgivning av värdefasta statliga obligationslån.

Bankoutskottet lät under åren 1966 och 1967 remissbehandla de olika motioner som då väcktes. Man fick redan då tämligen klart för sig att expertisen här i landet avstyrker införandet av värdefasta statliga obligationslån.

Riksgäldskontoret meddelade i sitt remissyttrande, att undersökningar har utförts inom riksgäldskontoret rörande olika alternativ för emission av indexreglerade lån. En sådan utredning är alltså redan klar inom riksgäldskontoret, som alltså har möjlighet att bedöma möjligheterna vid den tidpunkt då man eventuellt skulle anse det lämpligt att utge obligationer av den typ som motionärerna önskar.

Utskottet skriver också i sitt utlåtande:

»Utskottet vill erinra om att frågor om utgivande av statliga lån avgörs av fullmäktige i riksgäldskontoret. Enligt utskottets mening bör det därvid också ankomma på fullmäktige att avgöra vilka typer av lån som särskilt kan tillgodose småspararnas behov.»

Det kan måhända vara av värde i detta sammanhang att påpeka att riks-

gäldskontoret under de senaste åren har utgivit sparobligationslån i små valörer, vilka skulle kunna tillgodose de önskemål som framförts av motionärerna. Herr Åkerlund erinrade också om detta i sitt anförande. Villkoren för obligationslånen är sådana att om obligationslånen behålls av innehavaren till förfallodagen får denne en genomsnittlig årlig förräntning på 7—8 procent.

I det senaste numret av Ekonomisk Revy, affärsbankernas speciella organ, berörs just indexreglerade obligationslån. Tidskriften varnar för att riksdagen skulle gå in på en sådan linje och hänvisar till att ett dylikt ställningsstagande skulle uppfattas som en diskriminering av övrigt banksparande.

Utskottet konstaterar att frågan om värdefasta statliga obligationslån redan blivit föremål för undersökning. Riksgäldskontoret har också genom att under de senaste åren utge särskilda sparobligationslån i små valörer berett småsparare möjlighet att teckna sådana lån.

Med hänvisning till det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ÖSTERDAHL (fp):

Herr talman! Något värdesäkert sparobligationslån har väl riksgäldsfullmäktige egentligen inte utgivit. Det rör sig snarare om ett tillägg med 1 1/2 procent per år på den vanliga räntesatsen. Därigenom kommer man upp till den årliga förräntning på 7—8 procent som utskottsmajoriteten nämnt. Jag tror det är av stort värde att man har möjlighet att pröva värdesäkra lån. Vi vet ju att obligationslånen i takt med inflationen har förlorat en stor del av sitt värde. Det finns t. ex. ett obligationslån från 1934 som löper med 3 procents ränta. De pengar som placerades i detta lån är ju i dag inte alls värda lika mycket som då lånet upptogs. Enligt konsumentprisindex har penningvärdet sjunkit så mycket att 1 krona år 1939 bara motsvarar 30 öre i dag. 1 krona från 1949 är i dag värd 46 öre. Den obliga-

tion som på 1930-talet var värd 50 kronor är i dag inte värd mer än 15 kronor, vilket ju inte kan kallas värdesäkring. Det är därför angeläget att man gör ett försök med ett sådant värdesäkert lån så att även små pengar kan behålla sitt värde.

Herr STÄHLE (s):

Herr talman! Det har i debatten talats om att man i Finland prövat en värdesäkring. Det är riktigt. Men man har där blivit bränd och tvingats att gå ifrån all indexreglering av sparande i denna form. Det torde vara av värde påpeka att man i vårt grannland tvingats gå ifrån sitt försök med värdesäkring, därför att resultatet inte blivit vad man önskat.

Herr Åkerlund talade även om Kooperativa förbundets låneform, som ju i viss mån ansluter sig till motionärernas hemställan. Det är riktigt, men enligt de uppgifter jag fått har Kooperativa förbundets lån omfattats med ringa intresse ute i landet. Man bör ta hänsyn till detta faktum när man bedömer frågan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *österdahl* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om upphävande av vigselplikten för präst, m. m.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Österdahl* begärde rösträkning verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunns vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;
Nej — 54.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 6, i anledning av motion om en exportpromotionsfond, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om upphävande av vigselplikten för präst, m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av dels motioner om vidgad behörighet för vigselförrättare, dels ock motioner om upphävande av vigselplikten för präst.

Till behandling hade första lagutskottet förehaft

dels de likalydande motionerna I: 38, av herr *Olsson, Ernst, m. fl.*, och II: 45, av herr *Johansson* i Skärstad *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till 1969 års riksdag, vilket gäve vigselförrättare såväl inom svenska kyrkan som inom andra kristna trossamfund behörighet att viga svenska medborgare, även då ingen av de trolovade vore medlem av vigselförrättarens eget

samfund eller kyrka, under förutsättning att minst en av de trolovade tillhörde något kristet trossamfund,

dels ock de likalydande motionerna I: 753, av herr *Sörenson* och herr *Peterson, Eric*, samt II: 853, av fru *Anér* och herr *Eriksson* i Arvika, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att uppdraga åt den ansvariga myndigheten att snarast företaga sådan ändring i förordningen om prästs vigselkyldighet, att han/hon befriades från skyldigheten att viga, om han/hon hyste allvarliga samvetsbetänkligheter mot att förrätta begärd vigsel, dock att berörda kyrkliga myndighet ålades att tillse, att rätten för medlemmar i svenska kyrkan att erhålla vigsel inom denna kyrka icke kränktes.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motioner,

- a) I: 38 och II: 45 samt
b) I: 753 och II: 853,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Schött* (m), *Svanström* (cp), *Ernulf* (fp) och *Larsson* i Norderön (cp), fru *Anér* (fp), herr *Fridolfsson* i Stockholm (m) samt fru *Jonäng* (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss angiven del bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen med bifall till motionerna I: 38 och II: 45 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad reservanterna anfört om vigselrätten;

b) att riksdagen med bifall till motionerna I: 753 och II: 853 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen för sin del antagit i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 3 § giftermålsbalken;

2) av herr *Alexanderson* (fp), som ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den i reservationen angiv-

Om upphävande av vigselplikten för präst, m. m.

na lydelsen samt att utskottet bort under b hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 753 och II: 853 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen för sin del antagit i reservationen infört förslag till lag om ändrad lydelse av 4 kap. 3 § giftermålsbalken.

Herr BLOMQUIST (m):

Herr talman! Frågan om prästs vigsel skyldighet har länge varit brännande inom kyrkan. Redan vid kyrkomötet 1868 togs frågan upp till behandling. Sju kyrkomöten har sedan dess hos Kungl. Maj:t begärt lagstiftningsåtgärder.

1963 års kyrkomöte antog det förslag till ändring av 4 kap. 3 § giftermålsbalken, som grundats på den utredning i frågan som utförts av hovrättspresidenten Kjellin. 1968 års kyrkomöte gjorde en förnyad hemställan i samma sak. Reservanterna under reservation 1 b till detta utskottsutlåtande har nu gjort kyrkomötets förslag till sitt.

Denna frågas långa historia visar väl att vi här har att göra med ett problem som tarvar sin lösning och där man ej kan tjäna på ytterligare dröjsmål.

Det hela handlar om, som det sägs i motion nr I: 753 en konflikt mellan olika lojaliteter. Det är en plikt-kollision, där en präst kan känna sig stå mellan staten och kyrkan. Jag instämmer i motionen då den säger att i ett samhälle som vårt, där man knäsat principen om samvetsfrihet, skall vi försöka komma ifrån sådana processer som dessa mot vigselvägrande präster.

Personligen hör jag inte till den grupp av präster som känner sig tvingade av sitt samvete att vägra viga fränskilda. Men jag respekterar dessa ämbetsbröder, även om jag inte delar deras uppfattning. Vi vet att det inom kyrkan finns olika sätt att tolka bibelordet. Det har det alltid gjort. Men där har också alltid förts samtal och överläggningar över tolkningsgränsen i strävan att komma till gemensam syn.

Jag känner en del ämbetsbröder som vägrar viga, och jag vet hur allvarligt de upplever sin problematik. Här är inte fråga om en skara underliga individer med griller i huvudet och is i hjärtat. Det är ärliga och nitiska präster.

Bakom deras ställningstagande står inte bara en bokstavstroende och legalistisk syn på bibelordet, där finns också — som en av dem nyligen berättade för mig — en omsorg om medmänniskor. Han menade att inte minst hänsynen till de människor som tar sin vigsel på djupaste allvar och menar sig verkligen ha hjälp av synen på äkten-skapet som ett livslångt förbund, var en bärande grund för hans ställningstagande. Ty, som han sade, om nu präster viger också dem som förut brutit sönder ett annat äktenskap och kanske vållat andra svåra lidanden, om prästen uttryckligen förklarar också andra, tredje och fjärde äkten-skapet som ett heligt äkta förbund, kan detta av uppriktiga människor inte uppfattas som annat än hån just mot dem som tar löf-tena allvarligt.

Så långt min sagesman, vars allvarliga själanit ej kan sättas i fråga. Givetvis är hans uppfattning lång ifrån hela sanningen. Det finns förvisso flera aspekter i detta stora problemkomplex. Det räcker med att säga att en religiöst motiverad folkkyrka ju är till för att tjäna många grupper av människor, även sådana som misslyckas i livets olika situationer och kanske inte minst dem.

Det är beklagligt att regeringen ännu inte funnit anledning vidta några åtgärder på grund av kyrkomötets upprepade gånger framförda önskemål om lagändring i giftermålsbalken.

Hur allvarligt kyrkan själv ser på dagens läge i denna fråga framgår av biskopsmötets rekommendation att praxis i församlingarna i görligaste mån skall rättas efter det av kyrkomötet antagna förslaget. Detta förändrar givetvis inte rättsläget utan bygger på förhoppningen om allmänhetens förstäelse.

Om upphävande av vigselplikten för präst, m. m.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Under den punkt som vi nu behandlar har man fört samman två motioner som sakligt inte hör ihop. Det enda som binder dem samman är såvitt jag förstår att de berör vigselfrågan, men ställning till motionerna tvingas vi ta självständigt. Vi kan inte bunta ihop dessa två motioner, även om vi inför båda kan anlägga en gemensam grundsyn.

Den ena motionen berör frågan om vidgad vigselrätt. Man föreslår att sådana präster inom svenska kyrkan och den s. k. frikyrkan, som har rätt att viga, skall få rätt att viga icke endast personer av vilka en av kontrahenterna tillhör den kyrka som vederbörande präst själv hör till utan över huvud taget skall få stå till tjänst om två trolovade kristna önskar att äktenskap skall ingås som en religiös akt. Bakom denna uppfattning ligger, såvitt jag förstår, en inlevelse i den nya religiösa situation som har vuxit fram i vårt land. De religiösa strukturerna i svenska kyrkans eller frikyrklighetens form tycks ha allt svårare att hävda sig, men jag tror att den religiösa känslan på ett klarare eller dunklare sätt är en realitet hos ganska många människor. Jag tror inte att önskan att få ingå vigsel i ett religiöst samfund endast är ett sentimental-estetiskt uttryck för vilja till gemenskap i angenäma former. Bakom ligger ofta en känsla av djup gemenskap med en religiös livssyn, men man vill inte binda sig vid något särskilt samfund. Är det då inte riktigt att i en demokrati som vår säga: Vi godtar denna religiösa utveckling, vi låter en präst viga frikyrkliga människor eller en frikyrkopastor viga sådana som tillhör svenska kyrkan, om vederbörande önskar en sådan ordning. Såvitt jag förstår skadas samhället på intet sätt av en sådan ordning. Svårigheterna

skulle inte öka. Det gäller helt enkelt att anpassa våra vigsellagar till en religiös situation som råder i vårt samhälle.

Man kan säga att så småningom kommer hela frågan om vigsel att regleras. Vi skall först se hur förhållandet mellan kyrka och stat blir i framtiden. I utskottsutlåtandet säger man att saken ställs på framtiden, men inget besked lämnas om när dessa frågor kan komma att konkret tas upp. Vi vet inte när förhållandet mellan kyrka och stat regleras. Först skall detta ske, och därefter kommer detaljfrågorna om vigselrätten att behandlas. Det kan komma att dröja många år, och i den situationen anser jag att det inte är hållbart att säga att vi skjuter frågan på framtiden, utan vi bör ta ställning nu.

Jag känner sympati för det förslag som motionen lägger fram och som vi diskuterar. Jag har tidigare kanske något ovist yrkat rätt för de frikyrkliga vigselförrättarna att viga andra än medlemmar av det egna samfundet. Jag har inte ytterligare agerat i ärendet, eftersom man sagt att kyrka—statutredningen skulle ta upp frågan. Men jag tycker att nu borde vi kunna säga: Vi accepterar den rådande situationen, vi är generösa och låter präster och frikyrkopastorer viga dem som har en kristen bekännelse, oavsett vilken kyrka de tillhör.

Herr talman! Mot den bakgrunden ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 38 och II: 45.

Den andra motionen — som herr Blomquist talade om — berör en annan fråga, den om vigselplikt. Herr Blomquist har argumenterat i ärendet, och jag skall därför försöka att fatta mig så kort som möjligt med risk för att nyanterna försvinner.

För mig är detta icke en fråga om att hjälpa präster som har det besvärligt, även om jag anser dessa svårigheter nog så allvarliga ur demokratisk synpunkt. Vi skall verkligen stå bakom minoriteterna såväl som majoriteterna.

Om upphävande av vigselplikten för präst, m. m.

Det är oerhört farligt om vi anser att endast majoriteten har rätt och att minoriteten får anpassa sig efter det. För mig är det här djupast sett en fråga om samvetsfrihet. Vi har i vår grundlag stolta ord som säger: »Konungen må ingens samvete tvinga eller tvinga låta.» Skall detta gälla även dem som gör tjänst som präster i svenska kyrkan?

Jag känner mig knuten till en religiös tradition, vars fäder — jag är i regel inte benägen att tala om det — har kämpat hårt för samvetsfriheten, inte för sig själva men för en princip, ett sätt att se på statens förhållande till den enskilda människan. De var beredda till både landsflykt och fängelse för den principens skull. Så småningom segrade en generösare eller lät mig säga sakligare hållning i frågan.

Jag är frikyrkoman, jag har i och för sig ingen anledning att träda upp och tala för präster i svenska kyrkan och gör det inte heller. Jag talar för frågan som sådan, som gäller om vårt samhälle har att i kritiska situationer slå vakt om den enskilda människans samvetsfrihet. Liksom herr Blomquist har jag svårt att förstå den hållning som vissa präster intar, men jag tar dem på allvar och tror att deras agerande är uppriktigt. Jag har den uppfattningen att staten bör kunna säga: Det här begriper vi inte, men vi har inte lust att fortsätta att avge fällande domar, med allt vad de kan komma att konkret innebära för den av samvets-skäl vigselvägrande prästen. Så länge vi har en statskyrka måste vi naturligtvis se till att den som önskar vigsel inom denna skall ha laglig rätt till sådan. Vi måste hjälpa de enskilda människorna att komma till rätta med svårösliga konflikter. Den inställningen har vi låtit vara bestämmande då det gäller de s. k. värnpliktsvägrarna. Majoriteten förstår dem inte alls, men vi är beredda att — tack vare den grundsyn vi har vunnit i fråga om mänskliga förhållanden, vår insikt i att någon absolut enhetlighet inte existerar

— förstå den samvetsbestämda hållningen i deras sätt att agera. Vi vill inte låta lagen trycka ner värnpliktsvägrarna utan är beredda att hjälpa dem, att ge dem andra möjligheter.

Det råder inte någon absolut parallellitet mellan dessa två fall, men grundprincipen finns i båda situationerna. Detta är alltså för mig en fråga om samvetsfrihet, och jag har den uppfattningen att vi har kommit så långt i det svenska samhället — i fastheten i vår demokrati — att vi har råd att säga: Vi förstår er inte, men vi ger er rätt att följa ert samvete. Jag tycker det är fel att säga att en präst bör avgå om han inte kan följa den ordning som vi har bestämt i Svea rikes lag. Att utföra vigseljänst är dock bara en liten del av prästens åligganden. Så länge vi har förbund mellan stat och kyrka måste kyrkan fungera på bästa sätt. Bland annat är hon tvingad att ta ansvar i vigselfrågan med hänsyn till den enskilda människan. Vi måste söka hjälpa i den konfliktsituation som kan uppstå. Personligen har jag den uppfattningen att konflikten i princip är olöslig.

Låt mig citera bibeln, som inte är främmande för mig: »Man kan inte tjäna två herrar.» Det går inte! Min uppfattning är alldeles bestämd: kyrkan bör få vara kyrka och staten bör få vara stat, och dessa två bör icke stå i förbund med varandra på sätt som nu sker. Det får vi tillfälle att senare diskutera, men till dess att en lösning kommer bör vi ha möjlighet att på ett som somliga anser generöst sätt och som jag anser på ett principiellt bestämt sätt vara sådana i vår hållning, att prästerna befrias från det krav som lagen nu ställer på dem.

Med denna motivering, herr talman, ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 753 och II: 853.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Det gäller här som redan påpekats två skilda problem, väck-

Om upphävande av vigselplikten för präst, m. m.

ta i olika motionspar. Utskottet har i båda fallen konstaterat att frågorna har samband med problemet om obligatoriskt civiläktenskap och därmed också med frågan om förhållandet mellan kyrka och stat. Dessa frågor är ju för närvarande föremål för utredning. Utskottet har hänvisat till detta och till tidigare behandling i riksdagen samt hemställt om avslag på båda motionerna. I en sådan situation är det som bekant normalt att utredningsförslag inte föranleder någon riksdagens åtgärd. Men i det ena fallet, det som gäller skyldigheten för statskyrkans präster att förrätta vigsel, anser jag för min del att det finns starka skäl att nu inte avvakta en utredning som säkerligen kommer att dra mycket lång tid, i varje fall innan de slutliga ständpunkterna blir fastställda. Ett starkt skäl är att det i sakens nuvarande läge uppstår otrevliga intermezzon, som inte minst går ut över de personer som skall ingå äktenskap och inte har någon del i de kyrkliga tvister som ligger under problemet. Härtill kommer att frågan har varit föremål för specialutredning och att ett förslag föreligger som redan godtagits av kyrkomötet och som borde kunna godtas även från de utgångspunkter som ligger till grund för nuvarande bestämmelser. Så länge vi har en statskyrka är det naturligt att alla som tillhör den kyrkan skall ha rätt att bli vigda inom kyrkan. Jag har för min del ingen förståelse för de präster som vägrar att fullgöra en skyldighet som de frivilligt har åtagit sig, men jag anser att man under rådande förhållanden kan acceptera att kyrkan inom varje församling får avgöra vilken präst som i visst fall skall ha skyldighet att förrätta vigseln. Väsentligt är dock att det sker på ett sätt som inte i något avseende kan kännas ned sättande eller förnärmande för vederbörande. Någon risk för att en sådan lösning skall leda till komplikationer i framtiden kan inte gärna föreligga. Jag anser därför att riksdagen i denna

redan utredda fråga bör kunna ansluta sig till den av kyrkomötet antagna ändringen av 4 kap. 3 § giftermålsbalken och yrkar därför bifall till reservation 2 som i detta avseende överensstämmer med yrkandet i reservation 1.

Beträffande den andra frågan, som gäller utvidgning av de icke-statliga kyrkosamfundens vigselrätt, anser jag att tillräckliga skäl inte föreligger att vidta någon åtgärd i avvaktan på de utredningar i väsentliga principiella frågor som pågår. Några aktuella besvärande situationer av sådan natur att omedelbara åtgärder är påkallade föreligger inte här. Det synes i och för sig också naturligt att de fria kyrkosamfundens vigselrätt begränsas till fall där någon av kontrahenterna är medlem i vederbörande samfund.

Med hänvisning härtill och till de ytterligare argument som anförts vid tidigare riksdagsbehandling ber jag att i denna del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENUNGSSON (m):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att ytterligare återropa och understryka 1968 års kyrkomötes behandling av frågan om prästs vigselplikt. Jag gör det inte av den anledningen att jag som ombud deltog i detta kyrkomöte, utan jag gör det för att jag anser att detta enhälliga kyrkomötesuttalande förtjänar något större uppmärksamhet än att bara redovisas i en recit i utskottsbehandlingen. Det är alltså bara fem månader sedan detta beslut fattades, och det är egendomligt att det inte påverkat utskottsmajoritetens ställningstagande. Kyrkomötets sammansättning borgar för att det är en mycket bred opinion som står bakom uttalandet att prästs ovillkorliga vigselplikt bör slopas. Nu rådande ordning har också utsatts för mycket stark kritik, och frågan som sådan är ju mycket gammal — som herr Blomquist nyss påpekade. För 16 år sedan kom det första kyrko-

Om upphävande av vigselplikten för präst, m. m.

mötesuttalandet i frågan. Det har upprepat vid 1957 och 1963 års kyrkomöten och nu så sent som den 2 oktober 1968. I Kungl. Maj:ts skrivelse till fjolårets kyrkomöte redovisades ärendet såsom beroende på Kungl. Maj:ts prövning, och jag anser därför att det är fullt motiverat att frågan motionsvägen tagits upp i riksdagen.

Att en av högkyrklighetens företrädare i detta land, herr Strandberg, i kyrkomötet och frikyrkomannen herr Sörenson i riksdagen står som huvudmotionärer visar väl att frågan inte har samma teologiska udd som kanske tidigare varit fallet. Herr Sörenson har i annat sammanhang — jag syftar på en artikel i Göteborgs-Posten för en tid sedan — mycket korrekt redovisat sin inställning i frågan — sin inställning i rättsfrågan. Skyldighet att under alla förhållanden viga står ej i överensstämmelse med Skriftens äktenskapssyn, eller som det uttryckes i motionen: »Den religiösa utvecklingen inom lutherdomen under senare år har nu medfört, att ovillkorligheten i vigselplikten i vissa fall av präst kan upplevas som en svår samvetskonflikt.»

Till skillnad från t. ex. den romerska och den anglikanska kyrkan har den svenska kyrkan aldrig generellt vägrat vigsel av fränskilda. Men om riksdagen nu antar det vid 1963 och 1968 års kyrkomöten framlagda lagförslaget till ändrad lydelse av 4 kap. 3 § giftermålsbalken, skulle vigselkyldigheten läggas på den kyrkliga organisationen, bestående av cirka 3 000 präster. För alla medborgare skulle alltså vigselrätt föreligga. Får däremot kyrkans medverkan vid vissa vigslar karaktär av bekännelsefråga, är naturligtvis förslaget inte helt invändningsfritt, och detta har också framskytmats i olika sammanhang. Men det finns säkerligen ingen annan väg ur trångmålet. Samtliga av Kungl. Maj:t utnämnda biskopar här i landet står också bakom det s. k. Kjellinska förslaget.

Nu pågår en översyn av äktenskaps-

lagstiftningen, och man eftersträvar största möjliga enhetlighet inom nordisk lagstiftning på detta område. I Norge och Danmark har det problem vi nu debatterar sedan årtionden bragts ur världen. Vi kan fråga varför det är så omöjligt att lösa problemet här i Sverige och varför vi skall vara mindre generösa i uppfattning och mindre humana i lagstiftning.

Det ursprungliga förslaget, överförandet av vigselplikten på ett kollektiv, var på sin tid ute på remiss. Förslaget tillstyrktes, om än med reservationer, av de allra flesta remissinstanserna, däribland tretton domkapitel, de fyra i ärendet hörda länsstyrelserna, hovrätten för västra Sverige och justitiekanslern. Dessa myndigheter kan inte gärna misstänkas för att prioritera det prästerliga samvetet, men de anser att statlig tjänstemannaplikt när det gäller vigslar är en orimlighet, och ändå underkastas frågan fortfarande Kungl. Maj:ts prövning — en grundlighet — som jag tror — utan motstycke.

Nu återgår första lagutskottet till sitt tio år gamla ställningstagande att lösningen av frågan kan bli beroende av utformningen av förhållandet mellan staten och kyrkan. Men 1968 års beredning om stat och kyrka skall enligt direktiven inte ta upp ärenden rörande vigsel. Frågan blir då troligtvis olöst under hela 1970-talet. Hur många pinsamma processer mot vigselvägrande präster får vi då uppleva? I lagens mening blir de vägrande prästerna brottslingar — i en annan mening martyrer.

I ett samhälle som respekterar och värderar den enskildes ansvariga ställningstagande är det en anomali om sådan vägran leder till åtal, bötesföreläggande, skärpta straff vid upprepning och kanske till slut avsättning. De vägrande får nu stå till svars för »försumlighet, oförstånd och oskicklighet». Att följa samvetets bud är sålunda oförståndigt och oskickligt — en makaber klartext. Och ändå kan de vägrandes nit och redlighet knappast sättas i fråga.

Om upphävande av vigselplikten för präst, m. m.

Att följa samvetets bud utgör ingen förmildrande omständighet. Det stämplas som tredska och måste beivras. Den präst som anser sig dementera sin egen förkunnelse genom vigsel i vissa fall skall få laglig rätt att vägra vigsel.

I anledning av utskottets skrivning bör det också understrykas att det var vigselbehörigheten, inte vigselplikten, som var föremål för riksdagsbehandling för tre månader sedan.

En skrivelse i det här ärendet från riksdagen till Kungl Maj:t väger kanske tyngre än upprepade framställningar från kyrkomötet. Det borde naturligtvis inte fungera så, men bortsett från denna antydning har riksdagen sin givna ansvarsställning — även i denna fråga.

Jag vet inte hur många av kammarens ärade ledamöter som tillhör den socialdemokratiska broderskapsrörelsen, men jag hoppas att de inte har någonting att invända mot att jag citerar ur deras språkrör Broderskap, nr 3 för i år, där det i en artikel av Lennart Svensson heter: »Det är på tiden att lagen erkänner enskilda prästers rätt att i detta avseende helt handla efter sina egna samveten.» De socialdemokratiska ledamöterna av första lagutskottet underkänner tydligen helt denna sina partivänners uppfattning.

Huvudfrågan för mig i detta ärende är vigselplikten i enlighet med reservation 2, men för att uppnå största möjliga enighet ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservation 1.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Som tidigare har anförts är det tvenne motioner som behandlas i detta utskottsutlåtande. Bägge gäller kyrklig vigsel, men den ena motionen rör behörigheten och den andra skyldigheten för präst att förrätta vigsel. Frågan om behörighet har, vilket även påpekats, flera gånger tidigare behandlats här i riksdagen. De bestämmelser som nu gäller på detta område är så utformade, att i varje fall en av de

trolovade skall tillhöra samma samfund som vigselförrättaren. Nu vill motionärerna att det skall räcka med att en av de trolovade tillhör något kristet samfund. Ingen av kontrahenterna skulle alltså behöva tillhöra vigselförrättarens samfund, och detta skulle gälla även när statskyrkopräster förrättar vigseln. För dem skulle det bli den ordningen när det gäller egna församlingsbor att prästen liksom nu skulle vara skyldig att förrätta vigsel när någon av de trolovade tillhörde statskyrkan och ha rätt att viga även om bägge lämnat kyrkan men någon av dem tillhörde annat samfund. Denna senare rätt skulle inbegripa även dem som inte vore skrivna i församlingen.

Rättigheter och skyldigheter blir dock ytterligare komplicerade av att motionärerna och reservanterna lagt till den bestämmelsen att bägge trolovade skall vara svenska medborgare. Det skulle exempelvis innebära att statskyrkoprästen liksom förut blev skyldig att viga församlingsbor, även om en av de trolovade var medborgare i annat nordiskt land, såvida den andre tillhörde statskyrkan. I fråga om behörigheten att viga dem som vore skrivna i församlingen men tillhörde annat kristet samfund än statskyrkan skulle däremot krävas svenskt medborgarskap för bägge kontrahenterna.

Med dessa något komplicerade regler, som skulle komma att gälla för statskyrkopräster om det bleve bifall till det här avsnittet av reservationen, synes det som om det komme väl till pass att riksdagen godtog även reservationens andra led, ty det syftar ju till att något lätta på prästens börda i fråga om vigselkyldigheten. Även i det avsnittet finns det emellertid ett och annat som ger anledning att sätta små frågetecken i kanten. Det sägs i motionen att när prästen har allvarliga samvetsbetänkligheter mot att vissa trolovade ingår äktenskap, så skall han kunna slippa viga, och kyrkan som kollektiv skall träda till och klara den saken.

Om upphävande av vigselplikten för präst, m. m.

I det föreliggande förslaget till lagtext talas dock endast om att prästen inte längre skall vara skyldig att förrätta vigsel. Där lämnas alltså möjligheten öppen för andra invändningar från prästens sida än sådana som är grundade på samvetsskäl.

Det har sagts i debatten att samvetsskäl gäller endast vigselförrättningen och att denna är bara en liten detalj av den prästerliga gärningen. I det sammanhanget kan det dock sättas i fråga om det inte finns risk för att personer och familjer, som i prästens ögon inte håller måttet i vissa avseenden, kunde möta prästens betänkligheter även i andra och väsentligare avsnitt av församlingsarbetet. Det förekommer ungefär 10 000 skilsmässor varje år i vårt land, och omgifna människor finns det här och var.

Utskottet har alltså avstyrkt dessa motioner. De små kommentarer jag gjort ingår dock inte i utskottets motivering. Utskottet anser att frågan bör kunna lösas i samband med att kyrka—stat-problemen klarnar. Det har sagts, bl. a. av herr Sörenson, att hela 1970-talet kommer att passera innan dessa problem blir lösta. Jag kan nämna att den beredning som sysslar med dessa spörsmål i går lämnade ett litet remissmeddelande till utskottet, där det sägs att beredningen avser att komma med sitt principbetänkande 1971. De saker som behandlas i motionerna kommer dock inte att beröras i första taget.

Vad beträffar vigselplikten för statskyrkopräster har kyrkomötet, som det erinrats om, senast förra året tagit ställning i frågan. Utskottet anser därför att något initiativ från riksdagens sida inte behöver tas, eftersom Kungl. Maj:t har uppmärksamheten riktad mot dessa ting.

Vad gäller de präster i Norrbotten, som har åtalats för att de har vägrat förrätta vigsel, skulle jag vilja tillägga att de i skrivelse till justitiedepartementet har framfört som sin mening att det skulle lösa deras samvetsskonflik-

ter därest ett system med obligatoriskt civiläktenskap infördes i vårt land. Det får förutsättas att även denna fråga kommer att tas upp till allvarlig prövning när pågående utredningar är färdiga.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Bara några korta kommentarer, först till min ärade partikamrat herr Alexanderson.

Såvitt jag vet pågår för närvarande icke någon utredning som gäller vigselfrågan. Om jag har fattat saken rätt avvaktar regeringen till dess att principutredningen om kyrka—stat skall avlämna sitt betänkande. Först därefter kommer tydligen vigselfrågan att tas upp. Det är naturligtvis mycket svårt att sja om när beslut kommer att fattas. Herr Svedberg har just meddelat att den beredning som har att ta ställning till förhållandet mellan kyrka och stat kommer att avlämna principbetänkandet i denna fråga år 1971. Vi vet ingenting om när Kungl. Maj:t tänker ta initiativ till vidare utredning om övriga frågor som hänger samman härmed.

Det är min uppfattning att den religiösa situationen har ändrats mycket snabbt inom vårt folk, och jag förmenar att riksdagen i möjligaste mån noggrant bör följa alla samhällsfrågor och i den mån demokratiska möjligheter därtill föreligger anpassa gällande ordningar till den utveckling som sker i samhället. Därför är det riktigt att vi nu vidgar möjligheterna för präster och pastorer att förrätta vigsel.

Det dröjer kvar hos oss mycket av — skall vi kalla det — katalogtänkande eller en förlegad föreningssyn; den som hör till den gruppen eller till den gruppen får den och den förmånen. Detta är en ordning som i mycket hög grad har brutits igenom inom det svenska folket då frågan gäller hållningen till kristna grundvärden.

Om upphävande av vigselplikten för präst, m. m.

Från den utgångspunkten menar jag att vi i riksdagen nu bör kunna visa en sådan öppenhet inför vad som händer att vi säger, att vi godtar en utveckling som ger möjlighet för människor att få den kristna vigsel de önskar om de bekänner tillhörighet till något kristet trossamfund.

Jag yrkar, herr talman, alltjämt bifall till reservationerna.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Herr Sörenson säger att utredningar inte pågår i vigselfrågorna, men sakläget är väl att man inte anser det vara logiskt och naturligt att sätta i gång dylika utredningar förrän de i tidigare sammanhang berörda principiella frågeställningarna har blivit klarlagda.

Jag har fått den uppfattningen att herr Sörenson närmast anser att kyrka och stat skall skiljas åt. Därav följer väl tämligen logiskt att det obligatoriska civiläktenskapet skall införas. Enligt min uppfattning stämmer en sådan utveckling inte särskilt väl med tanken att utvidga de frikyrkliga samfundens vigselrätt. Det vore att på sätt och vis föra över dessa samfund på ett område som närmast är statens område, nämligen att registrera de enligt lagen gällande äktenskapen och deras rättsliga följder.

Herr SÖRENSON (fp):

Herr talman! Låt mig bara påpeka att det här icke gäller speciellt de frikyrkliga vigselförrättarna. Motionen talar om vigselförrättare inom svenska kyrkan och de fria kyrkorna.

Det är mig mycket angeläget, på grund av erfarenheter i detta hus, att icke företräda någon fraktion utan att försöka förstå helheten. Jag vill med kraft betona att det här icke är fråga om någon begäran från frikyrkligt håll, utan det gäller såväl prästers som frikyrkopastorers lagliga rätt att fungera.

Herr SVENUNGSSON (m):

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att herr Svedberg hänvisade till den prövning som pågår i justitiedepartementet. Jag fick inte den uppfattningen att herr Svedberg är negativt inställd när det gäller själva saksfrågan, och det kan vara värt att notera.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas först särskilt beträffande vardera punkten av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan samt därefter, om anledning därtill gäves, särskilt angående motiveringen i viss del.

Därefter gjorde herr talmannen i enlighet med de avseende punkten a förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herr Schött m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, såvitt nu vore i fråga; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepats propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Sörenson begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7 punkten a, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Schött m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositio-

Om ersättning av statsmedel vid skada genom brott

nen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Sörenson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 69;
Nej — 52.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I fråga om punkten b, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Schött m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del samt den reservation, som anförts av herr *Alexanderson*.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Alexanderson* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7 punkten b, röstar

Ja;
Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i dels den av herr Schött m fl. vid utlåtandet avgivna reservationen i förevarande del, dels den av herr *Alexanderson* vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt

hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Alexanderson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;
Nej — 52.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 20 mars 1964 (nr 163) om införande av brottsbalken, dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ersättning av statsmedel vid skada genom brott

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av motioner om dels ersättning av statsmedel vid skada genom brott, dels allmän försäkring vid våldsbrott, dels ock målsägandes möjligheter att utfå skadestånd.

I detta utlåtande hade utskottet behandlat följande motioner:

I. de likalydande motionerna I: 44, av herr *Peterson, Eric, m. fl.*, och II: 14, av herr *Sjöholm m. fl.*, vari yrkats, att riksdagen skulle besluta att hos Kungl. Maj:t begära utredning och förslag angående en allmän brottsförsäkring gällande våldsbrott;

II. de likalydande motionerna I: 388, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 448, av herr *Holmberg m. fl.*, vari föreslagits — i den del som behandlades i detta utlåtande — att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om utredning angående åtgärder för att förbättra målsägandes möjligheter att utfå skadestånd enligt i motionerna förordade riktlinjer;

Om ersättning av statsmedel vid skada genom brott

III. de likalydande motionerna I:744, av herr *Ernulf m. fl.*, och II:859, av herr *Mundebo m. fl.*, vari anhållits, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära

1. förslag om ett system för statlig ersättning av personskada som uppkommit genom brott,

2. utredning om möjligheterna att införa ett system för ersättning av ekonomisk skada som uppkommit genom brott; samt

IV. motionen II:244, av herr *Börjeson* i Falköping och herr *Johansson* i Växjö, vari yrkats, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en skyndsam prövning av frågan om ersättning av allmänna medel för skada som drabbat enskild person genom brott mot honom eller hans egendom, i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motioner,

a) I:744 och II:859,

b) II:244,

c) I:44 och II:14 samt

d) I:388 och II:448, såvitt nu vore i fråga,

måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande ersättning av allmänna medel för skada, åsamkad genom brott.

Reservation hade avgivits av herr *Erik Svedberg*, fröken *Mattson*, herrar *Hjorth* och *Larfors*, fröken *Bergegren*, herr *Martinsson* och herr *Hansson* i Piteå samt fröken *Åsbrink* (samtliga s), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss del hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att förevarande motioner,

a) I:744 och II:859,

b) II:244,

c) I:44 och II:14 samt

d) I:388 och II:448, såvitt nu vore i fråga,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **SVEDBERG, ERIK**, (s):

Herr talman! I detta utlåtande behandlas inte mindre än fyra olika motioner som från skilda utgångspunkter och med olika förslag till lösningar syftar till att från samhällets sida garantera ekonomisk gottgörelse till personer vilka lidit skada genom andra människors brottsliga verksamhet. Motionärerna angriper dock frågan på så varierande sätt, att man bör ge en komplimang till de ledamöter som svarar för utskottets skrivning för att de genom god samarbetsvilja lyckats ena så olikartade element. Men att den hälft av utskottet som åstadkommit detta är medveten om att frågan är svår finns det belägg för nederst på sidan 14 i utlåtandet. Där säges att den begärda utredningen inte bör begränsas till prövning av det förslag som finns i motionerna utan bör sträcka sig längre och vara förutsättningslös.

Reservanterna anser sig ha goda skäl hävda att riksdagen bör invänta resultatet av utredningar rörande skadeståndsrätten, som om något år skall föreligga i form av en proposition. Den kommer visserligen inte att behandla frågan om skadestånd för brott, men det är väsentligt att den allmänna skadeståndsrätten får en fast grund, innan man kan bedöma värdet av en ny stor utredning av det slag som utskottet här syftar till. Inte heller reservanterna menar dock att det är oviktiga ting som motionerna tar upp. Under höstriksdagen beslöts en effektivare ordning för löneutmätning. Den lagen träder i kraft den 1 juli i år och kommer att medföra förbättrade indrivningsmöjligheter i fråga om skadeståndsfordringar, framför allt då det gäller person- eller egendomsskador på grund av brott.

Det kan också erinras om att samhället varje år gottgör skador som våldats av personer som rymt, utskrivits

Om ersättning av statsmedel vid skada genom brott

på prov eller permitterats från vissa anstalter. I årets statsbudget föreslås anslaget för detta ändamål höjt från tidigare 180 000 till 350 000 kronor. Såsom framgår av skrivningen är statens ersättningsåtagande i dylika fall föremål för särskild utredning efter rekommendation av Nordiska rådet. Enligt vad utskottet erfarit kommer de sakkunniga även att överväga att utsträcka statens ansvar till skador som åstadkommes av dem som är föremål för kriminalvård i frihet. Detta sistnämnda står i överensstämmelse med vad riksdagen uttalade 1966.

Även den rättssociologiska utredning som planeras beträffande försäkringars inverkan på skadeståndslagstiftningen — också den i nordiskt samarbete — är av stort intresse i detta sammanhang.

Till sist kan erinras om att socialförsäkringens grundskydd vid skador och olyckor av olika slag som kan drabba medborgarna, vare sig skadorna kommit till genom brott eller på annat sätt, efter hand har förbättrats. Det bör även nämnas vad exempelvis grupplivförsäkringarna kan betyda i detta hänseende. Det finns också möjlighet att för en billig penning frivilligt försäkra sig mot skador orsakade av brott.

Allt talar sålunda enligt reservanterna för att det inte är påkallat med någon ny stor utredning av det slag utskottet föreslår. Det är all anledning att invänta resultatet av det departements- och utredningsarbete som pågår på området.

Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den föreliggande reservationen.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Som herr Svedberg redan har nämnt föreligger här problem som tilldragit sig uppmärksamhet inte bara i år, utan också många föregående år.

Jag tror att alla, även de som intar en negativ hållning här såsom reservanterna har gjort, är ense om att det finns många ömmande fall då människor har blivit drabbade av brottsliga gärningar och inte inom ramen för nuvarande regler kan få en rimlig ersättning för förluster, både ekonomiska och andra, som de utan egen förskyllan har drabbats av. Det är kanske ganska naturligt att man, sedan man försökt angripa detta problem på olika sätt och inte lyckats få en slutlig lösning, inriktar sig på olika speciella delar av problemet, olika tänkbara möjligheter till lösning och att resultatet då blivit de olika uppslag som har kommit fram i motionerna. Emellertid är väl problemet som sådant en helhet, och de som svarar för dessa motioner och som med lottens hjälp bildat majoritet i utskottet har kunnat ena sig om ett förslag till en allmän utredning som skulle ta upp problemet i dess helhet.

Jag skall bara här göra några randanmärkningar till de skäl som har anförts för att man nu inte borde göra någonting och får därför kanske gå igenom de olika problem som uppkommer här.

Vad man fäst största vikten vid är sådana fall där människor har blivit utsatta för våldsbrott, misshandel eller dylikt och inte av gärningsmannen kunnat få ersättning för skadan. Det gäller i första hand skada på person, och i det fallet åberopas då att de allmänna försäkringarna — sjukförsäkring, olycksfallsförsäkring etc. — ger ett visst skydd. Man måste dock observera att skyddet är långt ifrån 100-procentigt. Försäkringarna ger inte full täckning i de avseenden de gäller, och de ger ingen täckning alls i åtskilliga avseenden. Det har också hänvisats till att man kan försäkra sig mot riskerna, men de människor det här är fråga om har i stor utsträckning inte tänkt på eller haft anledning att skydda sig själva genom försäkring. De som inte har tecknat försäkring är ofta de mest ömmande fallen.

Om ersättning av statsmedel vid skada genom brott

I detta sammanhang finns det anledning peka på att man i vissa främmande länder — bl. a. England och Nya Zeeland — under de senaste decennierna genomfört sådana åtgärder att staten efter en i viss mån diskretionär prövning åtar sig att svara för skador som uppkommer på detta vis och inte ersätts i annan ordning.

Det är en modell som vi som representerar utskottsmajoriteten anser i första hand böra undersökas för att fastställa om den inte kan införas även här. Erfarenheterna från England visar att det inte behöver kosta så oerhört mycket.

Vidare åberopas att man i vissa fall i Sverige genomfört en sådan ersättning med statsmedel, nämligen då skador orsakats av personer som är intagna på fängvårdsanstalter eller andra liknande inrättningar, eventuellt också av personer som är förrymda från sådana anstalter eller avvikit under permission. Detta är en sak som ligger på ett annat plan, kan man säga. Det är en åtgärd som staten vidtagit, när man anser att skadan i viss mån är en följd av det sätt på vilket man ordnat vården av dessa interner. Man har tillämpat en form av friare vård som medför risker för särskilt dem som bor i de närmare omgivningarna till dessa anstalter men även för övriga medborgare. Därför har man ansett det vara en moralisk skyldighet för staten att åta sig detta.

Det är emellertid inte i första hand sådana synpunkter som vi anser bör ligga till grund för bedömningen av denna fråga, utan snarare synpunkten att de som drabbas oförskyllt bör i ett samhälle som är så utvecklat som vårt också beredas rätt till en rimlig kompensation.

Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVEDBERG, ERIK, (s):

Herr talman! Bara ett par ord!

Herr Alexanderson erinrade om att det i utlåtandet finns uppgifter om att

man i vissa länder gått in för att ge kompensation för skador av detta slag. Han nämnde i detta fall England. Där har man på försök infört liknande regler, men ännu så länge är det inte fråga om någon lagstiftning, utan de ersättningar som utgår är av nådekaraktär.

Men det är väl meningen att de efter hand skall samla erfarenheter, och därför kan det tänkas att de så småningom får en lagstiftning i det här syftet. I varje fall kan man dock konstatera att grundskyddet här i landet är bättre utbyggt vad gäller beloppens storlek än i det land där dessa bestämmelser tillämpas. Detta måste man väl också ta hänsyn till i sammanhanget.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Jag tror att det skulle hälsas med stor tillfredsställelse om vi kunde få fram ett system med försöksverksamhet även här i Sverige.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Svedberg, Erik*, begärde voting, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Om kortvarigt frihetsberövande som påföljd för brott

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Svedberg, Erik*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 65.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Fru *Wallentheim* (s) anmälde, att hon vid den nu företagna voteringen avsett att rösta nej men av misstag nedtryckt ja-knappen.

Herr TALMANNEN anförde:

Jag vill beträffande dagens fortsatta sammanträde meddela följande. Eftersom de på föredragningslistan upptagna ärendena från och med första lagutskottets utlåtande nr 8 utan olägenhet torde kunna uppskjutas till ett följande plenum, ämnar jag låta detta plenum fortsätta till dess första lagutskottets utlåtande nr 16 slutbehandlats. Det torde innebära att de debattrogna av kammarens ledamöter får intaga sitt middagsmål något senare än vanligt!

Om kortvarigt frihetsberövande som påföljd för brott

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motioner om kortvarigt frihetsberövande som påföljd för brott, m. m.

I de likalydande motionerna I: 388, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 448, av herr *Holmberg m. fl.*, hade anhållits — i den del som behandlades i detta utlåtande — att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utred-

ning angående införande i vårt reaktionssystem av en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 388 och II: 448, såvitt gällde utredning angående kortvarigt frihetsberövande inom kriminalvården, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anförts av herrar *Schött* och *Oskarson* (båda m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort erhalla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 388 och II: 448, såvitt nu vore i fråga, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående införande i vårt reaktionssystem av en påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande.

Herr LIDGARD (m):

Herr talman! I sitt utlåtande över vår motion om en utredning angående införande av påföljd av typen kortvarigt frihetsberövande i reaktionssystemet mot brott erinrar första lagutskottet om att ganska kort tid förflutit sedan samma fråga senast behandlades. Det är knappt ett halvår sedan, och utskottet förklarar att det inte har inträffat några omständigheter av vikt som skulle kunna föranleda ett ändrat ställningstagande. Man kan naturligtvis säga att det på sätt och vis är ett riktigt konstaterande. Utskottet har inte ändrat uppfattning, och jag skulle kunna säga på samma sätt att det inte heller har inträffat någonting som förändrat vår inställning till det här problemet. Men jag kan ändå inte underlåta att påpeka en sak, som jag tycker är av en viss betydelse.

När utskottet yttrade sig över motionen förra året konstaterade det att vissa av de åtgärder som man kan vidta mot unga lagöverträdare för att få till stånd en reaktion av ungefär liknande slag

Om kortvarigt frihetsberövande som påföljd för brott

— alltså ett kortvarigt omhändertagande — regelmässigt medför vistelse på ungdomsvårdsskola, vilket i många fall för dem som drabbas därav och för personer i deras omgivning kan innebära en tankeställare av samma art som det arreststraff motionärerna föreslagit. Jag har fått veta att under 1967 blev knappt 1 000 ungdomar omhändertagna på det sätt som utskottet talar om, men av de 1 000 var det inte fullt 300 som kunde beredas plats på ungdomsvårdsskola; 700 av de här unga lagöverträdarna fick inte den behandling som man hade avsett. Det betyder att underlaget för utskottets tidigare ställningstagande kanske inte var riktigt så fast och bestämt som man skulle kunna förledas att tro.

Jag vill understryka att vi med motionen, som man väl kan säga utmynnar i ett önskemål om ett kortvarigt arreststraff, visst inte är så blodtörstiga som man skulle kunna föränledas att tro av själva ordet arreststraff. Det är snarare precis tvärtom. Vi vill att man med ett snabbt, bestämt och kraftigt ingripande skall markera för ungdomar, som inte är så befästa i sin brottslighet, att samhället inte tolererar brott. Det gäller att ingripa och hindra att dessa ungdomar hamnar i en än värre situation än den de befinner sig i. Det är detta vi vill uppnå med det här förslaget.

Därför, herr talman, vidhåller vi vår ståndpunkt, och jag hemställer om bifall till den reservation som finns fogad till utlåtandet.

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Herr Lidgard har ju redan refererat de skäl som utskottet anfört, nämligen att utskottet inte haft anledning att gå ifrån de synpunkter som det tidigare lagt på denna fråga. Jag vill emellertid komplettera herr Lidgards framställning med att det inte bara är möjligheten till intagning för utredning på ungdomsvårdsskola som finns, utan en hel del andra möjligheter som också närmare har angivits i utskottsutlåtandet. Inte minst bör man kanske påpeka

institutet behandling i skyddstillsynsanstalt, som infördes med den nya brottsbalken.

Jag skulle för min del mycket gärna se att man närmare bearbetade de erfarenheter som man har vunnit under tillämpning av de bestämmelserna. Det kan i varje fall konstateras att man inte har använt dem i sådan omfattning att de anstaltsresurser som står till förfogande har varit för små. Det har kanske snarare i en del fall varit problem i motsatt riktning.

Fästän det inte är fråga om straffpåföljder kan man väl inte heller underlåta att i sammanhanget erinra om att en sådan effekt, som herr Lidgard och motionärerna här efterlyser, i en hel del fall nås genom häktningsåtgärder som innebär ett ofta kortvarigt frihetsberövande och ger möjlighet till eftertanke och av vederbörande kan uppfattas som en reaktion i anledning av brottsligt förfarande, särskilt av sådana som blivit upptäckta på bar gärning.

Jag tror därför att vi för närvarande inte har någon anledning att gå in på en sådan allmän utredning som motionärerna föreslår och ber följaktligen att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed sluttad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr Lidgard begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Lidgard* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 100;

Nej — 19.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i narkotikastrafflagen den 8 mars 1968 (nr 64), m. m., jämte motioner i ämnet.

Genom en den 17 januari 1969 dagtecknad proposition, nr 13, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändring i narkotikastrafflagen den 8 mars 1968 (nr 64),

2) lag om ändring i lagen den 30 juni 1960 (nr 418) om straff för varusmuggling,

3) lag om ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård.

I propositionen hade föreslagits, att straffsatserna för grovt narkotikabrott och för grov varusmuggling som gällt narkotika skulle höjas från fängelse i lägst sex månader och högst fyra år till fängelse i lägst ett och högst sex år. Samtidigt föresloges, att straffmaximum för varusmuggling, som ej vore att anse som grov, skulle höjas från fängelse i högst ett år till fängelse i högst två år för de fall då smugglingen gällt narkotika.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande motioner:

A, vid riksdagens början väckta motioner,

1) de likalydande motionerna I: 222, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 251, av herr *Hedlund m. fl.*, om åtgärder mot narkotikamissbruket, såvitt anginge yrkandena under d), e) och i);

2) de likalydande motionerna I: 225, av herr *Dahlén m. fl.*, och II: 284, av herr *Wedén m. fl.*, om åtgärder mot narkotikamissbruket, såvitt anginge förslag om åtgärder mot försäljning av råvaror för inhemsk illegal framställning av amfetaminer;

3) motionen II: 72, av herr *Björck* i Nässjö, om åtgärder mot narkotikamissbruket, såvitt anginge yrkandena under 1 och 3;

B, i anledning av propositionen väckta motioner,

4) de likalydande motionerna I: 913, av herr *Bengtson m. fl.*, och II: 1047, av herr *Hedlund m. fl.*;

5) de likalydande motionerna I: 914, av herr *Virgin m. fl.*, och II: 1048, av herr *Holmberg m. fl.*

I motionerna I: 222 och II: 251 hade yrkats, såvitt nu vore i fråga,

d) att den undre straffgränsen vid narkotikabrott skulle höjas till fängelse i ett år;

e) att den övre straffgränsen vid narkotikabrott skulle höjas till fängelse i tio år; samt

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

i) att vissa råvaror, som kunde användas vid tillverkning av centralstimulantia, skulle beläggas med licens.

I motionerna I: 913 och II: 1047 hade föreslagits,

I. att riksdagen skulle besluta i motionerna införd ändring i narkotikastrafflagen den 8 mars 1968; samt

II. att riksdagen skulle besluta i motionerna föreslagen ändring i lagen den 30 juni 1960 om straff för varusmuggling,

vilka förslag avsågo, att straffskalan för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling av narkotika skulle bestämmas till lägst ett och högst tio år.

I motionerna I: 914 och II: 1048 hade hemställts, att riksdagen måtte

I. antaga i motionerna införda

1) förslag till lag om ändring i narkotikastrafflagen den 8 mars 1968 (nr 64); samt

2) förslag till lag om ändring i lagen den 30 juni 1960 (nr 418) om straff för varusmuggling,

vilka förslag gällde, att maximistrafet för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling av narkotika skulle bestämmas till fängelse i åtta år;

II. i skrivelse till Kungl. Maj:t

a) anhålla, att Kungl. Maj:t vid utarbetandet av den aviserade propositionen angående ändring i lagen om sluten psykiatrisk vård måtte beakta vad i motionerna anförts om narkomanvården,

b) uttala, att vid utmätande av straff för narkotikabrott någon åtskillnad ej borde göras med avseende på skilda slag av narkotiska preparat.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på åberopade grunder hemställt,

A. att riksdagen dels med bifall till motionerna I: 222 och II: 251, såvitt anginge yrkandet d), dels med avslag på samma motioner, såvitt anginge yrkandet e), samt motionerna I: 913 och II: 1047 ävensom motionerna I: 914 och II: 1048, såvitt anginge yrkandet I,

måtte bifalla propositionen nr 13, såvitt anginge ändringar i narkotikastrafflagen och lagen om straff för varusmuggling;

B. att riksdagen måtte bifalla propositionen i övrigt;

C. att följande motioner, nämligen

1) I: 222 och II: 251, såvitt anginge yrkandet i),

2) I: 225 och II: 284, såvitt de hänvisats till lagutskott,

3) I: 914 och II: 1048, såvitt anginge yrkandena under II, samt

4) II: 72, såvitt anginge yrkandena 1 och 3, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits, vid utskottets hemställan under A,

I. av herr *Blomquist* (m) och fröken *Wetterström* (m), vilka ansett, att utskottets yttrande bort i viss angiven del hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — dels med förklaring att de genom proposition nr 13 framlagda förslagen om ändringar i narkotikastrafflagen och lagen om straff för varusmuggling icke i oförändrat skick kunnat antagas, dels med bifall till motionerna I: 914 och II: 1048, såvitt anginge yrkandet I, samt motionerna I: 222 och II: 251, såvitt anginge yrkandet d), dels ock med avslag på sistnämnda två motioner, såvitt anginge yrkandet e), samt motionerna I: 913 och II: 1047 — måtte antaga de berörda lagförslagen i den lydelse, som angivits i reservationen;

II. av herr *Andreasson* (cp) och herr *Gustavsson* i Alvesta (cp), vilka ansett, att utskottets yttrande i viss del bort erhålla den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort under A hemställa, att riksdagen — dels med förklaring att de genom proposition nr 13 framlagda förslagen om ändringar i narkotikastrafflagen och lagen om straff för varusmuggling icke i oförändrat skick kunnat antagas, dels

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

med bifall till motionerna I: 222 och II: 251, såvitt anginge yrkandena d) och e), samt motionerna I: 913 och II: 1047, dels ock med avslag på motionerna I: 914 och II: 1048, såvitt anginge yrkandet I — måtte antaga de berörda lagförslagen i den i reservationen angivna lydelsen.

Herr BLOMQUIST (m):

Herr talman! För exakt på dagen ett år sedan behandlade vi här i kammaren ett utlåtande från andra lagutskottet i anledning av proposition med förslag till narkotikastrafflag och ändring av andra i sammanhanget gällande lagar. Redan det faktum att Kungl. Maj:t inom ett år kommer tillbaka med ny proposition i ärendet talar sitt tydliga språk om hur allvarligt det svenska samhället i dag ser på narkotikaproblemet. Bakgrunden finns kort och klargörande uttryckt i några få rader i propositionen, där departementschefen säger: »De erfarenheter som vunnits sedan narkotikastrafflagen trädde i tillämpning talar för att straffet för grovt narkotikabrott behöver skärpas. Den illegala handeln med narkotika visar tendenser att tillta och få en alltmer svårartad karaktär. Brottsligheten blir allt grövre och präglas av förslagenhet och hänsynslöshet. Det är nödvändigt att gripa in med kraft mot denna företeelse.»

Lika mycket som vi alla beklagar — ty det tror jag att vi gör — att behöva tillgripa det medel som straffskärpning innebär, lika enigt delar vi departementschefens uppfattning att situationen kräver kraftinsatser från samhällets sida och att till dessa insatser hör just straffskärpning.

Innan jag går över till att diskutera utskottsmajoritetens ställningstagande i straffsatsfrågan, vill jag bara framföra några allmänna synpunkter. Departementschefen förutskickar i propositionen ökade insatser inom upplysningsverksamheten och vårdområdet, dock

utan att närmare konkretisera eller ge några tidsuppgifter om när förslagen skall läggas fram — jo, på en punkt som jag strax återkommer till. Han framhåller också att ytterligare polisiära och kriminalpolitiska åtgärder är nödvändiga att vidta.

Vi har i motioner från vårt håll i anledning av propositionen pekat på vikten av att det tas ett samlat grepp över hela narkotikaproblemet och att insatsen kan sammanfattas i följande fyra punkter: 1) ökade resurser till narkomanvårdens förfogande, 2) ökad förbättrad information och otvetydig propaganda mot narkotika, 3) ökade resurser till narkotikapolisen och tullen och 4) skärpt lagstiftning.

En alltmer intensifierad vård av narkomaner är en ytterst väsentlig del av arbetet i kampen mot narkotikaepidemin, och här är att hoppas att ansträngningarna från såväl statens som huvudmännens sida skall ge önskade resultat. Vi vet att vi måste vara beredda att i detta sammanhang i hög grad räkna med slutet vård. Vi ställs då alltmer inför problemet med narkomaner som inte frivilligt underkastar sig vård. Skall dessa anses sakna sjukdomsinsikt och omhändertas mot sin vilja? Skall i så fall lagen om slutet psykiatrisk vård kunna användas, eller måste den ges en klarare utformning? Vi får anledning att behandla dessa frågor längre fram i vår, då departementschefen förutskickar en proposition i ärendet.

Vad beträffar informationens roll i kampen mot narkotikaepidemin så är det nödvändigt att från ansvarigt håll sprida sådan information att ingen frestas att av nyfikenhet pröva narkotikans verkningar. Informationen i skolorna måste här tillmätas den största vikt. Massmedias betydelse i sammanhanget är otvetydig. Deras ansvar är utomordentligt stort. Vi kan tacksamt notera de insatser av positiv art som nu görs i den frågan såväl av Sveriges Radio som av svensk press i stort.

Vi får längre fram i vår också till-

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

fälle att behandla frågan om ökade resurser till narkotikapolisens och tullens förfogande i deras kamp mot narkotikabrott och smuggling av narkotika. Redan nu har vi sett vad den ökning av polisens resurser som skedde genom förra årets anslagshöjning betytt för antalet narkotikabrott, för avslöjande av olika narkotikabrott, för sprängning av ligor osv.

Det är av yttersta vikt att polisen och tullen förstärks såväl personellt som materiellt. Att det internationella samarbetet vidgas är också ofrånkomligt. Den insats som från svensk sida gjorts i FN:s narkotikakommission i januari är värd att tacksamt notera.

Så vill jag ta upp frågan om den skärpta lagstiftningen och det förslag som utskottet framlägger. Det ansluter sig helt till propositionens förslag. När man har att bedöma detta förslag till straffsats för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling, nämligen fängelse i lägst ett och högst sex år, kan man inte låta bli att göra en jämförelse med straffsatserna för vissa brott enligt brottsbalken.

Man finner då att för mord döms till fängelse i tio år eller på livstid, för dråp till fängelse lägst sex och högst tio år. För grov misshandel ligger strafflatituden mellan ett och tio år och för våldtäkt mellan två och tio års fängelse. Grov mordbrand medför fängelse mellan sex och tio år eller på livstid och mordbrand ger mellan två och åtta års fängelse. Samma straffsats föreligger vid allmänfarlig ödeläggelse. Vid grov stöld, grovt bedrägeri, grov förskingring, grov oredlighet mot borge-närer och grov urkundsförfalskning är minimistraflet fängelse sex månader och maximistraflet fängelse sex år.

I motioner från vårt håll har vi framhållit hur lagstiftningen ser på det brott som benämnes spridande av gift eller smitta, där maximistraflet för normalbrottet ligger vid fängelse i sex år. Det är dock att märka att vid grovt brott skall dömas till fängelse på viss

tid, lägst fyra och högst tio år eller på livstid. När bedömning görs om brottet är grovt skall vikt läggas vid om det skett med uppsåt att skada annan till liv eller hälsa eller om många människor utsätts för fara. Sistnämnda aspekter synes mig väl värda att uppmärksammas även vid de narkotikabrott det nu är fråga om.

Rättspolitiska överväganden förefaller mig tala för att maximistraflet för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling som gällt narkotika bör placeras någonstans mellan sex och tio år. Betänkligheter finns mot att förlägga maximistraflet på den nivå som gäller för de grövsta brotten i brottsbalken. Men å andra sidan synes mig ett maximistraflet om sex år — det som gäller i fråga om de grova förmögenhetsbrotten — vara för lågt. Grova narkotikabrott måste — det är vi väl alla överens om — kunna bestraffas hårt för att verka avskräckande på dem som samvetslöst är beredda att för egen vinnings skull sätta inte minst unga människors liv och hälsa på spel. Allmänpreventionens krav måste här vid behov kunna hävdas.

Med hänsyn till de överväganden och avvägningar som jag här gjort finner jag det riktigt att maximistraflet för de aktuella brotten sätts till åtta år i stället för av propositionen föreslagna sex.

Herr talman! Låt mig till sist framföra en förhoppning. Lagstiftarens intention måste väl vara att vid en lags tillämpning det alltid sker en individuell prövning. I det stämningssläge vi nu befinner oss i här i landet när det gäller narkotikabrott förenklar man gärna det hela så att det bara finns två grupper: langare och knarkare. Och man säger att langare skall ha fängelse och knarkare vård. Verkligheten är väl den att det också finns en mellangrupp som både är narkomaner och langare. Nu är det min förhoppning att domstolar och åklagare tar vederbörlig hänsyn till att även en langare kan vara en människa som är sjuk i narkomani

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

och därför i första hand behöver vård.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation I.

Herr BENGTON (cp):

Herr talman! Narkotikamissbruket har inte haft någon större aktualitet förrän under de senare decennierna; under 1950-talet och i början av 1960-talet var väl narkotikamissbruket i stort sett koncentrerat till Stockholm. Därefter var det Göteborgs tur att drabbas, och i dag har missbruket spritt sig till nästan hela landet. Ingen av de större städerna torde vara fri från narkotikamissbruk, och av de medelstora och små städerna och tätorterna är det ytterst få som inte har stött på problemet i någon form. De allvarligaste formerna av missbruk torde dock fortfarande förekomma i eller omkring Stockholm.

Spridningen ut över landet och det ökade missbruket på de platser där missbruk tidigare förekommit måste innebära att nya grupper har kommit i kontakt med narkotika, och den största ökningen av missbruket torde ha skett i skolorna. Det har uppgivits att langare på vissa håll medvetet försökt att bygga upp en marknad bland skoleldomarna genom att upprätta försäljningsställen i skolornas omedelbara närhet. Det medför också att medelåldern bland narkomanerna blir allt lägre. Narkomanin har haft en förödande inverkan för många människor, framför allt för ungdomar, och de skador som uppkommit är mycket svåra att reparera.

Jag vill då konstatera ett par saker, nämligen för det första att vi har fått uppmärksamheten riktad på detta problem i högsta grad, och det är ju värdefullt, samt för det andra att det finns en positiv inställning till att åtgärder skall vidtagas på något sätt. Som herr Blomquist nämnde, finns det en mellangrupp, men huvudsakligen rör det sig om två stora grupper: dels de som använder narkotika, dels de som försäl-

jer den. De som använder narkotika är kanske påverkbara genom upplysning och försök till vårdåtgärder av olika slag, medan däremot den andra gruppen — langarna — utgör samhällets verkliga marodörer, som knappast påverkas av annat än risken för upptäckt och straff.

Reservanterna har därför ansett att hårdare åtgärder måste vidtas. Som det har erinrats om, är det ett år sedan riksdagen antog narkotikastrafflagen. Då trodde vi väl att lagen skulle vara tillräckligt avskräckande, men så har inte blivit fallet, utan tvärtom har under det senaste året narkotikamissbruket ökat avsevärt. Fram emot hösten blev rapporterna om missbruket allt tätare, frågan togs upp i interpellationer, och i mitten av december sammankallade rikspolischefen polisfolk från hela landet för att dra upp riktlinjerna i kampen mot narkotikan, något som säkerligen lett till ganska goda resultat. Regeringen sammankallade till en konferens omkring årsskiftet, en kommitté av verkschefer tillsattes och ett regeringsprogram i 10 punkter utarbetades.

Då centerpartiet har föreslagit en skärpning av straffen, vill jag betona att vi ingalunda menar att en straffskärpning är det enda verk samma medlet i bekämpandet av narkotikamissbruket.

I den motion som vi har väckt föreslås också andra åtgärder som vi anser vara av stor betydelse. Vi föreslår att en begränsning skall ske av narkotikatillverkningen, att en upplysningskampanj skall igångsättas som innebär att myndigheterna stimuleras att ge narkotikamissbrukare en effektivare vård, att såväl den undre som den övre straffgränsen skall höjas, att omhändertagande skall ske för vård, att narkotikapolisens organisation skall ses över, att dattaregistrering skall ske av läkemedelsrecept, att licens skall fordras för vissa råvaror, att en parlamentarisk utredning skall tillsättas för åtgärder mot

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

narkotikamissbruket och att en utökad forskningsverksamhet skall komma till stånd på detta område.

Vad frågan nu gäller är närmast straffsatserna. Det har självfallet varit mycken diskussion om storleken av straffsatserna. I propositionen föreslås att maximistraffet för grovt narkotikabrott och grov varusmuggling av narkotika skall höjas från nuvarande fyra års fängelse till sex års fängelse. Vi har i vår motion föreslagit ett straff av ända upp till tio års fängelse för grova narkotikabrott. Massor av volymer har skrivits om straffets eventuella avskräckande effekt. Hur pass stor effekten är torde vara svårt att avgöra. Om en människa slår ihjäl någon annan under ett affekttillstånd eller i hastigt mod, kan det diskuteras huruvida straffet har en avskräckande effekt. Men detta gäller inte för den grupp vi här har att göra med. Människorna inom den gruppen har med berått mod planerat sitt handlande och kan förutse följderna. Därför måste deras åtgärder mera likställas med mord. De vet mycket väl att när de förleder någon att använda narkotika så innebär det i många fall att vederbörande dör. Straffet för mord är fängelse i tio år eller på livstid. Även för grov misshandel är maximistraffet tio år.

Jag skulle vilja göra ytterligare en jämförelse. I brottsbalkens 13 kap. 7 § heter det: »Om någon framkallar allmän fara för människors liv eller hälsa genom att förgifta eller infektera livsmedel, vatten eller annat, på annat sätt sprida gift eller dylikt eller överföra eller sprida allvarlig sjukdom, dömes för *spridande av gift eller smitta* till fängelse i högst sex år. — Är brottet grovt, skall dömas till fängelse på viss tid, lägst fyra och högst tio år, eller på livstid. Vid bedömande huruvida brottet är grovt skall särskilt beaktas, om det skett med uppsåt att skada annan till liv eller hälsa eller om många människor utsatts för fara.»

När det gäller personer som handlar

med narkotika tycker jag att det är uppenbart att gärningen skett med uppsåt att skada annan till liv eller hälsa — vederbörande vet så väl hur det kommer att sluta för dem som de har förlätt. Detsamma gäller om det andra kriteriet »eller om många människor utsatts för fara». En langare säljer inte bara till en kund utan har i regel en stor kundkrets. Därmed är också det sista kriteriet uppfyllt.

Denna paragraf i brottsbalken är ett klart uttryck för att narkotikalangarna gör sig skyldiga till en gärning som ligger mycket nära vad som kan betecknas som mord.

I propositionen har sagts att tillverkare och importörer av narkotika är väl medvetna om de straff och upptäcktsrisker som finns i olika länder. Sverige skulle vara ett land där man ser mildare på dessa brott. Departementschefen säger vidare att brottsligheten blir allt grövre och präglas av förslagenhet och hänsynslöshet. I propositionen redovisas också vad rikspolischefen har anfört, nämligen att »dessa personer betraktar Sverige som en mycket tacksam marknad, bl. a. på grund av att straffreaktionen är mild i jämförelse med förhållandena i många andra länder, som berörs av den illegala narkotikatraffiken. Om man vidare jämför med de svenska straffsatserna för grövre förmögenhetsbrott och med dem för brott mot person, ter sig straffet för de grova narkotikabrotten som lindriga.»

Jag nämnde att gruppen langare icke påverkas av annat än risken för upptäckt och för straff. Självfallet är det den mycket stora vinsten för vederbörande som driver honom till att fortsätta försäljningen.

I andra lagutskottets utlåtande har framhållits att utskottet inte tror att det är så stor nytta med att förlänga strafftiden. Utskottet skriver: »När det gäller den i motionerna diskuterade frågan om straffets avskräckande verkan vill utskottet framhålla att för brottslingar

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

av den typ som ägnar sig åt illegal narkotikahantering i stor skala torde det, då det gäller maximistraff av sådan längd varom nu är fråga, vara mindre avgörande om straffmaximum bestämes till sex år (åtta år vid flerfaldig brottslighet) eller ytterligare några år.»

Jag tycker att andra lagutskottet slår ihjäl sin egen motivering genom att föreslå en straffskärpning från fyra till sex år, men sedan säga att man vid straff därutöver inte kan räkna med någon särskild effekt. I hela vår differentierade lagstiftning har vi anpassat strafftidens längd efter olika brott och därmed de facto sagt ifrån att vi anser att ett längre straff har mer avskräckande effekt.

Man måste också säga sig att det är en jättevinst för samhället att ha dessa fruktansvärda brottslingar inom lås och bom, så att de inte kan bedriva sin verksamhet. Är de under lång tid avstängda från att sälja har de åtminstone något svårare att komma i gång med sin försäljning när de kommer ut — om de inte under en ganska lång strafftid har blivit avskräckta från att någonsin börja sälja narkotika igen.

Herr talman! Jag skulle också vilja ta upp en fråga som debatterades i andra kammaren och som gäller ungdomsvårdsskolorna. Det har stått i tidningsarna om ett uttalande av en utredningsman, som sagt att av de elever som före intagning på ungdomsvårdsskolor inte haft erfarenhet av narkotika hade 47,9 procent vid intervjutillfället hunnit debutera med haschrökning, 26,1 procent med oralt missbruk och 21,4 procent med intravenöst missbruk. Med andra ord hade varannan tidigare haschfri elev börjat röka hasch sedan han kommit till skolan. Vi kallar ju skolorna ungdomsvårdsskolor och har lagt betoningen på ordet vård. Jag anser att de anförda siffrorna är förfärande och hoppas att socialministern med all kraft tar itu med detta problem, så att vi får en vård som inte kommer att ge sådana resultat som de här kon-

staterade i fråga om narkotika på dessa skolor.

Herr talman! Det anförda behöver inte anses vara polemiskt mot någon, eftersom jag tidigare sade att det finns en mycket positiv inställning när det gäller att verkligen vidtaga åtgärder. Jag anser det i reservation II framförda yrkandet om den längre strafftiden i högsta grad motiverat och yrkar alltså bifall till reservation II.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Det föreliggande förslaget från Kungl. Maj:t om skärpning av straffen för narkotikabrott till ett maximum av sex år är en mycket ovanlig företeelse. Under en tid av ett år, det har redan berörts, är riksdagen beredd att två gånger väsentligt skärpa straffet för samma brott — en händelse som jag skulle tro att ingen av oss har upplevt tidigare.

Orsaken till att detta nya lagförslag har framlagts är väl helt enkelt att den lag som antogs förra året inte på något sätt har kunnat hejda den farliga och förödande narkotikaepidemin. Lagen från 1968 hade inte någon avskräckande verkan, utan narkotikamissbruket har vuxit med en våldsam hastighet under de senaste åren och spritt sig över hela landet.

Även om det dröjde alltför länge innan regeringen vaknade till och började uppmärksamma de faror som här hotade hälsar jag med största tillfredsställelse att man på olika sätt mobiliserar krafter för att spåra narkotikabovarna och missbrukarna, så att missbruket kan minska.

Utskottet gör ett uttalande om att när det gäller brottslingar av den typ som sysslar med illegal narkotikahantering är en ytterligare straffskärpning inte av någon betydelse. Det är inte avgörande, säger man, med några år ytterligare. Detta har också citerats av herr Bengtson. Det uttalandet kan knappast vara allvarligt menat utan får betraktas

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

som en yttring av solidaritet med vad regeringen föreslår. Detta är alltid det rätta ur majoritetens synpunkt. Någon ändring kan inte tillåtas. När ett maximistraff på fyra år ansågs vara rätt avvägt för ett år sedan och möjligheten till straffutmätning efter denna lagstiftning inte haft någon som helst betydelse, då är det svårt att ett år senare vara säker på att ett maximistraff om sex år är den rätta avvägningen. Ett maximistraff på åtta eller tio år kan ha lika stort berättigande och skulle vara av värde när det gäller dessa problem.

Jag vill erinra om att när man i fjol anhöll en utlänning för allvarliga narkotikabrott — han tillhörde dessa verkliga dödens hantlangare — och frågade honom varför han valt Sverige för sina operationer så svarade han enligt tidningsuppgift att det berodde på att straffen här var så lindriga och behandlingen i fängelserna så bra att det inte verkade avskräckande.

Enligt utskottets mening är det av större betydelse än ett ännu högre straffmaximum att man genom effektiva insatser från polisens och tullens sida ökar risken för upptäckt av brott. Detta uttalande är alldeles riktigt och hälsas med särskild tillfredsställelse eftersom vi vid olika tillfällen kraftigt understrekat betydelsen av polisens insatser när det gäller att hejda narkotikaeländet. Polisens och tullens insatser är av stor vikt när det gäller att rädda först och främst ungdomar — rädda dem till livet eller från livshotande skador.

I motion från moderata samlingspartiet har vi tagit upp frågan om tvångs-ingripande mot narkomaner, en sak som herr Blomquist redan berört. I vår motion föreslås att lagen om sluten psykiatrisk vård skall få en sådan utformning att narkomaner som inte frivilligt underkastar sig vård skall betraktas som sjukdomsfall så att de kan omhändertagas mot sin vilja och beredas en angelägen vård.

Nu är ett förslag från socialstyrelsen

under remissbehandling, och proposition skall avlämnas under vårriksdagen. Här kan dock påpekas att om utskottet kostat på sig att bringa vår uppfattning till Kungl. Maj:ts kännedom så skulle detta ej ha skadat. Men här skall man till varje pris alltid följa den principen att vad regeringen föreslår är rätt och riktigt och något därutöver får inte förekomma.

Men när man aldrig vill lyssna på oppositionens synpunkter så blir det lätt så som det nu blivit i narkotikafrågan, man hamnar i ett katastrofläge som blir mycket svårt att komma till rätta med och måste tillgripa åtgärder som ingen för bara ett halvår sedan trodde skulle komma till användning.

Hur mycket lättare skulle det inte ha varit att komma till rätta med narkotikaproblemet om man redan något år tidigare vidtagit kraftiga åtgärder. Då hade man kanske inte åter behövt öppna stängda fängelser, varom vi fått upplysning de senaste dagarna.

Även om denna sak inte behandlas i denna proposition eller i utskottsutlåtandet så måste man, vilket också skett, fråga sig hur det egentligen är ställt med vårdmöjligheterna för dessa sjuka individer. I proposition nr 7 1968 uttalades bl. a. att samhällets åtgärder i första hand skall vara att hjälpa och bota, inte att straffa, vilket är särskilt viktigt med tanke på det unga klientelet — en uppfattning som helt kan godtagas. Det åligger kanske inte riksdagen att ordna dessa vårdmöjligheter. Men vi får under inga förhållanden glömma bort att narkotikamissbrukarna är sjuka individer som behöver all den vård som kan lämnas. Hur är det i detta avseende när nu ett betydande antal narkotikabovare — jag kallar dem dödens hantlangare — och narkotikamissbrukare kommer in på fängelserna, kommer in på sjukhusen i den mån de kan tagas emot där? Får dessa, som är att betrakta som sjuka människor, den vård som de borde få, när det är en sådan allvarlig brist på vårdplatser och på läkare, som kan läm-

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

na en god hjälp till dem som är i stort behov av den hjälp läkarvetenskapen kan ge?

Här måste uppmärksammas kriminalvårdens behov av vårdresurser. De är tydligen illa tillgodosedda. Har här tagits krafttag från ordningsmakten för att spåra upp dessa narkotikaoffer fordras också kraftiga tag på vårdområdet. Visst har polisen och tullen stora uppgifter. Men det ligger också ett stort ansvar på de myndigheter som har att svara för vården av de individer som dödens hantlangare i många fall gjort till människovrak. Möjligheter till vård av dessa sjuka människor får inte glömmas bort.

När det gäller frågan om maximistraffet skall vara sex, åtta eller tio år har moderata samlingspartiet denna gång hamnat i mitten, och jag ber att få yrka bifall till reservationen av herr Blomquist och fröken Wetterström.

Herr DAHLBERG (s):

Herr talman! Mitt inlägg i debatten har inget samband med den föreslagna straffskärpningen för narkotikahandringen, utan det är närmast funderingar som tulltjänstemän i övre Norrland har haft när det gäller deras arbete. En stor del av narkotikan kommer ju via våra gränser, alltså från andra länder. Därför är tullen den första som skall bevaka att ingen narkotika kommer in. Det är ingen lätt uppgift med hänsyn till den ökade mängd av svenskar och även andra personer som passerar över våra gränser.

Man har nu kommit underfund med att när nu polisen och tullen får ökade personella och materiella resurser till sitt förfogande, sker ett visst slöseri. Vi har exempelvis i Luleå sedan många år tillbaka en tullkryssare som bevakar farvattnen mellan Seskarö i norr och Skellefteå i söder, och den har haft en stor funktion att fylla när det gällt att bevaka yttre havsbandet där. Nu har också polisen i Luleå fått en liknande

kryssare. Det innebär att man nu har två tullkryssare där uppe.

Vad jag efterlyser är ett bättre samarbete mellan tullverket och polisen i dessa stycken. Det kan vara onödigt att ha två båtar som bevakar samma farvatten. Jag tror också att tullverket har större möjligheter än polisen i detta bevakningsarbete. Polisen har hela länet att bevaka, den kan ena dagen vara uppe i malmfältet och andra dagen nere i Piteå. Tullen däremot har en daglig kontakt med den befolkning som bor i området längs kusten, den känner väl till farvattnen och vet vilka vägar som eventuellt kan användas av smugglarna. Man skulle nog få ut mycket mera, om tullverket skulle överta en hel del av denna bevakning. Det gäller inte enbart materielen, det gäller också de s. k. narkotikahundarna. Tullen skall bevaka inte bara farvattnen, utan bilarna, fartygen, flygplanen. Narkotikahundarna har visat sig mycket effektiva i detta arbete. Därför är det önskvärt att tullpersonalen blir utrustad med sådana hundar. När tullen gjort ett beslag skall sedan polisen kopplas in.

Jag har velat framföra de här synpunkterna. Jag hade tänkt interpellera i denna fråga och vände mig till finansminister Sträng. Han rädde mig att ta upp problemet i denna debatt. Därför vill jag fråga finansministern som ansvarig för tullverket, om han vill medverka till ett bättre samarbete mellan polisen och tullverket när det gäller narkotikaspaningen och gränsbevakningen.

Det skulle också vara önskvärt att ge tullpersonalen en bättre utbildning när det gäller att komma till rätta med denna smuggling. Det är på listiga sätt som man för in dessa medel. Därför vore det också önskvärt att ge tullens personal en utbildning åsyftande att effektivisera spaningsarbetet.

Under alla omständigheter är det tullen som bör svara för bevakningen av den första gränsen som man har att övervaka även när det gäller narkotika-

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

insmugglingen. Sedan narkotikan väl kommit in i landet är det alltid svårare att bekämpa den.

I övrigt har jag inget annat att säga i dessa stycken än att instämma med andra lagutskottets majoritet.

Herr LUNDSTRÖM (fp):

Herr talman! Förra hösten riktades stark kritik mot den tveksamhet som statsmakterna lade i dagen när det gällde att stoppa tillflödet av narkotika till landet och till den s. k. knarkmarknaden. Jag deltog i den kritiken och krävde höjda straff samt förstärkning av polisens resurser.

Mot denna bakgrund har jag en viss förståelse för de krav på ökning av straffen som här påyrkas från centerpartiet och högern. Jag har själv gjort jämförelser mellan det straffmaximum som råder nu — fyra år — och det som gäller andra brott som herr Blomquist har räknat upp. Att jag ändå kommer att rösta för utskottsförslaget beror på några synpunkter som jag har ansett mig böra anföra.

För det första tycker jag att redan den 50-procentiga höjning som nu sker i straffskalan efter ett år är en betydande framgång. Uppriktigt sagt är det att betrakta som något unikt, såsom herr Sveningsson också har påpekat, och jag tror inte att krav på ytterligare höjningar f. n. ger något resultat. Därför har jag ansett mig böra avstå från ett sådant yrkande.

För det andra har jag tillmätt värdet av att man får enhetliga straffskalor inom hela Norden för dessa brott som en mycket betydelsefull sak. Det bör inte vara så som någon nämnde här — jag tror att det var herr Sveningsson — att storlangare av narkotika kan resonera som så att det är lägre straff i det ena landet än i det andra och att man därför väljer att operera från det land där straffet är lägst. Det är rimligt att försöka hålla straffskalan lika i de nordiska länderna. Sedan man nu ändrat

straffskalan i Danmark och Norge så att man även där har sex år, tror jag att vi för tillfället inte bör gå längre här. Jag vill dessutom påpeka att en brottsling ju sammanlagt kan bli dömd till åtta år, och de större narkotikaförbrytarna har ofta gjort sig skyldiga till sådana handlingar att man kan utdöma ett sådant straff, om det skulle anses lämpligt att ta ut maximum.

För det tredje tror jag att man bör betrakta straffet samt polisens och tullens resurser som delar av en enhet. Om man har en kraftig strafflagstiftning och en svag polis- och tullbevakning är värdet av straffskärpningen inte så stort; om man har stark polisbevakning och en svag strafflagstiftning blir resultatet detsamma.

Jag anser därför att det är av vikt för bekämpandet av tillförseln och distributionen av narkotika såväl att enas om en strafflagstiftning, som är tillräckligt sträng för att vara avsevärt mer avskräckande än den vi för närvarande har, som att dessutom förstärka tullens och polisens resurser i så stor utsträckning att vi verkligen når den effekt vi vill ha.

Regeringen har nu föreslagit en förstärkning av polisens resurser. Jag måste tyvärr konstatera att denna förstärkning är av betydligt mindre omfattning än vad rikspolischefen begärt. Jag hoppas därför att riksdagen när vi om några veckor skall behandla denna fråga kompletterar regeringsförslaget med en ytterligare förstärkning. Det är nämligen väsentligt att övervakningen är mycket stark, ty först då får strafflagen den effekt som vi alla önskar.

Med dessa ord har jag, herr talman, velat göra en personlig deklaration om varför jag inte avser att stödja krav på en större ökning av straffskalan än vad regeringen har föreslagit.

Herr förste vice talmannen STRAND (s):

Herr talman! Jag tror inte det har

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

funnits några delade meningar i kammaren eller i utskottet beträffande de risker som sammanhänger med utbredningen av narkotikamissbruket och svårigheten att ta hand om såväl dem som missbrukar som dem som sprider narkotika överallt i landet, inte bara i städerna utan också ute på rena landsbygden.

Meningsskiljaktigheter har uppkommit i samband med den straffskärpning som föreslagits i propositionen. I en motion har yrkats en höjning från föreslagna sex år till åtta år, i en annan motion har yrkats en höjning till tio år. Utskottet har inte funnit några särskilt starka skäl för att anta att en ytterligare höjning av straffskalan skulle få avsedd inverkan. En person som handlar med narkotika och gör det på grund av de stora förtjänster som försäljningen kan ge tar inte stor hänsyn till om det straff han riskerar ligger vid sex, åtta eller tio år, om det visar sig att ytterst få av dem som sysslar med denna illegala hantering blir upptäckta och lagförda.

Herr Sveningsson säger att den höjning som företogs föregående år från två år till fyra år såsom maximistraff inte visat några resultat under den tid som gått sedan dess. Jag vet inte om man över huvud taget kan vänta sig en så snabb reaktion så att man skulle kunna ha någon mening om resultatet när motionerna skrevs. Det har under föregående år satts in ytterligare resurser för att spåra upp dem som handlar med narkotika och sprider ut den över landet. Såvitt man förstår av de många rapporter som kommit från polismyndigheterna har polisens åtgärder fått en betydligt större effekt än tidigare. Det betyder dock inte att alla narkotikabrottslingar ännu har ställts inför domstol och blivit dömda. Jag skulle tro att bakom utskottets uttalande ligger den förutsättningen att, om sådana resurser skapas i fråga om polisens och tullens uppsikt över vad som händer och sker att många narkotikabrottsling-

ar blir fällda, detta kommer att vara mer avskräckande än hotet om fängelse i åtta eller tio år i stället för sex år.

Självklart har utskottet också vid sin prövning haft att syssla med andra ting som sammanhänger med narkotikamissbruket. Vårdsidan måste byggas ut, men det är ju inte andra lagutskottets sak att ta ställning till den frågan — den faller under annat utskott, även om den ändå diskuteras.

Det har också här konstaterats att det är svårt att komma till rätta med missbrukarna, eftersom de inte vill underkasta sig vård. Det är väl en av orsakerna till att det här i kammaren i dag har efterlysts en ändring i lagen om slutna psykiatrisk vård, så att man kan kvarhålla sådana narkotikamissbrukare som vill lämna sjukhuset och vården innan de har blivit avgiftade i tillräcklig utsträckning.

Herr talman! Jag tror följaktligen att andra lagutskottet i sitt förslag har tagit hänsyn till den stora utbredning som narkotikan har fått i landet. Farhågorna för att ytterligare spridning kan ske finns fortfarande kvar, men vi har utgått ifrån att den skärpning av lagen som nu föreslås tillsammans med de ökade resurser som ställts till polisens och tullens förfogande skall ge resultat. Vi räknar också med att en resursökning kommer till stånd på vårdsidan, där dock avgörandet närmast ligger hos huvudmännen för sjukvården.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr BENGTON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det råder inget som helst motsatsförhållande mellan min uppfattning och vad herr Strand sade beträffande uppdragande av narkotikabrott och dylikt. Vi är fullkomligt överens om att det är det mest betydelsefulla, men därför behöver man väl inte ge upp tanken på att ytterligare skärpa straffet. Man bör tänka på att det är

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

hänsynslösa människor som sysslar med denna försäljning. De räknar med alla eventualiteter. Jag är övertygad om att de också räknar med att en del av deras kunder helt enkelt kommer att dö av narkotikan, och de räknar nog lika kallt med sex eller tio års fängelsestraff. Därför är de inte heller påverkbara genom den risken.

Jag vill tillägga att jag tror att det är mycket viktigt att straffutmätningen har stöd i svenska folkets rättsmedvetande. Det råder en så hård stämning mot dessa marodörer att det inte skulle möta något nämnvärt motstånd hos svenska folket, om man beslutar ett mycket hårt straff. De föräldrar som har fått lida genom att deras barn lockats in på narkotikamissbruk skulle säkerligen vara högst benägna till en straffskärpning som innebar fängelse i inte mindre än tio år.

Beträffande den nordiska samordningen i denna fråga vill jag säga till herr Lundström, att det är riktigt att en samordning bör förekomma, men det finns ju två möjligheter att undvika olikheter. Om ett land finner det lämpligt att skärpa straffet så får de andra länderna antingen överväga en straffskärpning även de, eller också får man vända sig till Nordiska rådet med en gemensam framställning. Båda vägarna är möjliga. Om Sverige ytterligare skärper straffet, kan en skärpning mycket väl övervägas också i de andra nordiska länderna.

Herr **BLOMQUIST** (m) kort genmäle:

Herr talman! Läser man propositionens förslag och sedan utskottets argumentering för ett straffmaximum på sex år, finner man väl ändå att båda egentligen grundar sig på ett enda sakargument, det som herr Lundström framförde. Med sex år får vi, som man säger, en samordning av maximistraffet för grovt narkotikabrott i de skandinaviska länderna. Självklart är en sådan samordning av värde, men man kan

väl ändå fråga sig om inte problemet med narkotika i vårt land för närvarande är så stort, så brännande och nödvändigt att komma till rätta med, att man kan se sig nödsakad att göra avvikelser från enhetligheten. Rent rättspolitiskt kan jag inte, vare sig i propositionen eller i utlåtandet, finna någon egentlig argumentering för sex år. Jag lade märke till att lagrådet framhåller att vid tillkomsten av den nu gällande narkotikastrafflagen sade man att man verkligen kunde ifrågasätta om inte straffmaximum borde bestämmas ännu högre än vad då föreslagits. Jag menar, herr Strand, att den avvägning som gjorts från vårt håll och som mynnar ut i förslaget om åtta år nog är rättspolitiskt hållbar.

Herr förste vice talmannen **STRAND** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förmodar att både motionärer och reservanter har klart för sig att förslaget om sex år inte är någonting som tillkommit i all hast. Det har lagts fram efter mycket noggrann förberedelse, och lagrådet har fått yttra sig över det. Jag förmodar att det också förekommit samtal med de nordiska kontaktmännen i denna fråga, eftersom frågan om ett straffmaximum på sex år tydligen kommer att aktualiseras — om den inte redan är aktualiserad — i samtliga de nordiska länderna.

Det är självklart att herr Blomquist har rätt i att även om man kommit överens om att försöka följa linjen om sex år för att det skall bli en samordning i Norden, så kan vi naturligtvis frånga den linjen under motivering att det också kan bli samordning om ett annat antal år. Det är jag naturligtvis inte blind för.

En viss roll har det väl spelat i utskottet att man just i de nordiska länderna överväger en lagstiftning av samma innebörd som den nu diskuterade, alltså med ett maximistraff på sex år.

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

Jag finner inte någon anledning att satsa på det antagandet att motionärer och reservanter skulle ha bättre möjligheter att bedöma vad som skulle kunna vara lämpligt i dagens läge än det som ligger bakom propositionens förslag. Följaktligen tycker jag att, som saken nu ligger till, måste det alternativ som propositionen har förelagt riksdagen vara det bästa.

Herr KAIJSER (m):

Herr talman! Narkotikafrågan har vissa speciella drag som gör att det krävs vissa speciella åtgärder för att man skall komma till rätta med den. Det drag som enligt min mening är det mest slående är den ökning av narkotikamissbruket som under de allra senaste åren har kunnat konstateras, alldeles särskilt hos ungdomen. Det gör att man, som regeringen också har bestämt sig för att göra, måste vidta åtgärder som vi annars inte skulle vilja tillgripa för att nå det mål som vi vill nå och som vi måste kunna nå, nämligen att i det väsentliga få slut på narkotikamissbruket.

Här föreligger till behandling i dag två olika förslag från Kungl. Maj:t. Om jag redan nu får säga ett par ord om det förslag som skall behandlas härnäst, vill jag bara framhålla att det inte är någon av oss som med lätt hjärta vill godkänna ett sådant förslag. Under normala förhållanden skulle vi väl aldrig vilja fatta beslut om telefonavlyssning, men båda dessa förslag som vi har att behandla i dag har tillkommit som en följd av de extraordinära omständigheter som narkotikafrågan för närvarande befinner sig i. Vi för ett försvarskrig mot narkotika och narkotikalangarna, och det kriget kräver extraordinära åtgärder. Förslaget till lag om telefonavlyssning är enligt min mening i alla fall kringgärdat med så stränga regler till skydd för rättssäkerheten, vartill kommer att lagen föreslås vara giltig endast en kort tid, att jag tycker

att förslaget kan bifallas utan alltför stor samvetsnöd.

Inte heller den höjda strafftiden för vissa grava brott i samband med narkotikalangning är någonting som vi i och för sig skulle önska, men brottens svåra följder leder till tvånget att genomföra kraftiga allmänpreventiva åtgärder. Herr Blomquist har redan angivit den grund på vilken vi bygger vårt förslag om den straffsats som vi har stannat vid och som ligger bakom vår reservation.

För övrigt kan sägas att mycket beror inte bara på straffets längd, utan också på hur domstolarna tillämpar lagreglerna och hur straffet genomförs.

Det straff som det här är fråga om gäller ju inte narkotikamissbrukare utan narkotikalangare. Som herr Blomquist anförde, finns det både knarkare och langare. Men det är klart att det mycket ofta, kanske till och med oftast, är fråga om båda kategorier samtidigt. Det är emellertid angeläget att understryka att straffet inte gäller missbruket utan langningen. Men också när det gäller missbruket, där vård är det väsentliga, kan man bli tvungen att vidta åtgärder som man i princip annars inte skulle vilja genomföra. Eftersom den enda någorlunda säkra vägen att bli fri från missbruket är att under en mycket lång tid vara helt avskuren från narkotikatillförsel, kan man både på psykiatriska vårdavdelningar och på fångvårdsanstalter, om så skulle visa sig nödvändigt, bli tvungen att vidta mycket mer skärpta frihetsberövande åtgärder än man eljest skulle vilja se genomförda. Även dessa åtgärder ingår som led i vårt krig mot narkotika. Våra insatser måste riktas åt alla håll; kriget måste föras på alla fronter.

Låt mig i detta sammanhang peka på en liten detalj som jag har blivit uppmärksamgjord på! Häromdagen hörde vi i TV hur man hade startat med återkrävande av studiehjälpsmedel i enlighet med de föreskrifter som gäller på detta område. En betydande grupp

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

av dem som skulle krävas på pengar hade börjat sina studier och fått utkvittera hela studiemedelsbeloppet för en termin och hade sedan avbrutit sina studier. Det är så att säga en sida av denna sak. Men den har också en annan sida. Enligt vad skolkuratorer och frivårdskonsulenter i flera fall kunnat konstatera har vederbörande studerande, så snart han erhållit det stora belopp det kan vara fråga om, omedelbart begivit sig i väg till kända narkotikamarknader i storstäderna och för dessa medel tillhandlat sig ett lager inom narkotikagrosshandeln och återvänt hem som en detaljhandlare för att med större eller mindre vinst distribuera varorna bland sina kamrater.

I förra veckan fördes här i kammaren en debatt mellan herr Wirtén och statsrådet Palme om åtgärder mot narkotika- och alkoholmissbruk bland ungdomen. Herr Palme redogjorde för en hel del saker som var i gång, men såvitt jag kan förstå efterlyste herr Wirtén förgäves konkreta åtgärder inom skolväsendet. De här stora utbetalningarna görs i enlighet med gällande föreskrifter, och av skolkuratorerna framförda önskemål att man inte skall göra så stora engångsutbetalningar har avvisats med hänvisning till de gällande reglerna. Någon prövning av allvaret i syftet med de igångsatta studierna görs inte. Det förefaller ibland som om vederbörande startade studierna som en spekulering med avsikt att avbryta dem så snart det stora beloppet, som det här är fråga om och som kan uppgå till några tusen kronor, har utbetalats. En översyn av bestämmelserna angående utbetalning av studiemedel skulle vara en konkret åtgärd inom utbildningsväsendet, vilken skulle kunna bidra till att uppnå vad vi syftar till med de båda förslag till lagändring som är under behandling, nämligen att komma till rätta med narkotikalangningen.

Jag ber att få instämna i herr Blomquists yrkande om bifall till reservation I.

Herr HJORTH (s):

Herr talman! Det är ett mycket allvarligt samhällsproblem som vi nu diskuterar, vilket också framgått av de tidigare inläggen i debatten. På några få år har det kommit över oss som en veritabel syndafloed, och det bevisas av de dagliga rapporterna om narkotikabruk och narkotikamissbruk, om uppdagade narkotikabrott i form av illegal försäljning, smuggling osv. Samvetslösa marodörer utnyttjar skickligt ungdomens naturliga nyfikenhet, ensamhet och tristess. De profiterar på människors svaghet och problem, och ofta raserar de människors liv. Det finns redan nu alltför många exempel på hur präktiga och ambitiösa skolungdomar, som på lek börjat prova denna nya form av verklighetsflykt och som blivit slavar under lasten, undan för undan har brutits ned. Det har börjat med sådana symptom som slöhet och håglöshet, det har fortsatt med skolkning från skolan, och slutligen har de helt måst lämna skolarbetet.

Vad som gör det hela så allvarligt är att farsoten mer och mer tycks gripa omkring sig och få allt större följdverkningar. Samtidigt verkar det som om det inte är fråga om en tillfällig epidemi utan om något som kommit för att stanna, men man får innerligen hoppas att så inte blir fallet. Om vi måste resignera och acceptera narkotikabruket som något naturligt och ofrånkomligt, då får vi verkligen problem som är hart när omöjliga att bemästra.

Det ropas på krafttag från olika håll, och en viss förstälighet men inte desto mindre olycklig hysteri har kunnat märkas. Regeringen har med stort allvar tagit itu med dessa problem. Polis och tull har fått ökade resurser, och deras intensifierade arbete har givit goda resultat, om man nu kan säga att någonting är gott i detta allvarliga sammanhang. Risken är att det i första hand är de s. k. mellanhänderna, som ofta själva är missbrukare, som åker fast, medan de stora bovarna — narkotikagrossisterna

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

— går fria. Ökad uppmärksamhet riktas också på våra vårdmöjligheter, inte minst eftervården.

I enlighet med regeringens tiopunktsprogram och efter överenskommelse mellan socialstyrelsen, landstings- och kommunförbunden kommer nu regionala överläggningar att äga rum på olika platser i landet i syfte att kartlägga och diskutera de lokala resurserna och problemen vad avser vård av narkomaner.

Den viktigaste insatsen mot narkotikan är dock, som jag ser det, upplysning och propaganda. Den bör givetvis ske först och främst i skolan men även i ungdomsorganisationer och annorstädes. Jag tror att man skulle vinna mycket om man kunde avdramatisera just själva bruket av narkotika. De förebyggande åtgärderna får inte glömmas bort inför allt tal om vård och brottsbekämpande, som naturligtvis i sig själva är viktiga.

Till det mest angelägna vill jag räkna ungdomsorganisationernas verksamhet. Dessa bör på allt sätt stödjas i sitt arbete för att ge ungdomen en meningsfull sysselsättning på fritiden, för att engagera och aktivera den på olika sätt. Här bör samhället satsa än mer i form av föreningsstöd, tillhandahållande av trivsamma fritidslokaler och fritidsanordningar av olika slag. I det arbetet kan vi säkert räkna med föreningsungdomens hjälp. Det är den ungdomen som inte syns i några demonstrationer, som inte förekommer i TV eller andra massmedia men som under stora svårigheter och uppoffringar försöker göra en insats i ungdomsarbetet. De behöver ökade resurser. Här har både stat, landsting och kommun en uppgift som är mycket betydelsefull just i kampen mot narkotika och andra osunda företeelser bland dagens ungdom.

Glädjande nog har regeringen nu meddelat att den utöver den miljon som skall satsas för ökad information om narkotika även ämnar ge ungdomsorganisationerna ekonomiskt stöd till deras

upplysningsverksamhet kring dessa problem.

De två föreliggande propositioner som diskuteras i dag är också ett led i kampen mot narkotikan. Den skärpning av straffsakterna för grova narkotikabrott som vi nu har diskuterat har väl ingen något emot, även om den inte i någon högre grad lär hjälpa. Sex, åtta eller tio års straff har nog inte någon avgörande avskräckande inverkan. Frestelsen att göra svindlande inkomster på detta sätt är alltför stor. Med en straffsatt på sex år får man dock en bättre samordning av maximistrafpen i de nordiska länderna. Därför yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag skall inte mycket förlänga debatten, men några inlägg ger mig anledning att göra ett par påpekanden.

Herr Sveningsson var inne på frågan om man inte skulle ha planerat bättre och ingripit i olika avseenden tidigare. Jag vill erinra herr Sveningsson om att vi i fjol vid denna tid behandlade en mycket omfattande proposition om både narkotikastrafflagen, vårdsidan och åtskilliga andra ting. Några reservationer framfördes inte mot det förslag som då framlades. Det var ett enigt riksdagsbeslut. Jag hade anledning understryka att denna enighet var värdefull därför att jag tror att det betyder mycket att man kan få en samlad opinion då det gäller kampen mot narkotikamissbruket och inte minst kampen mot de profitörer som opererar.

Låt mig göra ytterligare ett par korta tillägg.

Vi diskuterar i dag ett utskottsutlåtande som avser en straffskärpning. Föregående beslut av riksdagen innebär en straffhöjning från ett till fyra år. Nu föreslås en skärpning till sex år. Sammanlagt innebär alltså ett bifall till propositionen en höjning av maximistrafpen från ett till sex år under loppet

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

av ett år. Såsom redan påpekats, är det möjligt att vid sammanträffande av flera brott med tillämpning av bestämmelserna i brottsbalken utmätta straff på upp till åtta år.

Regeringen anser att en likformighet inom Norden på detta område är synnerligen önskvärd. En enhetlig nordisk syn på narkotikaproblemet är ägnad att öka våra möjligheter till gemensamma ansträngningar i kampen mot narkotikamissbruket, mot narkotikaprofitörerna.

Jag vill understryka vad utskottet har framhållit, nämligen att narkotikaproblemet inte kan lösas enbart genom straffskärpning utan att det torde vara av större betydelse att man genom effektiva insatser från tullens och polisens sida kan öka risken för upptäckt av brott. Vi kan också med tillfredsställelse notera att de ökade insatserna från polisens sida har gett resultat.

Det sker mycket på detta område — det vill jag betona, herr talman. Vi behandlar här separat en lagstiftningsfråga. Genom omfattande omdisponeringar har betydande personalstyrkor inom tullverket och polisväsendet emellertid satts in för att förhindra spridningen av narkotika. Genom skolväsendet sker en omdisponering för att möjliggöra ökad undervisning och upplysning i frågor som rör missbruk av narkotika. Socialstyrelsen genomför också, som herr Hjorth framhöll, en omfattande inventering av vårdresurserna och diskuterar direkt med landstingen och kommunerna konkreta möjligheter till en utökning och en förbättring av vård- och behandlingsresurserna. Socialstyrelsen verkar även för att åstadkomma största möjliga integration mellan de olika länkarna i vårdkedjan: uppsökande verksamhet, öppen vård, slutenvård och eftervård. En förstärkning av det internationella samarbetet för bekämpandet av narkotikamissbruk har också åstadkommit genom att Förenta Nationernas narkotikakommission i januari i år efter ett svenskt initiativ har anta-

git en kraftigt formulerad rekommendation om kontroll av vissa s. k. centralstimulerande medel.

Information i denna fråga är en viktig sak, det vill jag starkt understryka. Det är också viktigt att de pågående och planerade insatserna på olika fält kombineras med ett sakligt underbyggt upplysningsarbete från samhällets sida. Syftet bör vara att höja det allmänna medvetandet om narkotikaproblemens allvarliga karaktär från såväl individuell som samhällelig synpunkt. En planläggning av upplysningsverksamheten pågår inom det tillsatta samarbetsorganet för bekämpandet av narkotikamissbruk.

Jag sade i medkammaren i går att det ligger i sakens natur att det upplysningsarbete som det här gäller bör bedrivas i olika former för att nå ut till så många grupper i samhället som möjligt. Av största betydelse är den intensifiering av programverksamheten för här berörda område som Sveriges Radio avser att genomföra under våren. Det är, tror jag, ytterst angeläget att massmedia här går in med sakligt väl underbyggda upplysningsprogram.

Herr talman! Jag skall stanna med vad jag nu anfört. Jag vill dock allra sist säga att det beslut kammarens ledamöter står i begrepp att fatta blir en del av de skärpta insatser som vi nu förverkligar ute på fältet. Dessa bygger på det beslut riksdagen fattade i fjol på grundval av regeringens proposition. Det tiopunktsprogram som lades fram i slutet av december var ett uppföljande av den propositionens intentioner och riktlinjer.

Det bör tilläggas att kampen mot narkotikamissbruket ständigt måste föras vidare, allteftersom våra kunskaper och erfarenheter på detta område vidgas.

Herr **BLOMQUIST** (m) kort genmäle:

Herr talman! Visst har det hänt något på detta område, herr statsråd. Sedan beslutet fattades i riksdagen för ett år

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

sedan har tagits många initiativ och vidtagits en mängd åtgärder från såväl statens, landstingens som kommunernas sida. Jag var delvis inne på detta i mitt första anförande. Men vi har allesammans, det påpekade jag också, behov av att få ett grepp om alla dessa stora och skrämmande frågor. Jag vet att riksdagen av olika skäl inte kunnat få det ännu, och därför har vi under tiden fått söka lösa delfrågor — i dag behandlar vi straffskärpning och telefonavlyssning. Vi är emellertid alla på det klara med att man inte löser narkotikaproblemen enbart genom sådana åtgärder. Därför blir vårt arbete med vårdfrågan längre fram av stor vikt.

Sedan vill jag ta upp en annan fråga. Statsrådet svarade ingenting på vad herr Bengtson drog upp angående Dick Blombergs i går publicerade undersökning om förhållandena på våra ungdomsvårdsskolor. Det är alldeles uppenbart att smittorisken på institutioner av detta slag är stor. Detta gäller som vi vet — det fick vi också läsa om i går — även våra fängelser, enligt vad kriminalvårdsstyrelsen gav besked om.

Jag vill påpeka att jag inte tror att man kan rikta någon kritik mot de ansvariga vare sig vid våra ungdomsvårdsskolor eller vid fångvårdsanstalterna. Enligt min uppfattning är dessa problem så svåra att personalen inte kan lastas för det som skett i detta sammanhang. Jag skulle dock mycket gärna vilja höra från statsrådet att han själv, så snart som möjligt, kommer att försöka råda bot på dessa missförhållanden. Det skulle vara tacknämligt, eftersom ett sådant meddelande som det som gjordes i går givetvis sprider oro i många läger.

Herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Jag hade anledning att i medkammaren i går på en fråga angående vissa uppgifter i tidningspressen svara att vi självfallet skall undersöka denna sak. Jag har sett på före-

dragningslistan att en direkt fråga har ställts till statsrådet Odhnoff om bakgrunden till de uppgifter vi kunde läsa i tidningspressen i går. För dagen kan jag alltså inte gå in på det problemet. Jag har inte tagit del av materialet men skall självfallet göra det.

Dock vill jag betona, herr talman, att ungdomsvårdsskolorna har blivit föremål för en icke obetydlig upprustning och att riksdagen kommer att få ta ställning till ytterligare upprustning. Vi har på olika sätt sökt lösa de problem som bland annat narkotikan har förorsakat på ungdomsvårdsskolorna.

Herr Blomquist sade att det hade varit önskvärt med ett samlat grepp. Jag har hört detta förut och vill bara erinra herr Blomquist om att den proposition som han själv, såvitt jag kan erinra mig, stödde i fjol, i många avseenden utgjorde just ett samlat grepp. Vi tog där upp en rad olika förslag på grundval av den omfattande utredning som narkomanvårdskommittén hade utfört. Jag vet inte om herr Blomquist hade tillfälle att lyssna på mig för en stund sedan, då jag gjorde en mycket koncentrerad sammanfattning av åtgärder som håller på att vidtagas eller som planeras på olika avsnitt av det mycket vida fält vi här har att arbeta på. Låt mig tillägga att narkomanvårdskommittén nu är i färd med att slutföra arbetet på sitt tredje betänkande, som vi kan förvänta någon gång under våren.

Den proposition vi denna gång förelagt riksdagen avsåg ju att snabbt åstadkomma en straffskärpning, som vi av olika skäl ansåg vara angelägen. Vi har, herr Blomquist, ingalunda tappat bort överblicken och översikten när det gäller kampen mot narkotika — det vill jag understryka. Vi får väl i andra sammanhang återkomma till andra delar av denna fråga.

Herr **SVENINGSSON** (m) kort genmäle:

Herr talman! Bara några få ord.

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

Statsrådet Aspling ville här gärna hävda uppfattningen att regeringen har bevakat detta område på bästa sätt, alltid handlat rätt och riktigt. Han talar om att den proposition, som framlades förra året, antogs enhälligt. Ja, det är jag väl medveten om. Men när jag säger att regeringen borde ha visat sitt intresse tidigare, menar jag några år innan propositionen lämnades förra året.

Det har inte här i riksdagen saknats röster som varnat för de faror som här hotade. Men när det har frågats, interpellaterats och motionerats har man svarat: Vi följer frågan, vi har utredningar i gång, och vi har uppmärksamheten riktad på problemet. Nu har situationen blivit så allvarlig att man har fått handla i ett tvångsläge utan att invänta utredning och remissförfarande.

Utskottets ärade ordförande försökte också i sitt anförande göra gällande att den proposition som antogs förra året har haft sin betydelse, och det är klart att den har haft ett visst värde. Men att så många missbrukare och narkotikalangare har fångats in under de senaste månaderna är väl ett resultat av den katastrofkonferens som regeringen höll så sent som den 27 december.

Herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag skall inte ta upp en debatt med herr Sveningsson om vad som gjorts eller inte gjorts i det föregående, men jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på att denna fråga sannoligen har varit aktuell i olika avseenden och föremål för ett handlande sedan åtskilliga år. Jag skulle kunna dela upp beskrivningen i två avsnitt, dels det internationella, dels det inhemska.

Redan i slutet av 1950-talet begärde man från svensk sida i Världshälsoorganisationen att alla nya preparat skulle registreras på ett särskilt sätt, nationellt och internationellt. Vi lyckades 1962 i WHO:s generalförsamling få stöd av flera stater för ett internationellt rapportsystem som bl. a. gällde lä-

kemedelsbiverkningar. Indirekt var det en aktion mot de centralstimulerande medlen som man då började förstå var utomordentligt farliga. Vissa medel förklarades som narkotika redan i slutet av 1950-talet, därför att vi hade uppmärksammat att de kunde missbrukas, i narkotiskt avseende. År 1965 tillsatte medicinalstyrelsen en expertgrupp för en vid undersökning och en kartläggning. År 1966 förvandlades expertgruppen till narkomanvårdskommittén, som då också fick förstärkta resurser. Vi erhöll 1967 förslaget från narkotikakommittén — det var två stora betänkan- den som sedan resulterade i den ganska omfattande propositionen.

På det internationella fältet har vi fullföljt vårt arbete, och vi noterar med tillfredsställelse att vi nu i FN:s narkotikakommission har kunnat få stöd för en mycket stark rekommendation. Även på det området kommer vi att fullfölja vårt arbete.

Det är lätt, herr Sveningsson, att säga att man skulle ha skärpt lagstiftningen tidigare. Men vad jag sade var att när vi lade fram propositionen i fjol och riksdagen hade att ta ställning till den, då hade såvitt jag erinrar mig herr Sveningsson ingen annan mening än den som regeringen hade gett till känna i sin proposition.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Det är naturligtvis svårt, för att inte säga omöjligt, att bevisa, om det är erforderligt att höja straffmaximum till sex, åtta eller tio år. Jag tycker att det är angeläget att understryka vad flera talare har framhållit, nämligen att det är lika viktigt som straffskärpningar eller kanske viktigare att man ökar risken för upptäckt.

Nu har ju polisens resurser i stor utsträckning satts in på en kampanj mot narkotikabrottsligheten. Men tyvärr har man nog kunnat konstatera att det i sin tur har lett till att andra viktiga upp-

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

gifter har måst eftersättas, och jag skulle kunna lämna en del exempel på det. Jag menar alltså att när nu regeringen griper in i det vällovliga syftet att kämpa emot narkotikabrottsligheten, hade det varit önskvärt att man funderat en gång till på frågan, om inte ytterligare förstärkning av polisen av den anledningen hade bort föreslås. Vi har ju möjligheter att utbilda flera poliser, och vi har ett gott rekryteringsläge. Om man fastslår att en myndighet behöver göra en mycket stor satsning, är det inte då en naturlig sak att man säger att man som följd därav också skall ställa ytterligare personella resurser till förfogande? Det finns ju möjlighet att göra det genom en tilläggsproposition under våren.

Jag vill beträffande strafflatituden i alla fall peka på vad lagrådet sade förra gången det var fråga om straffskärpning. Man framhöll att de grövre brottslingar som det gäller att komma åt — det är ju framför allt organisatörerna av storlangningen — torde kalkylera med straffrisken. Det innebär naturligtvis att de kalkylerar både med det straff de riskerar om de blir upptäckta och den upptäcktsrisk som föreligger. Lagrådet hänvisade i detta sammanhang som en jämförelse till reglerna för allmänfarliga brott i 13 kap. brottsbalken. Det är rätt intressant att studera dessa regler. Jag förmodar att lagrådet i första hand syftade på brottsbalkens 13 kap. 7 § som handlar om spridande av gift eller smitta. Där beskrivs brottet så att man framkallar fara för människors liv eller hälsa genom att förgifta eller infektera livsmedel, vatten eller annat, på annat sätt sprida gift eller dylikt eller, och det är kanske det mest intressanta, överföra eller sprida allvarlig sjukdom. Det är ett annat brott än narkotikalangningen, men det har vissa beröringspunkter därmed, som lagrådet påpekade. Det är också intressant att konstatera att redan för normalbrottet är straffmaximum sex år i denna paragraf. När det gäller grovt

brott är minimum fyra år och straffmaximum tio år eller livstid.

Jag skall inte här plädera för att man skall ta till så hårda latituder när det gäller narkotikabrott, men jag vill ändå framhålla att en så att säga teknisk jämförelse skulle kunna leda till t. ex. två — åtta år eller något sådant för grova narkotikabrott. Därmed hade diskussionen om telefonavlyssning inte behövt hållas, eftersom telefonavlyssning då automatiskt skulle blivit tillåten enligt de allmänna reglerna härom. Detta sagt inom parentes, ty det skall i och för sig inte vara avgörande.

Emellertid är det naturligtvis riktigt, som statsrådet Aspling framhåller, att det är önskvärt, kanske angeläget, att ha en nordisk enhetlighet i fråga om brottslighetens bekämpning och kanske även i fråga om strafflatituden.

Därför tycker jag att det inte är nödvändigt att nu gå ifrån regeringens förslag, men jag förutsätter att regeringen, om det visar sig erforderligt och lämpligt, har kontakt med övriga nordiska regeringar i frågan om eventuella ytterligare skärpningar såväl av straffminimum som av straffmaximum. Önskvärt vore att vi slapp straffskärpning, men om det visar sig nödvändigt skulle en sådan latitud inte bli något enastående i jämförelse med andra straffstadganden i brottsbalken.

Herr talman! Med dessa ord vill jag framhålla att jag ser de av regeringen föreslagna åtgärderna som ett steg i riktning mot narkotikabrottslighetens bekämpande. Jag hoppas att man inte bundit sig för att inte ta ytterligare steg om så skulle visa sig nödvändigt.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner beträffande utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan komme att framställas först särskilt angående punkten A samt där efter särskilt rörande utskottets hemställan i övrigt.

Ang. straffsatsen för grovt narkotikabrott m. m.

I fråga om punkten A, fortsatte herr talmannen, hade yrkats

1:o) att utskottets hemställan skulle bifallas;

2:o), av herr *Blomquist*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av honom och fröken Wetterström vid utlåtandet avgivna reservationen; samt

3:o), av herr *Bengtson*, att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i den av herr Andreasson och herr Gustavsson i Alvesta vid utlåtandet anförda reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bengtson* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upp tog vartdera av de båda återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras åsikt, som ville till kontraposition antaga bifall till herr *Blomquists* yrkande.

Herr *Bengtson* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående andra lagutskottets utlåtande nr 7 punkten A antager det förslag, som innefattas i den av herr *Blomquist* och fröken Wetterström vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits det för-

slag, som innefattas i den av herr Andreasson och herr Gustavsson i Alvesta vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 25;

Nej — 14.

Därjämte hade 77 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

I följd härav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 7 punkten A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr *Blomquist* och fröken Wetterström vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Blomquist* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 31.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i övrigt hemställt i detta utlåtande.

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m. jämte motioner i ämnet.

Genom en den 17 januari 1969 dagtecknad proposition, nr 5, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga i propositionen infört förslag till lag om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m.

I propositionen hade föreslagits en särskild tidsbegränsad lag om telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m. Möjligheterna till telefonavlyssning hade i förslaget liksom i motsvarande bestämmelser i rättegångsbalken kringgårdats med rättssäkerhetsgarantier. Bland annat fordrades för telefonavlyssning tillstånd i varje särskilt fall av domstol.

I de i anledning av propositionen väckta motionerna hade yrkats, att riksdagen skulle avslå propositionen. Dessa motioner voro dels motionsparet I: 907, av herr *Björk m. fl.*, och II: 1041, av herr *Bergman m. fl.*, dels ock motionsparet I: 908, av fru *Segerstedt Wiberg m. fl.*, och II: 1042, av herr förste vice talmannen *von Friesen*.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 907 och II: 1041 samt I: 908 och II: 1042, måtte bifalla förevarande proposition, nr 5.

Herr **BJÖRK** (s):

Herr talman! I första lagutskottets utlåtande över föreliggande proposition heter det att enskilda intressen i viss utsträckning bör få vika inför nödvändigheten av att polisens spaningsarbete blir så effektivt som möjligt. »Enskilda intressen» är ett sådant där uttryck som kan låta en aning suspekt. Vi är alla benägna att tycka att enskilda intressen bör underordnas gemenskapens intressen. Men i själva verket är det här fråga om något väsentligt mer och viktigare än enskilda intressen i den mening som vi vanligen lägger in i uttrycket.

En enhällig författningsutredning föreslog för några år sedan att telefonhemligheten i likhet med brevhemligheten och andra sådana grundläggande och aktuella friheter som yttrandefriheten och mötesfriheten skulle förankras i vår grundlag. Man kan diskutera om man bör ha en sådan rättighetskatalog i grundlagen, men ingen remissinstans tycktes vilja bestrida att telefonhemligheten var en grundläggande fri- och rättighet av samma dignitet som de andra. Särskilt långt gick riksåklagarämbetet som ansåg att en lagstiftning, som i väsentlig utsträckning inskränkte sådana personliga friheter som bl. a. telefonhemligheten, bara borde kunna införas genom grundlagsändring, eventuellt genom allmän lag som genomförts med viss kvalificerad majoritet i riksdagen. Med andra ord, om riksåklagarens intentioner hade förverkligats hade vi antagligen varit tvungna att behandla det föreliggande lagförslaget vid två riksdagar med mellanliggande val. I dag har riksåklagaren litet mera bråttom att genomdriva en särskild lagstiftning som inskränker den personliga friheten.

Telefonhemligheten har också en internationell förankring. Artikel 8 i Europarådets konvention om mänskliga rättigheter handlar om rätten till privatliv, och det framgår av kommentarer till konventionen att denna rätt

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

inbegriper telefonhemligheten. Sverige har anslutit sig till konventionen. Vi har erkänt Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna och den europeiska domstol som har att övervaka konventionens tillämpning. Artikel 8 medger undantag, bland annat när det är nödvändigt för förhindrande av brott. »Nödvändigt» är naturligtvis ett nyckelord. Man kan i detta aktuella fall diskutera om nödvändigheten av telefonavlyssning verkligen bevisats när det gäller bekämpningen av narkotikabrott.

Som en liten notis i marginalen kan jag nämna att det är samma konvention som Sverige åberopar gentemot den grekiska militärjuntan, som enligt svensk mening på en rad punkter har brutit mot konventionen. Svenska jurister bemödar sig just nu om att genomdriva en strikt tolkning av konventionens artiklar för att därigenom fälla juntan.

Självfallet är det som nu förbereds i Stockholm inte på något sätt jämförbart med det som har skett i Aten, men tidpunkten är kanske inte riktigt väl vald för att från svensk sida vilja ge intryck av en benägenhet att tänja litet på en av konventionens artiklar.

Europarådets församling har nyligen betecknat hemlig avlyssning som ett hot mot rätten till privatliv, som skyddas just av artikel 8, och har uttryckt önskemål om förstärkning av medlemsstaternas lagstiftning.

Läget är nu det att flertalet av Europarådets medlemsstater tycks ha telefonhemligheten fastställt i sina författningar. I praktiken är det dock säkerligen så, att en rad medlemsstaters lagstiftning inte riktigt lever upp till konventionens ideal. Det vore emellertid beklagligt om det faktiska försprånget som Sverige i praktiken har på detta område skulle minska. Justitieministern är också i och för sig medveten om att det här gäller allvarliga ting.

I sina direktiv till integritetsskyddskommittén 1966 skrev han bl. a.: Beho-

vet av rättsskydd för privatlivet gäller inte bara förhållandet mellan medborgarna inbördes. Det är en inte mindre viktig uppgift för lagstiftaren att värna den enskilde mot opåkallad insyn i hans privata angelägenheter från samhällsorganens sida. I den mån undantag sådana som hemlig övervakning måste förekomma i myndighets arbete bör förutsättningarna härför noga regleras i lag — så långt justitieministern.

Om nu alla sålunda tycks vara ense om att det här gäller en grundläggande fri- och rättighet, måste det krävas en alldeles särskild varsamhet och grundlighet när man föreslår avvikelser därifrån. En sådan varsamhet och grundlighet återspeglas enligt min mening inte i regeringens förslag.

Förslaget bygger enbart på önskemål från rikspolischefen och riksåklagaren. Det sägs som motivering bl. a. att det bara är ett fåtal personer som kommer att drabbas. Jag är förvånad över att dessa missvisande uppgifter om personkretsen alltför jämt vidhålls. Det förhåller sig tekniskt nämligen så, att man inte kan inskränka sig till att övervaka och avlyssna vissa personer. Man måste avlyssna vissa apparater. Man kommer alltså automatiskt att kunna avlyssna helt ovidkommande samtal av helt ovidkommande personer, ovisst hur många. Svårigheter måste rimligen också uppstå om de misstänkta använder andra apparater än normalt.

Men inte nog med det. Många människor i dagens samhälle inbillar sig att de är föremål för avlyssning. Det demonstrerades tydligt i debatten om säkerhetspolisens metoder. Säkerhetspolisen anlitar ju telefonavlyssning i mycket ringa utsträckning, men ofantligt många tror att det sker i betydande utsträckning. Om man nu utvidgar polisens möjligheter att anlita telefonavlyssning till ytterligare en grupp personer, måste man räkna med att en vid krets personer kommer att få den föreställningen att de är föremål för avlyssning. Och det är fråga om människor

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

som i många fall kan antas redan vara psykiskt skadade, kanske redan dras med olika slag av förföljelseidéer. Hur föreställer man sig mot en sådan bakgrund att samhällets organ, inbegripet polisen, skall kunna få en förtroende-full kontakt med dessa grupper för att komma till rätta med narkotikamissbruket? I själva verket föreligger en risk för att lagförslaget minskar möjligheterna att effektivt bekämpa missbruket i stället för att öka dessa möjligheter. Men det finns inget tecken på att regeringen ägnat en tanke åt denna viktiga psykologiska sida av problemet.

Jag skall här foga in en liten fråga av ren okunnighet. Det förefaller mig vara en aning oklart i vad mån det material som eventuellt kan framkomma genom polisens avlyssning låter sig användas som bevisning inför domstol. Enligt vad jag inhämtat vägrar domstolar i Västtyskland att godta sådant material som bevisning. Detsamma tycks vara fallet i Frankrike. Här i landet vet jag inte riktigt — uppriktigt sagt — om situationen är alldeles entydig. Uppteckning av samtal förefaller mig som lekman inte kunna godtas. Skall det då vara fråga om bandupptagningar — upptagningar som det kan mixtras med? Hurudant är läget därvidlag? Jag är som sagt nyfiken. Men jag förutsätter att utskottet noggrant penetrerat detta problem, och jag vore tacksam om utskottets ärade talesmän ville redovisa saken. Det vore nämligen inte så mycket glädje med avlyssning om materialet sedan inte kan användas som bindande bevisning inför domstol.

Man bör väl till slut inte heller glömma den prejudicerande betydelsen av det föreliggande förslaget. Vi är alla utomordentligt angelägna om att sätta in samhällets resurser mot narkotikamissbruket. Men inom några få år är det fullt möjligt att en opinionsstorm blåser upp kring någon helt annan brottstyp och att det ställs krav på hårda tag. Den möjlighet till avlyssning

som nu finns i tvångsmedelslagen har hittills blivit ytterst ringa använd, kanske i några enstaka särskilt allvarliga mordaffärer. Men om man redan har en ordning som innebär att telefonavlyssning kan anlitas för narkotikabrott, blir det ju mycket lättare att argumentera för en sådan användning också vid andra brottstyper där minimistraffet är mindre än två år.

Första lagutskottet har demonstrerat en betydande tvekan vid sin behandling av förslaget. Denna tvekan kom till värtaliga uttryck i andra kammarens debatt i går. Jag noterar också med tacksamhet att utskottet på en punkt gått längre än regeringen, nämligen när det gäller kravet på en fullständig redovisning av metodens användning. Om en sådan redovisning blev verkligt detaljerad, kan det väl tänkas att lagen ur polisiär synpunkt också blir mindre användbar och av mindre intresse, vilket i sin tur är ytterligare ett skäl för att avvisa förslaget som helhet.

Det föreliggande förslaget är ett hastverk. Det är inte tillräckligt genomarbetat för att godtagas av riksdagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till de i ärendet väckta motionerna, vilket innebär avslag på proposition nr 5.

I detta yttrande instämde herr *Jacobsson, Gösta*, (m) och herr *Dahlberg* (s).

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp):

Herr talman! Författaren Jan Myrdal säger i sin bok *Samtida* att han har sett en annons i *Der Spiegel*. Annonsen visar en telefon och en svart låda med rattar och skalor. Texten lyder: »Undvik medhörare. Kan anslutas till varje telefonapparat med ett enkelt handgrepp. Våra apparater förvrider språkljuden till oförståelighet och vrider dem sedan rätt vid mottagarapparaten. Ingen kan förstå. Ingen kan lyssna till era telefonsamtal. Era samtal blir med vår apparat verkligt privata.» Därefter

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

följer adressen till apparatens tillverkare.

Myrdal gör reflexionen att han förstår att han här har funnit symbolen för det nya Europa: den lilla efterlängtdade apparaten som sätter medborgaren i stånd att göra sina ord oförståeliga. Principen är densamma i den s. k. heta linjen över Stockholm. Samma princip nämns också i dag som ett viktigt inslag i det amerikanska kommunikationssystemet — den omnämnes i en artikel av James Reston i Svenska Dagbladet.

Visst går det att säga att vad Myrdal skildrar inte kan inträffa i vårt fredliga land. Den telefonavlyssning vi skall få, heter det, blir kringgårdad med en rad föreskrifter och regler, och inte skall vi som är vanliga hederliga medborgare behöva känna några bekymmer eller någon oro inför telefonavlyssningen. Det är möjligt, herr talman. Men tyvärr erinrar resonemanget mig om det som många förde under kriget. Då skulle också endast de farliga landsförrädarna och de farliga förbrytarna avlyssnas, under det att vi andra skulle gå fria. Jag förmodar att man lyssnade till de farliga — jag vet att man lyssnade till oss andra. Jag vet också att det var relativt lätt att skaffa sig upplysningar från dem som avlyssnade våra telefonapparater. Jag antar att särskilt de fördomsfria och de som lever utanför lagen skaffar sig dessa möjligheter — de är ju i god tid förvarnade.

Hittills har ingrepp i telefonhemligheten endast tillåtits i mycket begränsad utsträckning. Nu skall tillåtas även avlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott. Lagen skall vara tidsbegränsad. Riksdagen får nästa år tillfälle att pröva lagens verkningar, och första lagutskottet har också begärt att man då skall lämna en redogörelse för vunna erfarenheter och meddela huruvida den avsedda effekten uppnåtts. Detta noterar jag med tacksamhet och som ett uttryck för att utskottet känner stor tveksamhet inför förslaget.

Utskottet glider i övrigt med lätt

hand förbi de protester som höjts mot det intrång i den personliga integriteten som här sker. Man säger att den illegala handeln med narkotika visar tendenser att öka, och ingen vill förneka problemets allvar. Jag skulle dock vilja efterlysa mer konkreta uppgifter. Hur stor är exempelvis narkotikafaran i jämförelse med alkoholfaran? Jag efterlyser konkreta uppgifter inte för att förneka eller nedvärdera narkotikans ohälsoriska effekter och inte för att dölja min avsky för narkotikadistributörerna. Men jag beklagar att man i hast lägger fram ett förslag som innebär ett så allvarligt ingrepp i den personliga rättstryggheten.

Jag fruktar, herr talman, att vi har fått ett narkotikaproblem som kommer att bli av mycket lång varaktighet, och jag fruktar också att vi med dagens proposition öppnat dörren för ett kommande hot mot det personliga rättsskyddet. Vi står inför en tid, som justitieministern själv skildrat med inlevelse i direktiven till integritetsskyddskommittén. Han säger: »En spridning i stor omfattning av apparater för hemlig avlyssning och annan liknande övervakning skulle kunna skapa en känsla av otrygghet bland medborgarna, och det är därför en vinst om man kan ingripa på ett så tidigt stadium som möjligt.»

Vi vet redan att det även i vårt land förekommer s. k. bugs och att dessa på sina håll används i ganska oskyldiga sammanhang. Nyligen hörde jag att man utnyttjat sådana för att lyssna till samtal bland unga människor som samlades i portgångar.

Nu skall vissa telefonapparater bli avlyssnade efter domstols tillstånd. Vi vet inte var dessa apparater finns, vi vet inte om den apparat eller den person vi ringer till i ett privat ärende avlyssnas. Många medborgare kommer att erfara den känsla av otrygghet som justitieministern talade om, därför att det givetvis inte bara blir de misstänkta som kommer att avlyssnas.

Huruvida storlangare verkligen an-

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

vänder telefonapparater för att tala om sina affärer ifrågasätter jag. I varje fall utgår jag från att dessa durkdrivna individer är så måna om att deras samtal inte rätt skall förstås av obehöriga att resultatet blir föga givande. Tveksamheten om vad man kan uppnå genom att på detta sätt utvidga rätten till telefonavlyssning är stor bland dem som åberopats i propositionen. Men brådskan har också varit stor, och så har man beslutat sig för detta ingrepp i den personliga rättssäkerheten.

Jag hörde hur förste vice talman von Friesen i går i andra kammaren inte ville göra en skräckskildring à la Orwell. Han utgick från att så långt har vi inte hunnit och så långt kommer vi inte i ett demokratiskt land. Jag hoppas han har rätt.

Men jag hade i höstas tillfälle att lyssna till den engelske författaren och journalisten lord Ritchie Calder, välkänd alltsedan kriget för sina insatser för människans rättigheter och individens okränkbarhet. Han skildrade vid Unesco:s generalkonferens hur hotad individens integritet är praktiskt taget överallt. Med utgångspunkt från sina krigsupplevelser visade han hur samhället — även det demokratiska — i accelererande takt är benäget att ingripa i den enskildes liv och leverne och hur möjligheterna att göra detta ständigt ökar. Han varnade för den utveckling som tillåter allt fler ingrepp i den enskildes liv. Enligt honom kommer vi alla ganska snart att vara föremål för databehandling, och våra handlingar kommer att vara registrerade av myndigheter om vi inte i tid slår till bromsarna för vad som nu håller på att ske. Ingen i denna församling, representerande många av världens nationer, protesterade efter vad jag hörde mot svartmålningen.

Inte bara Unesco och Europarådet har uppmärksammat denna fråga. Även i Nordiska rådet finns en motion som väntas komma upp till behandling nästa år.

Man kan naturligtvis säga att jag går till överdrift när jag citerar Ritchie Calder och att det endast är ett obetydligt ingrepp i den enskildes integritet som här föreslås och att förslaget framföres i gott syfte. På syftet tvivlar jag inte, men jag fruktar att detta ingrepp kan bli en början till andra och mer vittgående.

Vem säger att inte narkotikahajar använder brev? Och om vi har telefonkontroll, varför skall vi inte då ha brevkontroll?

Det är ett mycket allvarligt avsteg från principen om rättsskyddet för privatlivet som här föreslås. Behovet av rättsskydd för privatlivet gäller inte bara förhållandet mellan medborgarna inbördes, har justitieministern sagt, vilket herr Björk nyss också påpekat. Det är en inte mindre viktig uppgift för lagstiftaren att värna den enskilde mot opåkallad insyn i hans privata angelägenheter från samhällsorganens sida, skrev justitieministern 1966. Jag beklagar att han sedan dess ändrat åsikt och ber, herr talman, att få yrka bifall till de i ärendet väckta motionerna, vilket innebär avslag på första lagutskottets hemställan i utlåtandet nr 16.

I fru Segerstedt Wibergs anförande instämde herrar *Skärman* (fp) och *Tistad* (fp).

Herr ALEXANDERSON (fp):

Herr talman! Till att börja med vill jag försäkra att jag tror att vi alla här i kammaren — i varje fall alla som har varit med om att behandla det här ärendet i första lagutskottet — är ense med de tidigare båda talarna om att man bör sätta respekten för den personliga friheten mycket högt. Jag måste emellertid framhålla disproportionen mellan de brösttoner som här har anlagts och räckvidden av den lagändring som föreslås. Jag skall också komma in något på herr Björks yttranden rörande önskvärdheten av att telefonhemligheten skulle vara en grundlagsskyddad rättig-

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

het. Man kan tänka sig ett sådant grundlagsskydd, men detta skulle inte göra någon skillnad i det här avseendet. Det förefaller vara tämligen självklart att ett grundlagsskydd för telefonhemligheten skulle innebära att de avsteg som uppenbarligen måste göras från en absolut telefonhemlighet skall regleras i en av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag. Det har varit fallet exempelvis när det gäller tryckfrihetsförordningens grundlagsbestämmelser om allmänna handlingars offentlighet. Därvidlag har gjorts en hänvisning till en av Konung och riksdag gemensamt stiftad lag beträffande de undantag från regeln som måste finnas. Denna lag kan givetvis ändras utan att grundlagen ändras.

Herr Björk talade också om brevhemligheten, som i rättegångsbalken är reglerad principiellt sett i samma ordning som telefonhemligheten. Jag vill minnas att kraven för brytande av brevhemligheten till och med är mindre stränga än när det gäller telefonhemligheten.

Vid behandlingen i första lagutskottet av denna fråga var vi alla eniga om den stora betydelsen av att telefonavlyssning för uppdragande av brott bör få användas mycket restriktivt och att den måste förses med nödvändiga rätts-säkerhetsgarantier. Så har också skett i de bestämmelser som redan finns. Det föreligger ingen principiell skillnad mellan dem som redan gäller och dem som nu föreslås. Restriktiviteten är tillgodosedd genom att telefonavlyssning enligt den generella regeln i rättegångsbalken bara får användas beträffande brott där minimistraffet är fängelse i två år. Men man har redan tidigare funnit det vara nödvändigt att genom en speciell lagstiftning, som är tidsbegränsad, göra reglerna om telefonavlyssning tillämpliga även beträffande vissa brott mot rikets säkerhet för vilka lägre straffminima gäller.

Det förslag som här föreligger går således helt i linje med vad som tidi-

gare har beslutats. I nuvarande läge tror jag att vi alla är överens om att extraordinära åtgärder är motiverade för att komma till rätta med det katastrofala läget på narkotikafrenten. Vi har ju också för en kort stund sedan fattat beslut om en straffskärpning på detta område. Minimum för straffet höjdes däri-genom från ett halvt till ett år. Vi har dock ännu inte kommit upp till ett straffminimum på två år som enligt de allmänna bestämmelserna i rättegångsbalken fordras för att telefonavlyssning skall få användas. I belysning av nu rådande förhållanden kan emellertid de grova narkotikabrotten anses som jämställda i fråga om farlighet bland annat med de brott som för närvarande ger möjlighet att använda telefonavlyssning. Vi har i tidningarna sett att domstolarna i sådana fall, i motsats till vad som eljest är vanligt, har dömt till straff i närheten av straffmaximum.

Med hänsyn till de exceptionella förhållanden som har åberopats till stöd för förslaget i propositionen har också föreslagits att lagen skall få en tidsbegränsad, kort giltighetstid. Det är här fråga om en kraftsamling för att komma till rätta med narkotikaproblemet. Vi har också hört talas om att sådana kraftsamlingar i andra länder har lett till verkningsfulla resultat.

Riksdagen får nu möjlighet att om det skulle bli nödvändigt med en förlängning vid ett senare tillfälle ta närmare del av de erfarenheter som har vunnits, bland annat vilken effekt som har kunnat uppnås och vilka olägenheter som har framkommit.

För användningen av telefonavlyssning gäller särskilda rätts-säkerhetsgarantier, av vilka i första hand bör nämnas att polis- och åklagarmyndigheterna inte själva får besluta om sådan avlyssning utan att det i varje särskilt fall fordras beslut av vederbörande domstol. Dessa bestämmelser skall tillämpas även i nu ifrågavarande fall. Skillnaden är bara att beslutet kan göras giltigt under en månad i stället

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

för under en vecka som gäller enligt de allmänna bestämmelserna. Men det överensstämmer med vad som gäller för brott mot rikets säkerhet.

Med hänsyn till dessa synpunkter har vi i första lagutskottet blivit eniga om att vi under rådande förhållanden bör godta förslaget, dock med ett starkt understrykande av att det här gäller ett tidsbegränsat beslut och att tillämpning och erfarenheter bör granskas om förlängning skulle bli aktuell.

Herr Björk tog upp frågan om huruvida dylikt material kunde få användas som bevisning inför domstol. Jag vill i detta sammanhang endast säga att vi i vårt land har fri bevisprövning — man får använda sådant bevismaterial, men domstolen har att fritt pröva vilket bevisvärde det har. Jag tror att dylika telefonavlyssningar och handupptagningar av olika slag används redan nu i olika sammanhang, både när det rör sig om telefonavlyssningar gjorda enligt dessa bestämmelser och upptagningar som är gjorda på ett helt annat sätt. Den största betydelsen kommer dock dessa upptagningar att få genom att de öppnar möjlighet till fortsatt spaning som kan leda till andra bevisdata. De kan leda till att vederbörande ertappas på bar gärning eller någonting sådant.

Fru Segerstedt Wiberg efterlyste också besked om vilka utsikter man har att vinna någon effekt med dessa bestämmelser. Jag tror att det är omöjligt att närmare utreda detta, men man kan möjligen få någon ledning av de erfarenheter vi kommer att få efter en tids tillämpning av lagen. Vi vet också från spionrättegångar och dylikt att man i en del fall vunnit effekt. Vidare vet vi att, genom att det finns möjlighet att göra telefonavlyssningar, de brottslingar som sysslar med dylik verksamhet tvingas övergå till metoder som å ena sidan är svåra och farliga, å andra sidan lätt leder till att de skyldiga kan avslöjas.

Det talades också om möjligheten till

scrambling och att man med hjälp av den metoden kunde göra telefonavlyssningen värdelös. Vi har i utskottet också undersökt den saken och fått beskedet att i varje fall den scrambling som kan åstadkommas med de enklare apparater som finns för ändamålet ganska lätt kan dechiffreras av polisen. De apparater som möjligen skulle kunna bereda svårigheter kostar mycket stora pengar. Dessutom är det nödvändigt att man har apparaterna installerade på båda sidor, och jag tror att det i varje fall blir möjligt att i stor utsträckning eliminera den formen av störning.

Med det anförda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets enhälliga hemställan.

Häri instämde herr *Larfors* (s).

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Givetvis är jag medveten om att man genom särskild lagstiftning kan genomföra avvikelser även från grundlagsfästa rättigheter. Men jag sade att om man är överens om att det gäller en grundläggande fri- och rättighet krävs en alldeles särskild varsamhet och grundlighet när man skall bestämma sig för sådana avvikelser. Det är ändå rätt anmärkningsvärt, herr Alexanderson, att detta förslag inte varit föremål för något som helst remissförfarande och inte för någon egentlig debatt. Det bygger på två personers önskemål. Jag kan inte betrakta detta som ett uttryck för varsamhet och grundlighet.

Herr Alexanderson tröstade oss med att det redan nu finns möjligheter till telefonavlyssning vid misstanke om brott för vilka minimistrafftiden är kortare än två år, nämligen brott mot rikets säkerhet. Var och en måste väl ändå inse att man skapar en helt ny situation om man utsträcker denna möjlighet till att gälla för en helt ny brotts- typ. Vi är alla ense om att betrakta

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

brott mot rikets säkerhet som någonting alldeles speciellt och avskilt från annan brottslighet. Vi accepterar alla att polisen på detta område har alldeles särskilda befogenheter, även om också de måste användas restriktivt. Men om man nu inför denna möjlighet både vid brott mot rikets säkerhet och narkotikabrott måste det rimligtvis bli lättare att ta nästa steg, att medge telefonavlyssning vid spritsmuggling eller andra mera banala brott.

Herr Alexanderson förefaller inte helt säker på att domstol skulle acceptera bandupptagningar från telefonavlyssning som bevisning. Han hänvisar till den fria bevisprövningen. Han tror att bandupptagningar har använts i vissa fall. Han är väl också medveten om att sådana upptagningar i vissa fall har avvisats av domstol som bevis. Situationen är med andra ord oklar, vilket hade förtjänat att framhållas både i propositionen och i utskottsutlåtandet. Det finns ingen säkerhet, ens om polisen genom avlyssning får uppgifter som övertygar polisen själv, för att dessa kan utnyttjas som bindande bevisning inför domstol.

Herr Alexanderson säger till sist att den största betydelsen av denna lag inte är att man direkt får fram upplysningar genom telefonavlyssningen, utan att man driver de misstänkta till oförsiktighet och att man genom andra bevisdata skall kunna få fast dem. Det är en mycket märklig argumentering, som är fullständigt främmande för hela den internationella debatten om användning av telefonavlyssning vid brottsbekämpande. Man tänker sig att det inte är avlyssningen i och för sig som är väsentlig, utan att man därmed gör livet surt för de misstänkta, och att det då är möjligt att de betar sig på ett visst sätt, som gör det lättare att få dem fast. Det finns en löslighet i denna tankegång som måste göra oss betänksamma.

Fru SEGERSTEDT WIBERG (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Jag har blivit uppmärksam på att brevhemligheten inte finns sådan som jag trodde. Jag borde själv ha uppmärksammat det. Vi har infört en lag som redan gör det möjligt för polisen att öppna våra brev. Jag har alltså gjort ett förbiseende. Men detta ändrar ingenting i mitt resonemang. Vi kan alltså få våra brev öppnade och våra telefonsamtal avlyssnade. Vi vet ju inte om den apparat vi ringer till är avlyssnad.

Jag hade efterlyst effekten av telefonkontrollen, och herr Alexanderson påpekade att det var omöjligt att ange den närmare. Ja, det måste det vara. I propositionen talas det om att man kan utgå från att marknaden delvis styrs av ett mindre antal personer, att det är praktiskt taget omöjligt att få fram bindande bevis, att det är sannolikt att man med telefonavlyssning skulle kunna komma åt några av dem, att i varje fall möjligheten att tillgripa en sådan spaningsåtgärd skulle försvåra deras arbete, de skulle i viss utsträckning tvingas att ta kontakt med sina medarbetare på annat sätt än genom telefon osv.

Hela tiden är det alltså endast antaganden. Det enda man kan stödja sig på är ett muntligt uttalande av justitiekanslern att han för sin del inte vill bestrida riktigheten av rikspolischefens och riksåklagarens bedömning av behovet av telefonavlyssning vid utredning av den grova narkotikabrottsligheten. Han erinrar emellertid om att telefonavlyssning hittills torde ha använts utanför ramen för 1952 års tvångsmedelslag bara i ett fåtal fall. Metoden, säger han, utgör ett allvarligt ingrepp i den personliga integriteten, och den bör användas ytterligt restriktivt. Han är alltså utomordentligt tveksam. Alla är utomordentligt tveksamma. Man antar, man håller för sannolikt, och på dessa lösa antaganden bygger man ett

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

så allvarligt ingrepp som denna lag innebär.

Sedan sade herr Alexanderson att man har funnit att det är relativt lätt för polisen att forcera de billiga apparaterna — det finns enkla apparater. Den sakkunskap som jag har anlitat säger att det är relativt lätt att byta scramblingen, byta vågor osv. Det är möjligt att de goda apparaterna är dyrbara, men man talar ständigt om att narkotikahajarna rör sig med mycket stora belopp, de säges ha mycket stora summor till sitt förfogande. Dessutom vet jag inte hur den durkdrivne figur ser ut som öppet talar om vad han skall köpa eller sälja, i fråga om narkotika om han har anledning att tro att telefonapparaten är avlyssnad. Som herr Björk redan tidigare har utvecklat är det ju också märkvärdigt att man skall ha avlyssning för att på annat sätt komma åt narkotikalangare.

Herr ALEXANDERSON (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björk återkom till frågan om att man skulle ha krävt en noggrannare prövning för att utsträcka möjligheterna till telefonavlyssning på det sätt som här föreslagits. Men när man tidigare har godkänt principen i de bestämmelser som finns i rättegångsbalken är det enligt min uppfattning endast fråga om att göra en jämförelse mellan de brott det gäller.

Rättegångsbalkens regler utgår från en generell bedömning efter straffminimum, men det bör rimligen inte utsluta att man gör en specialbedömning av vissa brott och finner att de ur denna synpunkt är av lika allvarlig beskaffenhet. Det kan inte erfordras någon grundligare utredning för att göra den avvägningen, och jag kan egentligen nöja mig med att hänvisa till debatten i föregående ärende, en debatt som mycket klart gav uttryck åt den allmänna opinionen i detta avseende. Vi kan möjligen hoppas att man i viss mån skall

lyckas komma till rätta med denna företeelse och att det skall bli en kortvarig historia. Därför har också detta lagförslag gjorts tidsbegränsat.

I fråga om lagens effekt är det inte meningen att på något sätt påverka dessa personer psykiskt, utan meningen är att man skall avskära dem från att använda alltför lättillgängliga och säkra medel att utöva sin verksamhet och därigenom försvåra den.

Det har också talats om en bristfällig remissbehandling och sagts att remissyttrandena skulle vara av muntlig beskaffenhet. Det må vara att de från början är återgivna som referat av muntliga uttalanden, men vad som är skrivet i propositionen har sedan uttryckligen godkänts av de myndigheter som avgivit yttrandena. De är därmed att betrakta som fullt likvärdiga med på ämbetets vägnar avgivna skriftliga yttrandena.

Herr SVENINGSSON (m):

Herr talman! Även om det inte händer ofta, så förekommer det ibland att rollerna här i riksdagen blir litet ombytta. Här har vi ett sådant fall, då i alla händelser en hel del av ledamöterna från oppositionen är beredda att stödja ett regeringsförslag i motsats till vad vissa ledamöter tillhörande regeringspartiet vill göra.

Detta utlåtande från första lagutskottet om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott är enhälligt. Det finns därför ingen anledning att alltför mycket ta upp tiden med denna del av narkotikabekymren. Jag har den förhoppningen att vi kommer fram till samma beslut som andra kammaren fattade i går.

Telefonavlyssningen är alltid någonting som upprör sinnerna. Att även detta medel tillgripes nu vittnar emellertid enligt min uppfattning bara om lagets allvar. Detta tidsbegränsade beslut, som inte skall gälla längre än till den 30 juni 1970, har kringgårdats med såda-

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

na garantier att missbruk inte gärna är möjligt. Jag anser att något missbruk inte behöves befaras.

Bara ett par ord till herr Björk i detta sammanhang. Han talade om planerna på att i grundlag förbjuda telefonavlyssning, men vi får väl vänta med att diskutera den grundlagsfrågan tills den blir aktuell. Det får först i grundlagen bli fastställt om detta ska vara en grundlagsfråga eller inte. De faror som skulle komma att följa av detta beslut är nog litet överdrivna. Kritiken på grund av den stora brådskan med förslaget och över att en tillräcklig remissbehandling inte ägt rum får herr Björk försöka göra upp mera direkt med regeringen.

Jag lyssnade en stund till debatten i andra kammaren i går, och vi kan redan i det utdelade protokollet läsa vad som uttalades där. Jag hörde då — jag skall inte nämna några namn — ett hårt uttalande om rikspolischefens ställningstagande. Det var ett hårdare uttalande än vad som förekommit i denna kammare, men det kanske brukar vara på det sättet. Det gjordes gällande att rikspolischefen var intresserad av att polisen skall få verkligt effektiva medel att använda. Jag har för min del högre tankar om rikspolischefen. Jag anser att han har ett stort intresse för att rädda så många människoliv som möjligt, rädda så många som möjligt från att få sitt liv förstört, unga människor som är utsatta för narkotikamissbruk och ägnar sig åt det.

Samme talare som gjorde detta utfall mot rikspolischefen och som ansåg att telefonavlyssning under inga förhållanden skulle förekomma talade om det stora antal ungdomar som genom narkotikan får sina liv föröddas, som blir människovrak och som avlider i alltför unga år. Han ansåg också att de finge-rade dödsannonserna på de där stora reklamtavlor var berättigade. Telefonavlyssningen är som jag redan sagt kringgärdad med så starka säkerhetsbestämmelser, att om någon storförsäljare skulle kunna fångas in, så låt poli-

sen pröva denna möjlighet. Kanske kommer ingen att lida skada av det.

Har man den uppfattningen, som alltjämt tycks vara mycket starkt förankrad i den stora staden på Västkusten, att någon telefonavlyssning i princip inte skall tillåtas, så skall man naturligtvis hålla på det, men man får väl ändå räkna med vad detta betyder i verkligheten. Om många människoliv kan räddas är det berättigat att tillämpa även detta medel. Möjligheten att rädda människoliv går för mig långt före principen att avstå från telefonavlyssning.

Avlyssning av enskilda medborgares telefon förekom i betydande omfattning under andra världskriget, som fru Segerstedt Wiberg något har berört. Under de första efterkrigsåren riktades också en våldsamt kritik mot vad som förekommit under kriget. Jag kommer väl ihåg de många debatter som förekom här i riksdagen på 1940-talet angående säkerhetstjänstens arbete. Efteråt gjordes utredningar om vad som egentligen hade förekommit. Jag kan gärna erkänna att jag för min del aldrig riktigt kunde förstå att den våldsamma kritik som då förekom var berättigad. Kritiken framfördes inte heller med styrka och kraft förrän den stora faran var över och vårt land hade sluppit ifrån krigets hemiska fador.

Telefonavlyssning kan bara förekomma som en extraordinär åtgärd. Den är ett allvarligt ingrepp i den enskildes integritet. Men när nu så många människor på ett otäckt sätt lockats till narkotikamissbruk, när så många människor har mistat eller förkortat sina liv, är detta ur min synpunkt ett extraordinärt tillstånd, och jag har ingenting att erinra emot att även detta medel kommer till användning i kampen mot narkotikamissbruket under den begränsade tid det gäller. Eftersom det är så vanligt att besluta om försöksverksamhet bör vi tillåta även denna form av försöksverksamhet.

Jag yrkar därför bifall till utskottets förslag. Låt oss vänta med bedömning-

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

en av alla de faror och risker, som kan hota, till dess vi om något är fått reda på hur denna telefonavlyssning verkligen fungerar.

Fru **SEGERSTEDT WIBERG** (fp)
kort genmäle:

Herr talman! Det är möjligt att herr Sveningsson inte förstod den indignation somliga kände över telefonavlyssningen under kriget. Han hade kanske haft en annan uppfattning om han själv varit föremål för denna kontroll.

Det var dock inte för att säga det som jag tog till orda utan därför att jag med förvåning hörde herr Sveningsson citera vad en talare i andra kammaren sagt. Talaren namngavs inte, men det var mycket tydligt att det gällde vice talman von Friesen.

Det är alldeles riktigt att denne påpekade att de som varit positiva i saken är rikspolischefen och riksåklagaren och att det är ganska naturligt att de från sina utgångspunkter vill ha alla möjligheter de kan få till sitt förfo-gande. Men han sade vidare: »Men det är politikernas uppgift att dra upp gränserna för vad som kan anses vara rätt och rimligt med hänsyn till skyddet av den personliga integriteten. Därför tycker jag, att man skulle ha sagt nej till rikspolischefens begäran.» Och han tillade: »Jag är, herr talman, angelägen att framhålla att mina synpunkter i den här frågan på intet sätt dikteras av någon allmän ovilja mot polisen eller dess arbete. Tvärtom har jag helt ny-ligen gett uttryck för den meningen, att vår polis utför ett mycket nyttigt och nödvändigt arbete till skydd för medborgarna. Jag har ingen anledning att rubba denna uppfattning. Vi har all anledning att vara tacksamma för det för polismännen själva ofta mycket farliga arbete som utförs.»

De meningarna borde tillfogas, innan man angriper en person som icke är närvarande.

Herr **SVENINGSSON** (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara med anledning av fru Segerstedt Wibergs uttalande att jag nog inte förstod eller var insatt i vad som hände under krigs-åren säga, att det kan ju vara möjligt. Men jag minns mycket väl de många debatter och den kritik som förekom här under åren efter kriget. Det var dock, som jag tidigare sagt, allra mest efter krigets slut som man diskuterade frågan om telefonavlyssning. Och var finns de som möjligen tog skada av den telefonavlyssning de då var utsatta för?

Jag kan trösta fru Segerstedt Wiberg med att om någon skulle vilja avlyssna min telefon under året framöver, har jag ingenting emot det. Jag har inga samtal som behöver döljas.

Fröken **MATTSON** (s):

Herr talman! Både under gårdagens debatt i andra kammaren och under dagens debatt har mycket stor tveksamhet rörande den proposition vi nu behandlar blivit dokumenterad. Jag tror att det är på sin plats att någon av oss som har signerat detta utskottsutlåtande säger att tveksamhet har rått även inom utskottet.

Jag kan i nära nog allt hålla med herr Björk och fru Segerstedt Wiberg när de slår fast att telefonhemligheten är en av de grundläggande fri- och rättigheterna och att det måste vara alldeles speciella skäl som gör att man medger avsteg från de lagar som vi hittills har och som endast när det gäller spioneri, ett verkligt grovt brott, har medgivit undantag. Men jag tycker också att vi här bör fråga oss: Kommer vi icke att bli ganska tveksamma om vi avslår propositionen? Vilken verkan skulle det komma att få?

Bara för någon vecka sedan var en del utskott, bl. a. första lagutskottet, av kriminalvårdsstyrelsen inbjudna till en tredagarskonferens. Vi som deltog i denna fann att den gav oss en hel del att

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

tänka på, inte minst när de som arbetar inom kriminalvården talade om de problem som narkotikafaran fört med sig. De talade om de 3 000 mäniskor som nu finns inom anstalterna och om de, jag vill minnas, 29 langare som man kommit åt efter det att man sorterat bort andra som själva varit hemfallna åt narkotika. Det var langare som inte tillhör den riktigt grova sort som man verkligen vill komma åt. Där talades om att åt narkotika hemfallna ungdomar genom brott måste skaffa sig minst 50 kronor om dagen för att kunna fortsätta köpa narkotika, och om den gradvisa stegring i behovet av allt starkare gifter som gör sig gällande. Det var inte några panikartade tongångar. Kriminalvårdens folk är icke sådana att de grips av panik.

Jag tror att vi skall ha i minnet att vad vi nu har att ta ställning till är hur regeringens i december framlagda förslag skall få full effekt. Vi har tagit initiativ på det internationella planet. Vi har förstärkt polisens möjligheter att agera. Vi har dragit in ungdomsorganisationerna i arbetet, och i regeringens tiopunktsprogram ingår också att i synnerligen begränsade fall via telefonavlyssning efter domstolsbeslut få möjligheter att pröva, om man kan komma åt de storlangare som vi hittills har stått helt maktlösa inför.

Det är möjligt att man har handlat i panik. Det är möjligt att man inte har handlat i panik. Vi vet ingenting om detta, men vi vet att riksåklagaren och rikspolischefen själva anser att hela den långa kedja som man har lagt upp kanske skulle brista om man inte får tillgripa denna möjlighet. Den tveksamhet man måste känna i detta fall gäller alltså: Om vi förkastar propositionen, berövar vi oss då möjligheten att verkligen komma åt de stora langare som vi hitintills har stått helt maktlösa inför? Kommer vi att få något verksamt medel genom detta? Vi vet ingenting om det i dag.

Vi vet däremot att det strider ganska diametralt mot principen om de grundläggande fri- och rättigheterna, som säger att telefonhemligheten är nära nog, herr Björk, grundlagsskyddad. Det är en av de grundläggande fri- och rättigheterna.

Tveksamheten har alltså gått åt båda hållen. Min egen tveksamhet har blivit övervunnen sedan vi i utskottet — ett enigt utskott — har uttalat att vi betraktar denna lag som ett undantag. Vi säger att den är tidsbestämd till utgången av juni 1970. Vi kräver en ordentlig dokumentation och redovisning av hur denna lag verkat, om man har för avsikt att kräva förlängning av den. Det är den garanti som har gjort att jag för min del låtit tveksamheten föras över på frågan: Berövar vi oss möjligheten att låta tiopunktsprogrammet mot narkotikafaran få full effekt om vi icke godtar telefonavlyssningen?

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRK (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara göra två kommentarer till fröken Mattsons mycket sympatiska anförande.

Hon hänvisar till erfarenheter från ett besök på en konferens hos kriminalvårdsstyrelsen som ju har rika erfarenheter på detta område. Hade det icke varit intressant för riksdagen att få del av vad kriminalvårdsstyrelsen och dess chef tänker om detta förslag? Tänk om de inte skulle tänka riktigt detsamma som rikspolischefen och riksåklagaren!

Den andra kommentaren: Fröken Mattson understryker att utskottet kräver en ordentlig dokumentation. Det är bra det. Men är man inom utskottet alldeles säker om att polisen inför kravet på en verkligt ordentlig dokumentation kan utnyttja lagen på det sätt som polisen önskar?

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

Herr MÖLLER (s):

Herr talman! Eftersom jag har under-tecknat den motion som herr Björk be-rört, vill jag göra en kort kommentar. Jag kan göra den kort därför att herr Björk och fru Segerstedt Wiberg har framfört de flesta argument som är re-levanta.

Det kan icke råda någon tvekan om att alla, oavsett hur vi betraktar lag-förslaget, ser på narkotikabrottens ut-veckling med det största allvar och att vi med förhoppningar ser fram mot den motoffensiv som nu är inledd efter skil-da linjer. Men det är uppenbart att det-ta är en långsiktig kamp därför att nar-kotikan — som det heter med ett ofta använt slagord — har kommit för att stanna och torde bli ett permanent be-kymmer i vårt samhälle, liksom brotts-ligheten har blivit det. Det betyder att man måste använda långsiktiga motme-del för att bekämpa narkotikamissbruk och narkotikabrott.

Då frågar man sig: Vilken roll skall telefonavlyssningen tillmätas och få i denna offensiv? Kommer den att bli permanent eller skall den bli en ettårig parentes?

Det har här, med rätta, anförts att propositionen har tillkommit plötsligt. Nyss användes ordet panik. Så starka ord behöver man dock inte tillgripa. Men nog verkar lagförslaget att vara nå-got av en improvisation — kanhända något av försöksverksamhet. Rikspolis-chefen och riksåklagaren har begärt lagförslaget, och beställningen verkstäl-les nu av justitieministern.

Man får väl säga att ett lagförslag med sådan principiell räckvidd sällan kom-mit till så pass hastigt utan någon egent-lig utredning med remissförfarande. Justitieministern verkar tydligt medvet-en om svagheten. Hans tveksamhet är påtaglig, något som framgår av propo-sitionen där det framhålles vilket all-varligt ingrepp i den personliga inte-griteten som förslaget innebär och där det sågs att telefonavlyssning sannolikt kan försvåra dessa brottslingars verk-

samhet och öka polisens möjligheter. Även rikspolischefen och riksåklagaren verkar osäkra och lägger tonvikten vid sannolikheten, säger att telefonavlyss-ning »i varje fall kan försvåra» osv.

Denna tveksamhet förefaller mycket väl motiverad. Jag erinrar om att spio-nen Wennerströms telefon avlyssnades under fyra år vilket framgår av den of-ficiella rapport som framlades. Det finns ingenting i denna rapport som anger att det var någon framgång med denna fyraåriga telefonavlyssning, utan när han fälldes, skedde det till slut på grund av ett helt annat material. Det-ta klena resultat i ett sådant fall under så lång tid måste bidra till ökad skep-sis mot telefonavlyssning.

Därtill kommer de principiella argu-menten. Det har anförts att varje kul-tursamhälle är ytterligt restriktivt när det gäller att tillåta telefonavlyssning just med hänsyn till vad den innebär av ingrepp i medborgarens rättssäkerhet och integritet.

Det är därför något förvånande att både Sverige och Danmark samtidigt reflekterar på att utvidga användning-en av telefonavlyssning, ty samma de-batt som vi nu för är aktuell i Dan-mark. Även där har poliväsendet be-gärt att få en lagstiftning om utvidgad telefonavlyssning mot narkotikabrotts-lingar. Motiven är desamma, och debat-ten är nästan identisk med den vi här för, med den skillnaden att debatten där blivit så mycket intensivare och motståndet så mycket hårdare. Detta hänger naturligtvis samman med de bistra erfarenheter som danskarna hade under krigsåren och under ockupatio-nen av nazisternas användning av tele-fonavlyssning gentemot danska med-borgare. Det spelar där in och stärker motståndet mot detta nya spaningsme-del. Vi har i vårt land inte samma bak-grund, och vi kan föra debatten med mindre lidelse, men vi känner samma olust och har samma skepsis, även om vi förstår det goda syftet med lagför-slaget.

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

En fråga har nyligen i den danska debatten ställts till polischefen: Om denna lag redan hade funnits, hur många skulle ni då anta skulle komma att avlyssnas med dess hjälp? Han svarade: »Endast två personer» — två personer i hela Danmark. Men i gengäld sade han att det var fråga om stora fiskar i narkotikabranschen.

Man kan ju ställa frågan här: Hur många skulle kunna tänkas bli avlyssnade här i landet, om vi nu skulle besluta om denna lagstiftning? Finns det någon bedömning som är känd? Jag såg med intresse att statssekreterare Ingvar Carlsson i andra kammaren i går även bragte denna fråga på tal och gjorde en gissning som väl i hans fall får anses vara kvalificerad. Han sade: Jag kan tänka mig att antalet kommer att understiga ett dussin personer.

En annan fråga som ställts i Danmark är: Vad gör man, om den misstänkte finns på en stor arbetsplats? Riskerar även andra på företaget att bli avlyssnade? Kommer inte — herr Björk var inne på den aspekten — en vidare krets av personer att beröras av telefonavlyssningen, som omfattar även ganska oskyldiga samtal och kontakter, något som kommer att väcka oro och ovisshet? Detta är naturligtvis frågor som det är anledning att ställa i kväll, när vi är färdiga att ta ställning till förslaget.

Hittills har telefonavlyssningen haft en ganska markant begränsning, då denna åtgärd vidtagits företrädesvis när det gällt brott mot rikets säkerhet — spionage och olovlig underrättelseverksamhet. Nu vidgas sfären till att omfatta ett annat område — en annan riktning så att säga. Det blir hädanefter svårare för riksdag och regering att fasthålla en klar principiell linje i dessa frågor. Nästa gång kan det vara en annan typ av brott som rikspolischefen begär telefonspaning för. Vi har då en svagare plattform att stå på om vi vill säga nej.

Justitieministern har infört flera ga-

rantiregler — om domstolstillstånd i varje enskilt fall, tidsbegränsning till en månad osv. Detta är i och för sig behövt och naturligtvis tillfredsställande. Första lagutskottet har därtill fogat kravet på en redovisning av erfarenheterna, om förslag till förlängning skulle bli aktuellt ett annat år. Att man formulerat en sådan villkorlig sats innebär väl att man kan tänka sig en fortsättning. Detta är just vad man kan befara, alltså att en tillfällig lag blir permanent därför att narkotikabrotten kommer att vara permanenta. Vi kommer att ha detta problem och måste leva med det i vårt samhälle och i varje nutida samhälle. Vi kommer då att frestas att behålla lagen.

Inför detta perspektiv har vi motionärer försökt anlägga moteld, velat ta det säkra för det osäkra och föreslagit att lagen inte skall införas, denna lag som upphovsmännen själva uppenbarligen är så osäkra på och vars principiella innebörd är ytterligt tveksam.

Herr talman! Därför ber jag att få instämna i de bifallsyrkanden till motionerna som tidigare avgivits.

Herr ÅKERLUND (m):

Herr talman! Jag skall inte ge mig in på de stora frågorna om rikets säkerhet och om narkotikabrottens vederstygglighet. Det är områden som jag är mycket okunnig på. Jag känner bara ett behov av att här röra vid en liten formalitet, som kanske inte är helt oväsentlig i alla fall.

Det gäller det svar som första lagutskottets ärade ordförande gav på herr Björks fråga, om bandupptagningar av telefonavlyssnade samtal skulle få användas som bevismaterial inför domstol. Herr Alexanderson svarade att vi här i landet har fri bevisprövning, och det betyder väl att domstol kan både godtaga och refusera materialet. Just detta svar riktar uppmärksamheten på en mening i första lagutskottets utlåtande. Sista meningen i tredje stycket

Ang. telefonavlyssning vid utredning om grovt narkotikabrott m. m.

på sidan 10 lyder så här: »Härigenom» — dvs. genom spaningsmetoden — »kan polisens möjligheter att få fram bindande bevisning mot brottslingarna ökas samtidigt som dessas verksamhet försvåras.»

Menar utskottet med detta att om man får brottslingarna fast och satta bakom lås och bom, så blir deras verksamhet försvårad — något som otvivelaktigt är fallet? Menar utskottet att spaningsmetoden föranleder langarna att uttrycka sig försiktigare i telefon? Då är det ju också riktigt att verksamheten försvåras. Om de emellertid skräms från att använda telefonen, är det uppenbart att satsen inte håller.

Men det är kanske inte så mycket den saken jag ville peka på utan mera vad herr Alexanderson sagt om att telefonavlyssningen indirekt kan leda till bindande bevisning. Ja, det är väl meningen med spaningsmetoden, annars finns det ingen anledning att slå in på den här vägen. Därvidlag kan det ju inte finnas någon invändning, i varje fall inte från min sida.

Skall emellertid i skyddet av principen om fri bevisprövning hos domstolarna den slutsatsen dras av utskottets skrivning att bandupptagningar av telefonavlyssningar direkt — alltså inte indirekt — skall få utnyttjas som bevismaterial? Skall man läsa ut någonting sådant ur denna text, vilket man kan göra, har jag svårare att vara med. Den uppfattningen är bestämd av vad jag liksom herrar Björk och Dahlberg fått lära mig under arbetet i integritets-skyddsutredningen, där vi är ledamöter, nämligen att bandupptagningsmaterial är högst otillförlitligt.

Den synpunkten har jag velat få införd i protokollet, även om jag biträder första lagutskottets yrkande i denna fråga.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder framkomna yrkanden propositioner, först på bifall till ut-

skottets hemställan samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Björk* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 16, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Björk* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 85;

Nej — 14.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden å föredragningslistan skulle uppskjutas till kammarens sammanträde onsdagen den 12 mars.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om änd-

Interpellation ang. den planerade motorvägen mellan Göteborg och Borås

ring i lagen den 20 mars 1964 (nr 163) om införande av brottsbalken; och

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om telefonavlyssning vid förundersökning angående grovt narkotikabrott m. m.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 83, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i narkotikastrafflagen den 8 mars 1968 (nr 64), m. m., jämte motioner i ämnet.

Anmälades och bordlades följande till kammaren överlämnade kungl. propositioner:

nr 29, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); och

nr 30, angående riktlinjer för den fortsatta utformningen av fordonsregistreringen, m. m.

Interpellation ang. den planerade motorvägen mellan Göteborg och Borås

Herr ERNULF (fp) erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Enligt målsättningen i 1958 års vägplan skulle motorvägen Göteborg—Borås vara färdigställd år 1975. Nu befintliga flerårsplaner räknar med att byggandet av motorvägen skall påbörjas senast år 1971. Från vägverket har upplysts att de lokala vägförvaltningarna projekterar motorvägen för en preliminär byggstart år 1971 för delen Göteborg—Landvetter och år 1972—1973 för delen Landvetter—Borås. Byggnadstiden beräknas till omkring fyra år för varje del. Detta skulle alltså innebära att hela sträckan Göteborg—Borås, om beräkningarna håller, blir klar först år 1977.

Statens vägverk har i sin nyligen framlagda behovsplan för utbyggnad av landets huvudvägar under perioden

1970—1985 upptagits bl. a. motorvägen Göteborg—Borås. Något ställningstagande från statsmakternas sida till denna behovsplan har ännu ej gjorts.

Riksväg 40, sträckan Göteborg—Borås, är en mycket hårt trafikerad väg med hastigt ökande trafikmängd. År 1968 uppgick trafikmängden på stora delar av vägen till omkring 11 000 fordon i genomsnitt per dygn. För både Göteborg och Borås med kringliggande bygd är vägen av stor betydelse som trafikled för både last- och persontrafik.

Redan det nu anförda gör det angeläget att motorvägsbygget snarast igångsättes och fullföljes. Angelägenhetsgraden härav ökar väsentligt genom de stora brister som den nuvarande riksväg 40 uppvisar på sträckan Göteborg—Borås. För att vara en så starkt trafikerad väg är den i hög grad trafikfarlig, främst genom för liten vägbredd och olämpligt lagda kurvor samt dålig sikt på många ställen.

Statistiken visar också att många trafikolyckor inträffar på vägen. Enligt uppgifter som erhållits från vägförvaltningarna i Göteborgs och Bohus län samt Älvsborgs län var antalet trafikolyckor 175 år 1966, 153 år 1967 och 155 år 1968. Till stor del utgjordes de av singelolyckor, oftast i kurvor och med avkörning från vägen som resultat. I flera fall vållades dödsoffer.

Som ovan nämnts ökar trafikintensiteten på vägen hastigt år från år. En ytterligare belastning kan väntas då den nya vägen från Småland till Borås blir färdig, eftersom en del trafik som tidigare tagit andra vägar då kan väntas ta vägen till och från Göteborg över Borås.

Frågan om den bristande trafiksäkerheten på riksväg 40, sträckan Göteborg—Borås, har aktualiserats genom ett flertal allvarliga trafikolyckor i år, delvis med dödsoffer som följd. Dessa olyckor har föranlett länsstyrelsen i Älvsborgs län att tillsätta en särskild arbetsgrupp för frågan om åtgärder att förbättra trafiksäkerheten på vägen. Vis-

Interpellation ang. åtgärder för att säkerställa mötesrätten och mötesfriheten
sa hastighetsbegränsningar har redan beslutats.

Naturligtvis är dessa åtgärder för att förbättra trafiksäkerheten av godo. Tyvärr är emellertid som bekant polisens resurser otillräckliga för att effektivt övervaka att hastighetsbegränsningar verkligen iakttages av trafikanterna. Detta torde vara den huvudsakliga orsaken till att tidigare införda hastighetsbegränsningar inte lett till väntat resultat i fråga om att nedbringa antalet trafikolyckor.

Mot denna bakgrund blir det alltmera angeläget att motorvägsbygget Göteborg—Borås påbörjas snarast möjligt. Tekniska hinder torde knappast föreligga att starta bygget tidigare än som avses i gällande planer. De ekonomiska hindren bör inte få vara avgörande. Både mänskliga hänsyn till det personliga lidande som trafikolyckorna orsakar och ekonomiska hänsyn till de kostnader de på olika sätt för med sig för den enskilde och för samhället talar för radikala åtgärder för att påskynda motorvägsbygget och därmed öka trafiksäkerheten.

Under hänvisning till vad nu anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet ställa följande fråga:

Har statsrådet för avsikt att påskynda det planerade motorvägsbygget Göteborg—Borås med hänsyn till den stora trafikmängden och den bristande trafiksäkerheten på nuvarande landsvägsförbindelse mellan dessa båda städer (riksväg 40)?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågasvarande spørsmål finge framställas.

Interpellation ang. åtgärder för att säkerställa mötesrätten och mötesfriheten

Ordet lämnades herefter till herr JACOBSSON, GÖSTA, (m), som anförde:

Herr talman! Å Akademiska föreningen i Lund anordnade Lunds universitet, tekniska högskolan i Lund och Skånes handelskammare fredagen den 28 februari 1969 en kontaktkonferens för näringsliv och forskare i och för utbyte av informationer rörande forskningens senaste rön på viktiga områden allt enligt ett på förhand uppgjort program. Sammankomsten var öppen för allmänheten. Som framgått av tidningarna kunde sammankomsten till följd av en i detalj planerad aktion av en vänsterradikal studentgrupp emellertid icke fullföljas.

I aktionen deltog ca 200 studenter. Den inleddes med att en talesman för studentgruppen begärde ändring av mötesprogrammet, vilket yrkande avvisades av universitetets rektor magnificus professor Per Stjernqvist i dennes egenskap av ordförande. Herefter började man genom en organiserad talkör försedd med megafoner störa den förste föredragshållaren, för att till sist genom en mindre stötgrupp på ett tjugotal framkommenderade ungdomar under höga rop ockupera talarstolen, varigenom nästa föredragshållare förhindrades taga till orda. Detta ledde till att ordföranden nödgades upplösa sammankomsten.

Det är inte första gången som samma studentgrupp organiserat liknande aktioner, men det torde vara första gången, som man lyckats fullfölja sitt uppsåt dvs. att förhindra en offentlig sammankomst för vinnande av publicity åt den egna gruppen. Ur samhällets synpunkt framstår det inträffade som djupt nedslående. Aktionen innebar ett åsidosättande av de för ett demokratiskt samhälle grundläggande reglerna om mötesfrihet, yttrandefrihet och tolerans mot oliktankande, varjämte den utgjorde ett allvarligt störande av den allmänna ordningen. Att något sådant kunnat förekomma vid ett av rikets universitet, som alltid ansetts vara ett säte för tankens frihet, gör det hela dubbelt beklagligt.

Interpellation ang. åtgärder för att säkerställa mötesrätten och mötesfriheten

Upptåget går inte att urskulda med en hänvisning till den s. k. demonstrationsrätten; genom de aggressiva former som utvecklades, överskreds nämligen väsentligen gränserna för vad som i ett rättssamhälle kan i sådant hänseende tolereras.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag om första kammarens tillstånd att till hans excellens statsministern rikta frågan om vilka åtgärder som man från statsmakternas sida kan och ämnar vidtaga för att förhindra ett återupprepande av dylika

aktioner och för att säkerställa mötesrätten och mötesfriheten i vårt land.

Även denna hemställan bifölls.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 19.18.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solweig Gemert

Fredagen den 7 mars

Kammaren sammanträdde kl. 14.00.

Justerades protokollet för den 27 nästlidne februari.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1969/70 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte motioner; och

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1968/69 i vad avser statistiska centralbyrån.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 29, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370).

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts proposition nr 30, angående riktlinjer för den fortsatta utformningen av fordonregistreringen, m. m., hänvisades propositionen, såvitt den gällde fordonsskatten, till bevillningsutskottet, såvitt den avsåg ändring i vägtrafikförordningen, till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Anmälades och bordlades Kungl. Maj:ts till kammaren överlämnade skrivelse nr 27, med redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1968.

Anmälades och bordlades skrivelse från den svenska parlamentariska delegationen hos Europarådets rådgivande församling med överlämnande av redogörelse för församlingssessionerna under år 1968.

Anmälades och bordlades konstitutionsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motion om kvinnlig tronföljd;

statsutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till teckning av aktier i AB Gullhögens Bruk jämte motioner;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 2, med anledning av motioner angående den s. k. 80-procentregeln vid inkomst- och förmögenhetsbeskattningen;

nr 3, med anledning av motioner om indexreglering av ingångsvärde m. m. vid beräkning av utskiftningskatt;

nr 4, med anledning av motioner om utsträckning av tiden för skattskyldigs besvär över taxeringsnämnds beslut;

nr 5, med anledning av motioner angående vissa frågor rörande utskänkning av rusdrycker;

nr 6, med anledning av motioner om skattelättnader för fiskare;

nr 7, med anledning av motioner om skattemässig täckning av kommuns kostnad för fritidsbebyggelse;

nr 8, med anledning av motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för

periodiskt understöd till studerande m. m.;

nr 9, med anledning av motioner om skatteavdrag i vissa fall för ökade levnadskostnader;

nr 10, med anledning av motioner angående resultatutjämning vid beskattningen m. m.; och

nr 12, angående överlämnande till statsutskottet av vissa till bevilningsutskottet hänvisade motioner;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av motioner om inrättande av en riksdagens informationstjänst; och

nr 8, i anledning av motion om uppdrag åt talmanskonferensen att förmedla enkätfrågor till riksdagsmän;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av motioner om förbättring av de värnpliktigas sociala förmåner;

nr 13, i anledning av motioner om ekonomiskt stöd i samband med adaption m. m.;

nr 14, i anledning av motioner om lagstadgad skyldighet för företag att varsla vid driftsnedläggning och om lagstadgad minsta uppsägningstid vid avskedanden från arbetsanställning, m. m.;

nr 15, i anledning av motioner angående korum i militärtjänst; och

nr 16, i anledning av motion om obligatorisk begravningsförsäkring; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av motioner om statistik för bedömning av levnadsnivån och om åtgärder för att mäta olika välfärdskomponenter;

nr 8, i anledning av motion om en förebyggande ungdomsvård, m. m.; och

nr 9, i anledning av motioner om kontinuerlig forskning angående ungdomens situation i samhället.

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna

Protokoll, hållet vid sammanträde med herr talmannen och herrar vice talmän i riksdagens första kammare samt de ledamöter som blivit utsedda att jämte dem tillsätta tjänstemän hos kammaren samt kammarens sekreterare, den 6 mars 1969.

§ 1

Förordnades stenografen Arnold Eriksson att fr. o. m. den 6 mars 1969 tills vidare, dock längst t. o. m. den 31 december 1970, vara förste stenograf hos riksdagens första kammare med rätt för honom att under tid då riksdagen är samlad åtnjuta arvode enligt löneklass A 26 jämte de avlöningsförmåner i övrigt som skulle ha tillkommit honom om han varit extra tjänsteman i lönegrad Ag 26.

§ 2

Förordnades reservstenografen fru Yvonne Junestrand att fr. o. m. den 6 mars 1969 tills vidare, dock längst t. o. m. den 31 december 1970, vara stenograf hos riksdagens första kammare med rätt för henne att under tid då riksdagen är samlad åtnjuta arvode enligt löneklass A 21 jämte de avlöningsförmåner i övrigt som skulle tillkommit henne om hon varit extra tjänsteman i lönegrad Ag 21.

§ 3

Förordnades fru Gun Brit Wedholm att fr. o. m. den 6 mars 1969 tills vidare uppehålla arvodestjänst som reservstenograf.

§ 4

Förordnades halvtidsanställd stenografen fru Mary Malm att tills vidare under tiden den 6 mars—den 23 maj 1969 under innehavarens — herr Arne Löfling — tjänstledighet uppehålla tjänst som heltidsanställd stenograf i lönegrad Ag 25.

§ 5

Förordnades halvtidsanställd stenografen fru Eva Klang att fr. o. m. den 6 mars 1969 tills vidare under innehavarens — fru Mary Malm — förordnande på annan tjänst uppehålla jämväl hennes halva tjänst och således hel tjänst som stenograf mot arvode enligt löneklass A 21 jämte de avlöningsförmåner i övrigt som skulle tillkommit henne om hon varit extra tjänsteman i lönegrad Ag 21.

§ 6

Anställdes fil. stud. Sture Carlsson och fil. stud. Göran Ringblom med giltighet fr. o. m. den 3 februari tills vidare under år 1969 som informatörer

för uppgifter hos kontaktorganet riksdag—skola. Arvode skulle utgå med 30 kronor per timme inklusive semesterersättning.

År och dag som ovan

K.-G. Lindelöw

/S.-G. Grahn

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 14.05.

In fidem

K.-G. Lindelöw

/Solveig Gemert